

גליזון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

דברים (ת"ב)

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת דברים - תשעה באב

- א בניה של חנים - המאמין אינו בוכה על מצבו
- ב דאגה מנין - כל דאגה היא בחינם שהרי הכל ביד ה'
- ג לא תלו בטחונם - חורבן הבית והגלות כגלל חסרון הבטחון
- ד ציפית לישועה - האמונה שהוא אלוקינו והוא ישיענו
- ה' אלוקיך עמך - הפרנסה והשפע מידו הרחבה
- ו בניה אחת - בכח התפילה למנוע את החורבן
- ז תפילות במקום תמידים - במעלת התפילה, והיא לנו במקום קרבנות
- ח ממעמקים - מעלת התפילה כשהיא באה ממעמקי הלב
- ט אהבת חנים - על ידי אהבת חנים יבנה המקדש
- י בין אדם לחברו - אהבת ישראל, הרחק מהמחלוקת
- יא בוחה של בושח - חומר ענין המבוזה את חבריו וגודל שברן של הנעלבין ואינן עולבין
- יב בידעני ומכירי - כל איש מכיר בעצמו היטב מה עליו לתקן
- יג רב לך שבת - קדושת שבת בכלל ובפרט בימי בין המצרים ושבת חזון
- יד קרא עלי מועד - קרבנתנו אל ה' ביום זה, והעבודה מתוך שמחה
- טו ועדיין לא נושענו - כאילו נחרב מחדש בכל שנה
- טז כי הם חיינו - מעלת לימוד התורה, בפרט בימים אלו

פרשת דברים - תשעה באב

שיביאם אל ארץ טובה, ומכיוון שפגמו באמונתם השלימה שהקב"ה נמצא עימם תמיד בכל מצב^א, נסתבב החורבן הנורא, וכדאיתא במדרש (במד"ר טו כ) 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם, זה שאמר הכתוב (ירמיה יב ה) נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה, אותו קול שבכיתם גרם לכם להיות שנואין', ונקבע בכיה לדורות.

ונמצינו למדים שמעיקרי ה'תיקון' על החורבן הוא ההתחזקות באמונה בהקב"ה אבינו אב הרחמן השוקד בכל עת ובכל שעה על טובתנו, ושלא לבכות בכיה של חנם^ב. ואף שעבודת ההתחזקות באמונה היא

בכיה של חנם - המאמין אינו בוכה על מצבו איתא בגמ' (תענית כט.), כתיב (במדבר יד א) 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא', אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו היום תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה אתם בביתם בכיה של חנם, ואני קובע לכם בכיה לדורות. נמצינו למידים ששורש חורבן הבית ומקור כל הגלות המר הלז על חסרון האמונה בא לנו, שהרי זו הייתה 'בכיה של חנם' שלהם - שהתרעמו על ה' כמו שנאמר בפרשתן (א כז) 'ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו', ולא האמינו

א. מעשה שהיה באחד מימי 'תשעה באב' בשנות 'המלחמה', כפי שהעידה אשה אחת מנכדי הגה"ק רבי הלל מקולמייא זי"ע (בת חתנו ר' יצחק אייזיק ליכטנשטיין זצ"ל), אשר נלב"ע לפני כמה שנים, שהפרידו אותה כמו ריבי רבבות מאחינו בני ישראל מאמה ובעלה, והכניסוה לאחד המחנות, בהגיע יום תשעה באב הוציאו את כל דרי המחנה לחצר תחת כיפת השמים - ואותו היום יום בהיר בשחקים היה ללא שום זכר לעננים. הרשעים ימ"ש ציוו עליהם לישב על קרקע החצר שהייתה מחופה באבנים משוננות ומחודדות בכדי שידקרו אותם ברגליהם, ועל כולנה העמידו מנגנים בכלי זמר - במינים ועוגב וכל צלצלי שמע, בכוונה תחילה לדכאותם ביום המר והנמהר תשעה באב עד דכדוכה של נפש. אשה זו לא הייתה יכולה לסבול השפלה נוראה זו, ומתוך מעמקי לבה זעקה אבינו שבשמים לא למעני עשה, ואף לא למען כבוד עמך בית ישראל, אלא למען כבוד שמך יתברך ויתעלה, פתח נא את ארובות השמים וירד 'שלאקס רעגען' (גשם חזק בלשונם באונגריז) ויפסק חילול השם הנורא הזה. תוך כמה דקות נראו עננים כבדים בשמים, ויפתח ה' את ארובות השמים והחלו לרדת גשמים עזים עד אשר כל הרשעים הבריחו עצמם ומנגניהם אל תוככי הצריפים, אז נשמו גם כל היהודים לרווחה כשיכלו להיכנס אל תוככי צריפם. וסיפרה אותה אשה, שממעשה זה שאבו חיזוק במשך כל תקופת המלחמה להאמין כי אבינו רוענו משגיח עלינו על כל צעד ושעל - בראותם שבתוך הסתר הפנים הגדול והנורא, שומע הקב"ה את שוועת הזועקים אליו.

ב. עדות נפלאה העיד הגה"ק מרן ה'חתם סופר' זי"ע על מורו הגה"ק רבי נתן אדלער זי"ע בהאי לישינא, ביצקי מים על ידו [של מורו] בתחילת בואו לבאסקאוויטץ ולא היה לו כי אם בן קטן ובת אחת כמו י"ב שנה, אהובה לו במעשיה כאמה כן בתה אי אפשר לספר בשבחה, ובעוה"ר מתה שם, ולא דמע עינו, והיה מצדיק את הדין בשמחה גדולה ונפלאה אשר לא ראיתי ממנו דוגמתו בתפילת שמחת תורה, אך ביום השבת פרשת וירא היה רגיל לעלות כהן ולמפטיר בכל שבת, וגם באותו שבת שבתוך השבעה לא מנע עצמו מהנ"ל, אך באמרו ההפטרה זלג דמע א' מעיניו וקבלו בידו, ומיד חזר ונהפך לאחר ושוב לא נראה בו רמז עצבות, ולא הזכיר שמה כלל, ולא היה לו ולד אחר לעולם, עכ"ל (נדפס בליקוטי תשובות חלק המכתבים סימן ט). הגם כי מדרגה כזו גבוהה היא עד מאד, מ"מ ללמדנו יש בזה כיצד לקבל כל חד וחד במדרגתו ובמקומו את הנהגת הבורא באהבה ובשמחה.

שמעו נא למעשה נורא שאירע בימות הקיץ הללו, ושמעתיו מפי בעל המעשה הרב שלמה פינחס שווימער שליט"א מתושבי קרית יואל שבמאנארא בארה"ב, בתחילת הליל יצא רש"פ מביתו, והנה הוא רואה בחור כבן 16 משוטט ברחוב סקונימונק פינת רחוב בארדיטשוב, והוא תוהה וטועה, תר ומחפש אחר איזה בית... רש"פ ניגש אליו ושאלו, צדיק, במה אוכל לעמוד בעזרך, סיפר לו הבחור, כי הוא מתושבי העיר מאנסי ובה נמצאת ישיבתו, עתה לכבוד הקיץ שכרה הנהלת הישיבה בנין עבורם בעיר מאנארא ברחוב סקונימונק 441 בשכונה שליד 'קרית יואל' ושם אנו שוהים בימים אלו, היום חשתי כאבים עזים בידי, ולכן נסעתי הביתה לבקר אצל רופאי שבמאנסי שחיווה את דעתו שאין כאן כל בית מיחוש ב"ה, משם רציתי לחזור לישיבה, ואמרתי לנהג שיקח אותי ל רחוב סקונימונק

פקוחה על כל בריותיו בכל עת ובכל שעה, 'מציץ מן החרקים משניה מן החלונות' על כל העולם כולו, והוא מנהיג את כל הברואים בחוש של חסד, ואף בשעה שאין נראה כן בעיני בשר, הרי אנו 'מאמינים בני מאמינים' שהכל מונהג ומושג בהשגחה פרטית, להיטיב עמנו בכל עת ובכל שעה, ואין דבר הנעשה בעולם מעצמו, כי לא בסתם יארעו כל מיני מקרים ומאורעות בעולם אלא 'הכל בחשבון'. ופעמים שהקב"ה פותח את החלונות, ומראה לנו בעיני בשר ממש את 'השגחתו' בהארות פנים שכל החשבות הייתה חסד עליון להצילנו מכל רע ולהיטיב לנו בכל מיני טובות, וללמד על

עבודת החיים, ואין לך רגע ורגע שאינו מחויב להשריש בעצמו אמונת אומן בהקב"ה, אך בימים אלו שאנו מתאבלים על החורבן ששורשו 'בכיה של חינם' אוי צריכים אנו ביותר להעמיק במחוננו בקל הטוב.

ואל תשיבינו, ובי לכבייתי תקרא 'בכיה של חינם', הרי מצבי קשה מנשוא, הסתיר ה' פניו ממני, כי באמת חינם חינם תיחשב בכייתך, שהרי גם בני ישראל היו באותה שעה 'בלילה ההוא' - בזמן נסיון והסתרה, ומ"מ אמרו חז"ל על מצב כזה שהוא 'בכיה של חינם, והיינו טעמא כי הקב"ה מנהיג עולמו בחסד וברחמים, ועינו

441, וזה הדרייווער שכנראה לא ידע היכן מחוז חפצי חשב לעצמו שאני אמור להגיע להשיבה הגדולה של קרית יואל ברח' סקונימונק ולכן הוריד אותי כאן ברחוב סקונימונק פינת בארדיטשוב, ואינני מוצא כאן את הישיבה שלי שאיננה נמצאת כלל בין בניני מגורים, ואיני יודע אנה אני בא, לבו הרחום של רש"פ לא נתן לו להניחו לבדו, הזמינו לתוך רכבו והחל מחפש ב... (גי' פי עס) שלו את האדרעס רחוב סקונימונק 441 ולא מצא, אחר בירורים הבין כי 'רחוב סקונימונק' ארוך עד מאד מאד, ואותו מקום שהבחור דיבר עליו הוא 'המשך' הרחוב אבל בשכונה הסמוכה לקרית יואל (הנקראת היילענד מיללס), אז אמר הבחור לרש"פ, בכל יום הננו הולכים לטבול במקוה שברחוב קארעץ כאן בקרית יואל, הבה נסע עד שם, ומשם הנני מכיר את הדרך ואראה לך אותה, וכן עשו, כשהבחור מראה לרש"פ את הדרך, ורש"פ 'לומד' דרך חדשה, ושם ראה בנין ישן גדול ומורחב וממול יש נפלאות הבורא 'אגם מים' (Lake) יפה נוף, והכל בא על מקומו בשלום. וכאן נתגלה תוקפו של נס, כי ביום המחרת נסעו הבחורים בספינות עלי מים, ואחת הספינות נתקיים בה 'ההופכי אגם מים' כשארבעת הבחורים שישבו בה נפלו לתוכי המים, שלוש מהם שחו בכוחות עצמם עד שפת הנהר, חוץ מבחור אחד שלא הצליח לשחות, ובאותו רגע נתקבלה 'קריאה' ב'הצלה' של קרית יואל, שבחור טבע ברחוב סקונימונק 441, ורק רבי שלמה פינחס שכבר נסע לשם אתמול ידע בדיוק המיקום והגיע לשם ברגעים אחדים (לא אמרו בבירור שמדובר ברחוב סקונימונק בשכונת היילענד מילס, וע"כ לא מצאו את הכתובת בתוך הדזי פי עס), ורק הוא ידע והדריך את שאר חברי הצלה היאך מגיעים לשם, את מי מצא כשהוא טובע - זה הבחור שהביא אותו אתמול הנה, וכאמור ידיו כאבו לו לכן לא הצליח לשחות כשאר חבריו, וכשהגיע לשפת הנהר כבר היה מלא במים הכעורים והחמצן שלו היה במצב סכנה, מיד עשה בו 'עזרה ראשונה' ולקחו לבית החולים, כשהוא מדריך את שאר חבריו היכן הוא האדרעס סקונימונק 441, וכולם הגיעו רק כמה מינו"ט אחריו, ואילו היה גם רש"פ מאחר במינו"ט או שתים כבר לא היה את מי להציל... ובזכות טעותו של הנהג אתמול ניצולו עתה חייו, וכבר ברך ברכת הגומל בבית המדרש בשבת שלאחריו אז הבינו הכל, שלא 'טעה' הנהג של יום האתמול, ולא סתם הניחו אותו בחור במקום זר, אלא באותה שעה כבר הכין לו הבורא את ה'הצלה' ממות לחיים שיצטרך לה למחרת.

שמעתי מדודי כ"ק אדמו"ר רבי שמעלקא מלעלוב שליט"א ששמע מבעל המעשה ה"ה הגה"צ הנודע בשערים ר' מנשה ראזענפעלד זצ"ל, וכך הוה מעשה, ר' מנשה הצטרף לנסיעה עם הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע כדי לשמשו על האניה בלב ים בדרכו לביתו (מארה"ק לפולין). וכיוון שהיה לר' מנשה 'סדר היום' מסודר להפליא - כשהוא משכים קום בשעה 3-4 לפנות הבוקר וממלא את כל יומו בשיעורים וסדרים, וכאן מחמת טלטולי הדרכים (ושימושו את הרבי) נשתבשו לו סדריו, נאנח ר' מנשה ואמר 'רבש"ע, ווען וועט זיך עס שוין ענדיגן און אריבער גיין' (רבש"ע, עד מתי, אימתי יגמרו ויעברו מעלינו כל אלו הטלטולים), והיה הדבר תוך כדי הילוכו עם הרה"ק רא"א, כשמוע הרה"ק את דבריו עמד מלכת ואמר לו במעין גערה 'א איד דארף נישט וועלען איבער קומען נאר אלעס מקבל זיין באהבה ובשמחה' (לא ימתין איש יהודי שיעברו מעליו זמני הקושי, אלא אדרבה יקבלם באהבה ובשמחה), וכה אמר ר' מנשה שהדברים נחקקו בלבו, ומאז לא התאונן במשך כל ימי חייו על שום דבר ומקרה שאירע לו.

ג. וכן הדברים אמורים לכל צרה וצוקה המתרחשים ובאים על האדם, לבל ירך לבבו בראותו כל הרפתקאי דעזו עליו, וידע כי כל הנעשה בעולם לטובתו ול'עלייתו' הם באים. ויובנו הדברים עפ"י 'מעשה שהיה' בסוס נאמן לאדונו,

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

הכל כולו יצא - אף כשאנינו רואים זאת בעיני בשרי, לדעת ולהאמין כי הכל בחשבון לטוב לנו כל הימים.

הלה היה עובד יומם ולילה עבור האדון 'כמו סוס', האדון שנהנה מההכנסות שהסוס מכניס ל'אוצרו' בעבודתו המסורה היה מרבה להיטיב עמו כגמולו הטוב, מאכילו ומשקהו ממיטב מאכלי הסוסים, ואף בית מדור ללון העניק לו כראוי וכיאות לסוס שכמותו... עברו הימים והשנים, והסוס החל להראות סימני זקנה, כוחותיו כבר לא עמדו לו, ומזמן לזמן הרגיש הבעה"ב כי 'הכנסות' הסוס פוחתות והולכות, ואילו ה'הוצאות' סביב מאכלו ומשקהו לא פחתו במאומה, וכבר חישב בעה"ב 'לשלחו בגט שחרור' - 'וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול'... אבל מחמת הכרת הטוב לא הפקיר את סוסו נאמנו משכבר הימים. עד שביום בהיר הילך הסוס ברחובה של עיר ולרוב זקנותו לא ראה כהוגן ונפל ל'בירא עמיקתא' (בור עמוק) חמישים אמה, ואך בנס נשאר לחיות, עתה עלה בדעת בעה"ב - אכן, עד היום ריחמתי על סוסי הנאמן ולא שלחתי לחפשי - אבל בזו השעה משאירע לו כן מותר לי לקיים בו 'רק לא ירבה לו סוסים' (דברים יז טז), ו'שם תהא קבורתו'... פתח בעה"ב ב'לשם יחוד' לקיים מצוות 'קבורה', נעמד על שפת הבור והחל משליך לתוכו עפר למען יכוסה כל גופו וראשו כדת וכדין... הסוס שעמד בתוכי הבור הביט ממטה למעלה בתדהמה ותימהון על בעליו, מדוע מכסני מר בעפר... והבעלים בשלו - מריק לתוכי הבור שקי עפר בזה אחר זה... ועדיין מביט עליו הסוס בעיניים מלאות פחד ובעתה עד... שראה הבעלים כי בכל פעם שהוא משליך עפר לתוך הבור קופץ הסוס לגובהו של בור, וכן יעשה שוב ושוב... מתחילה לא הבין הבעלים לשמחה וריקודין הללו מה זו עושה. עד ש... ראה כי הסוס הולך ועולה מעלה מעלה, עד שיצא מן הבור כשהוא בריא ושלם בכל רמ"ח ושס"ה, או אז הבין כי אף שהוא בא לקברו ולכסותו בעפר, אבל הסוס השתמש ב'קבורה' זאת להעלות עצמו עוד ועוד על הר העפר שנעשה בבור תחתיות עד שיצא לחפשי לגמרי...

ולדין, אנא ממך, מנע קולך מבכי בשעה שהנך רואה כי פלוני רוצה ובא לקברך בחיים חיותך... אל תתפעל ממנו, כי חבילי עפר ואדמה שהלה משליך עליך אינם אלא 'הר' להעלותך למעלה להוציאך ולדלותך מבור גלותך ושפלותך. ד. בפרשתן (א לא-לב), 'ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלוקיך... ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוקים'. ותמוה, מהו 'ובדבר הזה', היה לו לומר 'ואתם אינכם מאמינים', ומבאר הרה"ק ה'בני יששכר' ז"ע (אגרא דכלה ד"ה ובדבר) דעיקר עבודת האדם היא האמונה בה' בכל מצב, כי מי שמאמין בה' רק כשהקב"ה מתנהג עמו ברחמים מגולים והוא רואה את הנהגת הרחמים, אינו נחשב 'מאמין' - שהרי הכל ברור לנגד עיניו ובמה יאמין...

וזה פירוש הכתוב - ובדבר הזה כלומר המאמין בה' רק כאשר הכל נהיר ובהיר כשבידו להראות באצבע - זה א-לי, בהנהגת רחמים, וכגון שנעשו לו ניסים ונפלאות כמו במדבר אשר ראית, אז אינכם מאמינים, אמונה כזאת אינה נחשבת אמונה, ומי נקרא בעל אמונה, זה האיש המתחזק להאמין בה' גם כשנראה לו שהבורא הסתיר עצמו ממנו, בהנהגת דין וייסורים, והוא מאמין שהקב"ה עושה את כל המעשים לטובתו השלימה, זה עולה במדרגה להיקרא בעל אמונה.

ה. הנה ידוע לכל כי לפני כמה שבועות, ביום שלישי כ"ט סיון רעשה ארץ הקודש מ'הפגנות' שסיכנו חיי עוברים ושבים בין הערים... עד שהרבה מהדרכים נשתבשו נוראות, ובאותו היום והלילה עמדו אלפים בפקקים (טרעפיק) במשך שעות ארוכות, רבים איחרו מאד מהגיע למחוז חפצם, ובכללם, כמה וכמה 'חופות' הועמדו באיחור של ד' וה' שעות... באחד מאולמות הנישואין אשר בבני ברק המתינו החתן וכלה עם שושביניהם ל'פמליית' הכלי זמר, אבל הללו 'בוששו פעמי מרכבותיהם מלבוא', ומכיוון שהגיע זמן רקידה ריחמו עליהם בעלי השמחה מהאולם הסמוך (שכלי זמרם כן הגיעו) ומשכו חוטים (Wires) כדי שישמע קול שירה וזמרה 'קול ששון וקול שמחה' שלהם גם ב'אולם' השני (בו לא הופיעו המנגנים), באמצע ה'ריקודים' הגיע ראש השיבה של החתן ומיד פצחו המנגנים בשירת 'ימים על ימי מלך תוסיף' כנהוג... וכמובן ששירת ה'ימים' נשמעה גם בשמחה השניה... שם רקד באותה שעה דודו של החתן, דוד זה מנהג היה לו להשאיר צ'יק (טשעק) כ'דורון דרשה' בידי החתן בסך 500 שקל, וכאשר ראה את הקולות, שנשמע קול 'ימים' והכל מפוזרים ומכרכרים סביבו, היה בטוח כי 'למי יחפוץ המלך לתת יקר יותר ממני', ובוודאי מתכוונים המה לכבודי, וכטוב ליבו קרע את הטשעק שהכין עמו וכתב וחתם שטר חדש על סך חמשת אלפי שקלים. ונגלה לעין כל גודל ההשגחה פרטית, שאכן לא היה בשמחה זו 'תזמורת', אך כנגד זה שלח להם הקב"ה מאוצרו הטוב עשרת מונים מאשר רגילים המה לקבל.

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

'שכבר שרתי שיר החסד והתפללתי עליו תפילה לקל חיי, כי בהנשא התהומות והמשברים ידעתי שיבוא החסד אחריהם', וכבר מעכשיו היה שר ומשבח על כל החסד אשר עתיד הקב"ה לעשות עימו. ואכן המתחזק באמונה בשעת ההסתר והושך וגם 'בלילה שירה עמי', הרי מתקן הוא את שורש הפגם של 'ויבכו העם בלילה החוא'.

ואף שגם למאמין אפשר שיארע לו מקרים המצערם, אמנם, מביוזן שהוא מאמין בה', יודע הוא שאין כאן כל מקום לצער שהרי את הכל עשה לו אביו מרחמו העושה הכל לטובתו, ובוודאי עוד יתגלה לו אור גדול...^ט

זו"ל בעל ה'משפט צדק' (אות פ"ה) 'אדם טועה על דבר וסובר שהוא רע כענין 'לעבד נמכר יוסף' וכיוצא הרבה מאוד, אבל אדרבא זאת הסיבה לפעמים לטובתו שיבא לו אח"כ מזה טובה גדולה, וזהו שאמר (תהלים ק"ח כא) 'אודך כי עניתני' שהעיניו היא לי לישועה'.

ובזה יפסיק מלבכות בכיה של חינוס, כי יהיה 'נכון לבו בטוח בה' סמוך לבו לא יירא' (תהלים ק"ב ז-ח).^י

וכך פירש המלבי"ם מה שנאמר (תהלים מב ח-ט) 'תהום אל תהום קורא לקול צנורך כל משבריך וגליך עלי עברו, יומם יצוה ה' חסדו' וגו', וכבר פירש רש"י ש'תהום' משל הוא על הצרות, ותהום אל תהום קורא היינו 'צרה קוראה לחברתה', וביאר המלבי"ם 'שבעת שבאו עלי צרות גדולות היה זה אצלי אות זמורת שתעשה לי ניסים ונפלאות גדולות וכו' ויצויר (מלשון צויר ומשל, וכלומר שהכתוב אומר בלשון דמיון) כי בעת נשמעו הקולות האלה קולות מים רבים אדירים תהומות ומשברים שמע כי צעקו בקולם והודיעו תיבף כי חסד ה' מוכן לבוא, וכי זה סימן כי יצוה ה' חסדו לנוסם ניסים ונפלאות ואותות ומופתים, וזהו שאמר ששמעתי אז שתהום האחד קרא לתהום האחר לאמור יומם יצוה ה' חסדו'. והוסיף המלבי"ם לפרש בזה גם המשך הפסוק 'ובלילה שירה עמי תפילה לקל חיי', כי גם בעת הצרות כשעוד היה חושך ולילה כבר אז היה שירה עמי -

ו. וכה ביארו בלשון הכתוב (תהלים פ"ב ה) 'לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו', כי זה הנוהג באמונה תמימה גם כשלא ידעו ולא יבינו, הרי 'בחשכה יתהלכו' - גם בעת החשכה יוכל 'להתהלך' ברוגע ובשלווה מבלי שיפול... לעומתו זה הרוצה 'להבין' כל דבר אזי בעת החושך לא יוכל להחזיק מעמד רח"ל, ומאיליו מתמוטט הוא...

ז. מצינו במשנת ה'חפץ חיים' (ח"ח עה"ת, וירא הערה ו) על הפסוק (תהלים לב י) 'והבוטח בה' חסד יסובבנו', כמו שהנותן לחולה 'רפואה' (תרופה) שהיא מרה מאד, יעטוף אותה במעטה רך ונעים (קפסולה) בכדי שלא ירגיש החולה את המרירות שברפואה, כך נמי, בכל מיני 'מרירות' המתרגשים ובאים על האדם, יתעקף ויעטוף את הצרה בבטחון, ואז יומתק לו הכל, ולא ירגיש שום מרירות כלל.

ח. ולא עוד, אלא שע"ז ממשיך עליו חסד ורחמים, וכמו שפירש הגה"צ רבי משה מידנער ז"ע בלשון הכתוב בפרשתו (ב ז) 'ה' אלוקיך עמך לא חסרת דבר', שכאשר יודע בליבו כי ה' אלוקיו עמו שוב לא יחסר דבר, כי כלום חסר דבר בבית המלך (הובא בתורת אבות).

ט. ידוע שהגה"ק רבי חיים מיכאל בער ווייסמאנדל זצוק"ל פעל גדולות ונצורות בימי 'המלחמה' הנוראה, והציל אלפי אלפים מאחינו בני ישראל מציפורני הרשעים ימש"ו, אמנם, אינה ה' לידו אפשרות להציל עוד כמאה אלף איש, ולדאבון לב היו מפריצי בני עמנו שבפעולות שונות גרמו למנוע הצלה זו. הדבר גרם לרבי מיכאל בער צער גדול וייסורי הנפש, ולא הצליח למצוא נוחם לנפשו, בצר לו נכנס אל הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש ז"ע ושפך בפניו את כאב לבו - על דם בני ישראל שנשפך, בו בזמן שכבר היו סמוכים ונראים אל ההצלה, אלא שה'רשעים' מנעו זאת. הרי"צ הקשיב לכל דבריו בדומיה, ובסיימו נענה אליו בשלהבת אש - און ווער האט דאס אלעס געטאהן (מי הוא זה אשר עשה כל זאת), כאומר, הרי הכל נעשה על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, אף הרשעים לא היו יכולים לעולל אם לא שכך היה רצון הבורא, ואין לנו שמץ השגה בהנהגת ה'. וסיפר רבי מיכאל בער שאז הפיח בו רוח חיים, ובכוחות מחודשים הקים את 'ישיבת נייטרא' לשם ולתפארת.

י. הרה"ק ה'בית ישראל' זיע"א חיבב והעריך מאד ספר זה, וכן הגה"ק הסטייפלער זיע"א היה ממליץ לאברכים שעברו יסורים ל"ע להגות בספר זה לדעת כי משפטי ה' אמת ולקבלם באהבה ובשמחה.

יא. הנה מרגלא בפומיה דאינשי לומר על אדם ש'נפל' והוכה וכיו"ב שיצא ב'שן ועין'... ומקור 'פתגם' זה הוא מעבד כנעני 'היוצא בשן ועין', שאם אדונו הכה אותו והוציא את שיניו או את עינו אזי העבד יוצא לחרות מתחת יד

נתתי את הגלעד, שלכן לא נכתבו 'נקודות' בספר התורה, כדי שנוכל לדרוש את פסוקי התורה כפי הצורך. וכך יש לדרוש כאן, 'ולמפיר' בניקוד פת"ח, הקב"ה אומר, סימן זה נתתי להכיר על ידו האם האדם מאמין ומכיר בהנהגת ה', והוא - השמחה, כי המכיר בהנהגת ה' יודע כי מאתו לא תצא הרעות, והכל לטוב, ומה יש לו לדאוג ולהתעצב ממקרה פלוני וממעשה אלמוני, הרי בכל מאורע יש לקוב"ה חשבון על מה אירע ומדוע אירע. וזהו 'ולמפיר' נתתי את הגלעד, השמחה והגילה הם עדים נאמנים שהוא מכיר את הקב"ה² (הובא במרום הרי"ם).

דאגה מנין - כל דאגה היא בחינם שהרי הכל ביד ה'

בפרשתן (א יב), 'איכה אשא לבדי טרחכם משאכם וריבכם', וברש"י, 'משאכם - מלמד שהיו אפיקורסים'. וצריך ביאור, היכן מרומז בתיבת משאכם שהיו אפיקורסים, יש שביארו, כי אכן, המרגיש משאכם - שהמשא שלו הוא, שהוא נושא לבד את עול פרנסתו, את עול הרפואה, עול השידוכים, עול החינוך והנחת, עול הבית על כל צרכיו, ושאר הצטרכויותיו המרובים, ובעצמו נושא את משא צרותיו הקשה עליו מנשוא, הרגשה זו אפיקורסות גמורה היא, כי המאמין בה' יודע אל נכון שהקב"ה נושא על גביו כביכול אותו ואת כל

וזהו שאמר (עי' שופטים י טו) 'והטוב בעיניך עשה' - ר"ל אדם טועה ומבקש ומתחנן מהש"י שיתן לו דבר זה או דבר זה כי חושב שזאת לו טובה אמיתית, ובאמת כמה פעמים אינו כן, ע"כ מתפללים אנחנו רבש"ע תעשה לי הטוב בעיניך - מה שאתה יודע שטוב הוא באמת זאת עשה לנו ולא זולתנו. וזהו שאמר (תהילים סט יד) 'ענני באמת ישעך', דקשה וכי חס ושלום יענהו בשקר. אמנם פי' רבש"ע אתה יודע איזהו ישועה אמיתית, ובזו הישועה ענני ולא בזולתה.

וכך איתא בפירוש המשניות להרמב"ם (ברכות פ"ט מ"ה), על המשנה 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה' - לפי שיש דברים רבים שתחילתן טובים ויהיה אחריתם רעה רבה, ועל כן אין ראוי לו למשכיל להשתומם כשתבא עליו רעה גדולה מפני שאינה יודע סופה (שלכסוף יצא לו טובה גדולה מזה), וכמו כן אסרו להרבות בשמחה ובשחוק (כשיש לו רוב שפע וטובה), כי גם שם אינו יודע אם ישאר לנצח ואולם אזהרת הכתוב על היגון והדאגה כל כך גלוי ומפורסם בספרים ובדברי הנבואה שאין צריך לדבר עליו עכ"ל.

ותחת ה'בכיה של חנם' ירבה ב'שמחה של חנם' אשר תבוא לו מתוקף אמונתו, וכמו שרמז הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע בפרשתן (ג טו) 'ולמכיר

רבו, ונעשה חפשי לעצמו. ונרמז בזה כי למעשה הכאת העבד עשתה לו טובה גדולה (וכדאיתא בברכות ה.), וכך כל 'מכה ומכה' אשר האדם סופג טובה הרבה יש לו הימנה, והוא 'יוצא' ידי חובתו 'בשן ועין'...

הרה"ק רבי ישעילע מקרעסטיר זי"ע נסע בשנתו האחרונה לפקוד את ציונו הק' של הרה"ק הדברי חיים זי"ע ביומא דהילולא דיליה (כ"ה ניסן), וכמובן שהיה לו שם כבוד גדול כשרבים רבים מסתופפים בצילו ומבקשים ברכתו. והנה מרוב הדוחק שהיה שם דרך אחד על רגלו ונפצעה עד זוב דם, וכל המקום נעשה מזוהם ל"ע, והרגיש הרה"ק רבי ישעילע שלא בטוב, ואף היו לו ייסורים רבים, בקשו מקורביו לשכור מרכבה מהירה הנקראת 'שנעל צוק' למען יוכל להגיע במהרה לביתו ולנוח שם, מיאן רבי ישעילע באומרו 'א שאד אויף אידיש געלט' (חבל על הסכום הגדול כדי שכירת מרכבה זו, הגם ש'התגלגלו' אצלו סכומים אדירים, אך כל זה היה מוקדש לטובתם של ישראל ולצדקותיו המרובים ולא רצה לבזבז מהם לעצמו), ואכן נסע ברכבת, ובדרך הרגיש רע מאוד, וכשהגיעו סוף סוף לקרעסטיר רצו להחיש רופא להקל מעליו ייסוריו, ולא נתן להם רבי ישעילע, כשהוא אומר, שאין בידם להושיעו כי כבר נגזרה גזירה... כי שלטה בו עינא בישא. והוסיף לומר, שבאמת גם בשנה שעברה כשהיה בצאנו פגעה בו עין רעה, אלא שכאשר חזרו מצאנו לקרעסטיר ועברו בגבול בין גאליציע לאונגרון (הונגריה) עכבו שומרי הגבול כמה מהמקורבים ואנשי הבית מאחר ש'הפפורט' ואישורי המעבר היו מזוייפים, ובאותה שעה עבר עלינו 'עגמת נפש' על מעצרום ותפיסתם ביד השומרים, ועגמת נפש זו המתיקה את הגזירה ממוות לחיים.

יב. הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע ביאר בפסוק זה בשם הרה"ק מלובלין זי"ע, שהקב"ה אומר 'ולמכיר' מי שמכיר ומאמין בי באמונה שלימה, לאדם כזה 'נתתי את הגלעד' לו אני נותן מדריגה רבה של גילוי אליהו

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

מנין להם לדעת היכן מונח מאכלם ושתייתם. אלא, כך ביאורו של מקרא, החמור אינו דואג על אבוסו כי הוא יודע שבעליו יספק כל מחסורו, כיו"ב בא הנביא בטענה לבני ישראל, מדוע הנכם דואגים על פרנסתכם, במאכל ומשתה, וכל מחסורכם, ואינכם סומכים על ה' - הזן את העולם כולו, ומי שהאמונה מושרשת בלב, יודע אל נכון שאין לו כל סיבה לדאוג דאגת הפרנסה הניתנת לו ממילא ע"י הקב"ה".

לא תלו בטחונם - חורבן הבית והגלות בגלל חסרון הבטחון איתא בגמרא (יומא ט:) מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים... רשעים היו, אלא שתלו בטחונם בהקב"ה. אבל

הבילות צרותיו, ומה לו להתאונן כל כך, ישליך על ה' יהבו - משאו, והוא יכלכלהו".

וענין זה רמז הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (פר' צו, חוקת ועוד, בשם ה'אלשיך') בדברי ההפטרות (לפרשתן, ישעי' א ג) 'ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן', בדברים אלו מוכיח הנביא את בני ישראל מדוע לא התבוננו מי מפרנסם וממלא כל מחסורם, ולכאורה צריך ביאור, בשלמא טענה הראשונה - ידע שור קונהו, טענה היא - מדוע השור יודע מיהו בעליו, ואילו בני ישראל אינם מכירים בצורם וקונם, שהוא בורא ומנהיג את כל הברואים. אבל הטענה הב' - וחמור אבוס בעליו, מה טענה היא זו על בני ישראל שאינם יודעים היכן מונח מאכלם, וכי

יג. מעשה בעני שהיה מהלך בצידי הדרכים כשתרמילו על גבו, עבר לידו אחד העשירים כשהוא נוסע במרכבתו ההדורה, וראה את ההלך עיפף ויגע מעמל הדרך והמשא, לכן קראו לעלות על עגלתו, והנה הוא רואה שאף בשהותו על העגלה ממשיך ההלך לישא את משאו הכבד על גבו - וכל גופו כואב מטורח המשא, תמה העשיר בפניו - מדוע לא יניח מע"כ את תרמילו וחבילתו הכבדה על קרקע העגלה, ויען המסכן, וכי לא די בכך שהנני מטריח את מע"כ לשאת אותי מרחק גדול כזה, האם יש צדק בכך - שאעמיס גם את משאי על עגלתך, אין זה אלא מן היושר שהעגלה תישא רק אותי, ואילו את המשא הכבד אשא בעצמי... נצטחק העשיר, ואמר, שוטה שכמותך, וכי כעת אין עגלתי נושאת אותך ואת תרמילך גם יחד, אינך מועיל במאומה בנשיאת המשא בעצמך, מדוע תיגע לריק להחזיק המשא עליך.

כיו"ב, אדם הדואג - שאינו משליך כל יהבו על ה', בחשבו - לא אטריח כל כך את הבורא - אלא אשא בעצמי חלק מדאגותי, ובוזא אסייע לבורא כביכול לישא אותי... הרי זה שוטה גמור... כאותו הלך שחושב שמיקל מעל גבי העגלה, הרי אף לדברך - עדיין אתה וכל משאך נמצאים כביכול על הקב"ה, ומדוע תיגע לריק בדאגות מיותרות... (כע"ז בח"ח עה"ת בשלח, עמוד קה).

יד. והמדמה בנפשו כי בידו הדבר - להשיג את פרנסתו בדרכים הנראים לו, אין הברכה מצויה במעשה ידיו, והמבין יבין... וכך הווה מעשה באחד שפנה באמצען של 'תשעת הימים' אל הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצוק"ל ושאלתו בפיו, הרי בימים הללו יש למעט במשא ומתן, אלא שכעת נזדמן לו הצעה לביזנעס (עסק) גדול עם כמה עשירי עכו"ם, ומניעת עסק זה הוא הפסד ממון עצום, התיר לו ר' משה לגמור את העסק לברכה. מכיוון שקיבל היהודי 'היתר' הוסיף לשאול האם מותר לו לגלח את שערות זקנו אשר צימח בשלושת השבועות, בכדי שיראה מכובד יותר בעת פגישתו עם הגויים, אך את זאת לא התיר לו ר' משה בשום אופן. אמנם כשבא למעשה התיר היהודי לעצמו וגילח זקנו.

בעת שבתו עם הנכרים, וכבר עמדו 'לסגור' את העסק, שאלוהו הגויים, מנין לנו שהנך ישר ונאמן, אולי רמאי וגנב אתה, ענה הסוחר, הלא יהודי אנכי, ובני עמנו ידועים כאנשים נאמנים ומהוגנים. אמרו לו הגויים, אם יהודי אתה מדוע איננו רואים בזקנך זיפי שערות - שהרי אסורים אתם בגילוח בימים הללו, ואם לדתך אינך נאמן ואת הלכותיה אינך מקיים, וכי לנו תהיה נאמן... ומה לנו לעסוק עמך, והלכו להם הגויים, וכל העסק התבטל, ללמדו לקח טוב, שעושר והון מה' הוא, ואי אפשר להרוויח מאומה כשפועלים אפילו כמלא נימה נגד רצונו יתברך.

הכלל העולה, בכל ענייניו ומעשיו יזכור את ה', ולרגע אחד לא ידמה בדעתו שבידו לסדר ענייניו בעצמו לבדו. משל למה הדבר דומה לאחד שנכנס לשדה, ולעיניו נתגלו מעשי פועלי השדה, שהם עומדים 'שנים שנים' - אחד חופר בור וחברו ממלא אותו בעפר, ומשם לבור נוסף, וחוזר חלילה. תמה האיש עד מאד, מדוע עמלים הם להבל ולריק, בחפירה וכיסוי, הסביר לו אחד הפועלים, שבכל יום פועלים המה שלושה שלושה יחדיו, האחד חופר בור,

שאבדה האמונה נכרתה מפיהם, ואין שנאתו אלא ב'חינם'... כי באמת לא רעהו הויקו או גולו^{טז}.

ע"כ בבית ראשון, שאכן, רשעים היו והרעו מעשיהם מאוד, שהרי כל אלו הג' עבירות החמורות שבתורה ביהרג ואל יעבור הם, מ"מ לבם הי' טוב מאוד - שבטחו בה' ומעלת הבטחון גדולה מעל בולם, לכן 'נתגלה קיצם'. משא"כ בבית שני לא נתגלה עוונם - כי בחיצוניות היו צדיקים וטובים, חסידים ובעלי תורה, אבל בלבם (הנסתר מעיני אדם) הייתה ביניהם 'שנאת חינם' הבאה מתוך חסרון אמונה, לכן לא נתגלה קיצם כי העדר האמונה גרוע מכל, והוא הגורם לכל הקנאה והשנאה, על כן חמור הדבר כל כך עד ש'לא נתגלה קיצם'.

והדרך הישרה שעל ידה יתרחק משנאת חינם הוא כשיתחזק באמונה שכל הקורות עמו הם כפי שנגזר עליו מן השמים, ורעהו אינו אלא 'שליח' העושה שליחותו, ומה לו להתלונן על חברו שהרי ה' אמר לו קלל. וכך ביארו צדיקים (מובא גם בשם הרה"ק הישמה משה זי"ע) מה דאיתא בגמ' (ברכות לג.) 'אמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו, ולכאורה מה עניין הדעה' לבניין בית המקדש איזו מעלה וגדולה יש במי שיש בו דעה, אלא שבית המקדש נחרב מחמת שנאת חינם, ואהבת חינם היא

מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים מפני מה חרב מפני שהייתה בו שנאת חנם [עוד איתא שם, 'ראשונים נתגלה עוונם נתגלה קיצם אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קיצם'], וביתר שאת איתא בירושלמי (יומא א א) מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדי עכו"ם ומגלי עריות ושופכין דמים, אבל בשני מבירין אנו אותם שהיו יגיעין בתורה וזהירין במצוות ובמעשרות, וכל זוסת טובה הייתה בהם, אלא שהיו אזהבין את הממון ושונאין אלו לאלו שנאת חינם, וקשה היא שנאת חנם שהיא שקולה כנגד ע"א וגילוי עריות ושפיכות דמים...

ומבאר הגר"א (בספר 'ביאור הגר"א' לאגרות חו"ל - סבי דבי אתונא) כי מקורה של 'שנאת חינם' באה מתוך חסרון אמונה^{טז}. והיינו, כי מי ישנא את רעהו 'בחינם'... והרי אינו שונאו אלא על שהויקו או ביישו, גולו או גנבו וכיו"ב רבות, ומדוע נחשבת שנאתו כשנאת 'חינם', והרי בסיבת איזה דבר נתמלא לבו ב'שנאה' על רעהו. ובע"כ תאמר, שאם היה מאמין שלא פלוני עשה לו כדברים הללו, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו - שהרי אי אפשר לאדם להפסיד את רעהו אפילו בחצי שווה פרוטה, ולא להביא עליו צער או נזק אם לא 'כי הוא אמר ויהי' מתחילה, הרי מיד הייתה כל שנאתו נמוגה. נמצא, שאם יש בלבו שנאה הרי זה 'סימן מובהק'

השני מכניס אל תוך הגומא גרעיני זרע ממנו יצמח אילן רב פארות, ומיד מכסה השלישי אחריו בעפר. משבאנו היום אל השדה ראינו שזה האמצעי אשר תפקידו להכניס את הזרעים - איננו, אך האם משום כן יתבטלו האחרים מעבודתם... וכל בר דעת מבין עד כמה גדלה טיפשותם לעבוד לריק, צא תאמר, במה נשתנה מי שנראה לו שאפשר לו לדאוג לפרנסה ומזונות בכוחות עצמו, ואינו יודע שיש כאן שותף - הקב"ה, שאם פועלים בלתו, אין כאן כי אם עבודה ויגיעה רבה להבל ולריק.

טו. וכן כתב הגר"א ('אבן שלמה' ח"ב פ"ג) יסוד כל התורה הוא אמונה שלימה שלא לדאוג דאגת מחר... והמחוסר בטחון יבוא על ידי זה לידי קנאה ושנאה אעפ"י שעוסק בתורה ובגמילות חסדים.

טז. ביסוד זה ביאר הרה"ק מהר"ש מבאבוב (השני) זי"ע, את מאמר חז"ל (יומא כג.) 'המעביר על מידותיו מעבירין לו על פשעיו', כי הבה נתבונן היאך יש ביד 'בשר ודם' להעביר על מידותיו, והרי פלוני ירד לחייו... אלא כי באמונתו הינו אומר לעצמו, וכי פלוני הזיק אותי, לא כי, אלא ה' אמר לו קלל... כך נמי יענה לעומתו הבורא, וכי פלוני חטא נגדי, לא כי, אלא יצרו הרע אמר לו חטא... א"כ יש לפטרו מהעונש המוטל על עוברי עבירה.

שמעתי לפרש מאמרם ב'הגדה של פסח' אחד חכם ואחד רשע. כי הנה כל אשר בשם ישראל יכונה יענה ויאמר 'מאמין אנכי כי ה' הוא האלוקים' והכל במאמרו נעשה... אלא שיש מי שיוסיף אכן, הכל בידי שמים אבל מדוע הזיק אותי פלוני, ומדוע הקדימני פלוני בעסק שרציתי לגמור, מה רוצה פלוני מאתי והוא יורד לחייו... על כגון דא רמז בעל ההגדה אם אמונתו תמה באחד שמאמין ש'הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים', הרי זה חכם. אבל אם ואחד, כלומר בוא"ו החיבור, שאכן הקב"ה עושה אבל מדוע גם פלוני עשה לי כך וכך... הרי זה רשע ל"ע.

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

לא.) ששואלים לאדם לאחר מיתה בשעת דינו צפית לישועה. והיכן כתובה זאת המצוה, אלא זה תלוי בזה - כשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים דכתיב 'אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', והכי קאמר, כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם, כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלוקיכם, ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם. וכן יושענו ברחמינו שנית, כדכתיב (דברים ל ג) 'ושב וקבצך מכל העמים'. וביארו ב'הנהרות רבינו פרץ' (אות ד), אם כן צפית לישועה מצוה כתובה בתורה היא (בדיבור הראשון 'אנכי ה' אלוקיך'), ולכך שואלין עליה בב"ד של מעלה.

נמצא, שענין זה של 'צפית לישועה' שייך לכל בר ישראל יהיה מי שיהיה, שהרי 'אנכי ה' אלוקיך' לכל בני ישראל נאמר, א"כ, כל מי שדרכו רגלי אבותיו על הר סיני שייך בזה. ועוד, כי לאחר אריכות ימים ושנים ישאלו לכל אחד בב"ד של מעלה 'צפית לישועה' (שבת לא.). לא רק את גדולי הדור ישאלו כן, אלא כל איש מישראל יצטרך לענות האם ציפה וחיכה בכליון עיניים לגאולתנו ופדות נפשנו". וכבר כתב הרמב"ם

בנין הבית, ומי שיש בו דעה יודע להבין את שורש הדבר שאף כשפגעו בכבודו כך נקבע במרומים, ושוב אינו בא לידי 'שנאת חנם', וכאילו נבנה בית המקדש בימיו.

ציפית לישועה - האמונה שהוא אלוקינו והוא יושיענו

בימים אלו אשר אנו עוסקים באבלות על חורבן הבית", אזי עלינו להגביר בעצמנו את הציפייה לישועה והתקווה שכבר יקויים בנו 'והראינו בבנינו ושמחנו בתיקונו'. וכבר כתב הסמ"ק, וז"ל במצוה הראשונה ממנין המצוות שהוא מונה. לידע שאותו שברא שמים וארץ הוא לבדו מושל מעלה ומטה ובר' רוחות כדכתיב (שמות כ ב) 'אנכי ה' אלוקיך', וכתיב (דברים ד לט) 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד'... אכן הקב"ה מנהיג את העולם כולו ברוח פיו. הוא הוציאנו ממצרים ועשה לנו כל הנפלאות, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה שנאמר (תהילים לו כג) 'מה' מצעדי גבר כוננו'. ובוזה תלוי מה שאמרו חכמים (שבת

יז. סיפר הגה"ח רבי אליהו ראטה זצ"ל משמשו של הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע שנלווה אליו בדרכו לכותל המערבי ב'תשעת הימים', אחר צאתם שאלו הרה"ק האם ראה שהאננים שבכותל המערבי הוזילו דמעות כמים בימים אלו על צער החורבן... כי בימים אלו אפילו 'אבן מקיר תזעק' על החורבן הגדול והנורא.

יח. על כן יראה להעמיד ענין זה בראש מעיינינו (לכה"פ בימים אלו שהזמן גרמא כן), וכבר המשיל זאת ה'מגיד מדובנא', לאב עשיר ונגיד ששלח את חמשת בניו ל'עבר הים' לגלות למקום תורה, ויהי היום, ואחד מהילדים ושמו 'ראובן' חלה ל"ע, האחים הדואגים החישו אותו לפני ה'רופא' המומחה הגדול, ולאחר שבדקו ב'שבעה בדיקות' נענה ואמר, דעו נא כי מחלתו של אחיכם אנושה היא ואין תרופה למכתו אלא במיני סממנים יקרי המציאות שכמעט ואינם בנמצא רק תמורת 'ממון ודמים' יקרים, השיבו לו האחים, הסר דאגה מליבך, אבינו עתיר נכסים הוא ובעל יכולת, נשלח לו אגרת ומיד ישגר לנו מאוצרותיו המרובים. תיכף נתישב גדול האחים, וכתב 'מכתב' לאביו, וז"ל, לכבוד אבי מורי שליט"א, בחסדך הגדול, שלח הנה מעות הרבה כי ל'שמעון' נשברו המשקפיים, אף 'לוי' זקוק למעות הואיל ובגדיו כבר מרוטים וישנים ואינם לפי כבודו, אחינו יהודה לווה משכנו סך 450 דינרים וכבר הגיע זמן הפרעון, גם בעד 'ראובן' תשלח מעות הרבה כי הוא חולה הנוטה למות והרפואות שהרופא המליץ עליהם עולים להון תועפות... ושלח את האגרת דרך בית הדואר לאביו. כאשר הגיע המכתב לידי האב חשכו עיניו, וכמעט שלא יצאה נפשו מרוב תדהמה וכעס גם יחד... על כסילותו וטפשותו של בנו ה'סופר'... כיצד הפך את היוצרות והזכיר את דבר מחלתו של ה'חולה' בסוף המכתב כ'טפל', והרי כל שאר צרכיהם כאין ואפס ייחשבו בזו השעה שבני - אחיהם מוטל על ערש דווי וחייו תלויים לו מנגד... והנמשל ברור לכל בר לבב בתוכחה מגולה, לאותם המבקשים מהקב"ה כל צרכיהם, ולבסוף 'נזכרים' להוסיף בדרך אגב גם שייבנה בית המקדש במהרה בימינו... והלא 'בקשה' זו צריכה להיות תמיד בראש מעיינינו.

וב'יערות דבש' (ח"א סוף דרוש יג, דף רנג) איתא, וז"ל, מי שאין דעתו שלימה, לא ירגיש כ"כ בצער החורבן, כמו אנחנו בעוה"ר, שאיננו מרגישים כ"כ חורבן בית מקדשנו, לחסרון דעתנו, ואין שוטה מרגיש. אבל אלה הגדולים שלמי הדעת, הם הרגישו עוצם האבידה בחורבן הבית. ואילו אנחנו היינו משיגים העדר שלמותנו ע"י החורבן ואובדן תפארתנו, לא היה ערב לנו לאכול ולשתות, כי אם להתפלש בעפר.

(פי"א מהל' מלכים ה"א) 'בל מי שאינו מחכה לביאתו הרי זבבלל ה'ציפייה לישועה' היא התפילה והועקה עד הוא כופר בתורה ובמשה רבינו^ט.
אנה בכייה בציון ומספר בירושלים^ב, וכלשון

סח בפני אחד מבני החבורה בעי"ת בית שמש של"ע נתאלמן מזוגתו לפני כשלוש שנים, שאמרה לו בתו הנערה בת 16, שאיננה יכולה לסבול צער מסכנותם של אחיותיה הקטנות, באמרה על עצמה, אני עוד הספקתי להרגיש באהבת אם, עד כמה היתה האמא ע"ה מסורה אלי ודואגת לכל צרכי, ולכה"פ הנני מכירה חסרון הגדול כאשר 'עקרת הבית' איננה ל"ע, אבל, הקטנות שבבית, כבנות חמש ושש, כמעט ולא זכו 'לטעום' ממסירות אם לילדיה, ואינן זוכרות אותה כלל, ואינם מבינות כלל מה חסר להם ביתמותם. באותה שעה פרץ 'האלמן' בבכי גדול ומר, ואמר לה, עתה הבנתי היטב את מצבנו בגלות הארוכה הלזו, עד שאין אנו יודעים כלל מה חסר לנו, ועל זה לבד היה דווה לבנו.

בטוב טעם ודעת ביאר הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל (גלות ונחמה, עמ' קמז - קנא), כי ענין הבכיה מורה על ההשתתפות של האדם במצב הרוחני של כלל ישראל, ובצער השכינה. פוק חזי ממנהגו של עולם, שהרי בלוית המת רק קרובי המשפחה בוכים, ורק מי שמרגיש קירבה מתעורר לבכי. כך בימים אלו של אבילות על חורבן הקודש והמקדש, נבחן כל אחד כמה מידת קרבתו אל הקדושה, מהי השייכות והשותפות שלו עם עם ישראל ועם הקב"ה. ובוה צריך לעבוד ולחזק את תחושת השייכות... הבוכה מבטא את השייכות לדבר שאבד, את הכאב על החסרון, וכך מתקרב ונקשר יותר אל הדבר. ומסיים שם, מי שאינו מסוגל לבכות בימי 'בין המצרים' על חורבן בית המקדש ועל גלות השכינה, עליו לשבת על הרצפה ולבכות בבכי מר על חורבן הקודש בקרבו, על זה שאינו מסוגל לבכות, ועל שלא אכפת לו, ואין לו שייכות לחסרון בית המקדש, כאשר אינו מרגיש את החסרון של בית המקדש, הרי חסרונו ברוחניות ניכר וגלוי. ועל זה ראוי באמת להתעורר בבכי.

כתב היעב"ץ (סידור בית יעקב עיני ט"ב חלון ו אות טז) אלמלא לא היה אלא עוון זה בידינו - שאין מתאבלין כראוי על ירושלים כראוי, די להאריך גלותנו, והיא בעיני הסיבה הקרובה ביותר גלויה עצומה וחזקה לכל השמדות המופלגות הנוראות המבהילות-הרעיונים אשר מצאונו בגלות בכל מקומות פזורנו, על צווארנו נרדפנו, לא הונח לנו להרגיע בגוים עם שפלותנו עניינו ומרודנו, לפי שיצא האבל הלז מלבנו...

יט. אחד מגדולי האדמוריים בדור האחרון עלה פעם למעונו של הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע בחודש הרחמים והסליחות, והשנה היתה שלהי שנת תשל"ה, נענה האדמו"ר בלהט קודש לפני הרמ"מ שהרה"ק מקאמרנא זי"ע כתב על השנה הבעל"ט - שנת תשל"ו, שהיא היא שנת הגאולה, ובה יבוא גואל צדק, נענה לעומתו הרמ"מ וזעק 'אני מאמין - תשל"ה...' כאומר שעל יהודי להאמין שבזו השעה ממש בוא יבוא משיח צדקנו לגאלנו - אף שעדיין שנת תשל"ה, וח"ו מלדחות את הקץ לתשל"ו...

עוד היה מעשה בהרה"ק רמ"מ מלעלוב זי"ע שפגש את הרה"ק החלקת יהושע מביאלא זי"ע בכותל המערבי במוצאי ת"ב ושאלו לשלומו וכיצד 'עבר' עליו התענית, והשיב מה שהשיב, לאחר מכן החזיר לו הרה"ק מביאלא ושאלו וכיצד עבר הצום על מר, נענה לו הרמ"מ, היה לי צום קל מאוד, כי לא חשבתי מתחילת התענית שעומד אני להתענות בכל ה'מעט - לעת'... אלא בכל רגע חשבתי שהנה זה עומד אחר כתלנו, כבר עתה מגיע המשיח ויתהפך הצום לששון ולשמחה, וממילא לא הכביד עלי התענית...

ואכן, מלפנים היו בני ישראל הכשרים חיים באמונה שלימה, ומקיימים בנפשם אחכה לו בכל יום שיבוא... וכמו שסיפר הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד צוק"ל שהנשים צדקניות שבפרעשבורג היו מסיחות זו לזו, איזה תבשיל בשלו בביתך היום, ותען ותאמר - ארבעס (חומוס), ומה תבשילי מחר, ענתה השניה מסתפקת אנכי אם לאקשן או קאשע (אטריות או דייסה) ובוודאי יבוא למחר המשיח ואציג לפניו ספקותיי... שאלה חברתה, ומה תבשילי באם לא יבוא המשיח, מיהרה השניה להשתיק אותה, נו, נו, כיצד את מהינה לדבר כך...

כ. המגיד מדובנא זי"ע נשא משלו לאחד משרי המלוכה אשר היה אהוב אצל המלך, ונתקנאו בו שאר השרים והעלילו עליו עד שנאלץ המלך לצוות להביא אותו אל בור בית הסוהר, באמצע הלילה הגיעו שוטרים לבית השר והעירו אותו כשהם מצווים עליו לבוא עימם, צווח השר מה חטאי ומה פשעי כי הינכם אוסרים אותי כאחד הריקים, אך לא ידעו לענות לו ולקחו אותו והטילוהו לתוך בור עמוק חשוך ואפל, תיכף לאחר שהושלך שמה שקע השר בתרדמה עמוקה, כשנתעורר לאחר זמן רב ראה כי חושך סביבותיו, והיה בטוח שעדיין לילה ולא ידע כלל

הממלא לכל יציר נברא כל מחסורו, ואז אכן, מובטח הוא שלא חסרת דבר' (אמונה ופרנסה להרה"ק השומר אמונים זי"ע עמ' מט).

עוד מצינו בענין זה, דכתיב בפרשתן (א לב) 'ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוֹקֵיכֶם, וביאר הרה"ק מסטרעטין זי"ע (דגל מתנה יהודה, השמטות, ד"ה פר' דברים), כי בא לרמוז למי שתולה סיבת פרנסתו בעסק אשר הוא עוסק, אנא, פקח עינך וראה כי טעות גדולה בידך, שהרי באמת, לא העסק מפרנס האדם אלא הקב"ה. למשל, אם הוא מחזיק את ה'ראנדי' (הכירות בית המזינה מהפריץ) והוא חושב שדייקא מ'בית מזינה' זה תבוא פרנסתו, הרי שאם ביום מן הימים יקחו ממנו זה העסק - כי בא 'מוסר' והלשין עליו אצל הפריץ, וכיו"ב, יאבד הלה את עשתונותיו, ויחשוב כי אפסה תקותו, וכל זה בא לו מחמת שתולה סיבת פרנסתו בעסק אשר עוסק. אך המאמין יודע כי לא העסק מפרנסו אלא הבורא יתב"ש הזן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים, ואין מעצור לה' להושיע ולהזמין לו פרנסתו ממקום אחר טוב יותר מזה הראשון^{כא}.

וזוה פירוש הכתוב ובדבר הזה, החושב כי דווקא מ'דבר זה' - מעסק ו'השתדלות' פלונית תבוא לו הפרנסה, סימן הוא שאינו מאמין בה' אלוֹקֵיכֶם. כי אם היה מאמין

המדרש (בר"ר יג ב), על הא דכתיב (בראשית ב ה) 'וכל שיח השדה' - 'כל תפילתן של ישראל אינו אלא בית המקדש, מרי יתבני בית מקדשא, מרי מתי יתבני בית מקדשא [- אדוני, ייבנה בית המקדש, אדוני מתי ייבנה בית המקדש, כי חז"ל דרשו תיבת 'שיח' שהוא מלשון תפילה, כמו 'ולפני ה' ישפוך שיחו' (תהילים קב א), ושדה קאי על בית המקדש (מפרשים)], וכלומר, שצריך להרבות בתפילה ובתחנונים לביאת משיח צדקנו ולישועתן של ישראל, ואתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד, וכבר כשל כוח הסבל מצרות הכלל והפרט מרוב אריכות הגלות המר הזה. והמצפה זוכה ורואה בשמחתה - לשון הוזה, שכבר היום רואה בשמחתה (קדושת לוי איכה, ועוד ספרים).

ה' אלוֹקֵיךְ עִמָּךְ - הפרנסה והשפע מיזו הרחבה

בפרשתן (ב ז), 'ידע לכתך את המדבר... ה' אלוֹקֵיךְ עִמָּךְ לא חסרת דבר', ובמדרש, (בילקו"ש פר' דברים תתה, ד"ה כי ה"א) מהו ידע לכתך - הלזכך, לבלזכך, וצערך בפרנסתך, עכ"ל. וביארו בה צדיקים שבא לומר בזה, כי ה' יתברך יודע ועד כמה מתלכלך האדם ודעתו טרופה עליו במרדת הפרנסה, עד שראשו וליבו בל עמו. ומה יעשה האדם - ה' אלוֹקֵיךְ עִמָּךְ, יזכור תמיד את ה' האלוֹקֵיכֶם - כי הוא הזן ומפרנס, והוא

שהוא בבית הסוהר כי חשב שכל זה היה בחלום הליל, והתהפך אל הצד השני... וחזר לישון, וכך חזר הדבר ונשנה כשהוא מתעורר ונדמה לו כלילה. בינתיים המלך חיכה וציפה מתי יזעק השר שרוצה הוא לעמוד בפני המלך ולהכחיש כל מה שהעלילו עליו, שהרי אהבו ביותר, אך לאחר שעברו כמה ימים 'ואין קול ואין עונה' החליט המלך לירד לתוך בית הסוהר ולבקר את השר ולראות בשלומו, ושמע אותו שואל לעצמו 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות' שנתארך הוא כל כך ועדיין לא עלה השחר, נכנס המלך לתוך הבור, וגער בו, כי כבר אתא בוקר וגם לילה... השמש יצאה על הארץ וחזרה ושקעה ושוב האירה ועתה שקוע בתרדמתך ונדמה לך שלילה אחד ארוך הוא, ואינך שם על לב על מצבך...

והנמשל הוא לבני ישראל השקועים בחשכת הגלות 'ומחשכים הושיבני כמתי עולם', ואינם יודעים שהיו זמני רצון ואורה כדוגמת היום, ושואלים מדוע האריך לנו הלילה, ואומר להם הקב"ה אין הדבר תלוי אלא בכס, קומי רוני בלילה, התפללו אלי שאוציאכם מבור הגלות, ושבתם עד ה' אלוֹקֵיכֶם, ואז אשובה אליכם (משלי יעקב אמור, עיי"ש באריכות).

כא. הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל נסע פעם ללאנדאן לאסוף מעות וכספים עבור ה'פעילים' (שהיו מצילים נפשות ישראל משמד רוחני), והייתה נסיעתו מלווה בברכתו ועידודו של הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע. למעשה לא הצליח רבי שלום לקבץ מעות כפי הצורך, בשובו לארה"ק נכנס אל החזון איש, בטרם פתח פיו לספר העובר עליו, אמר לו החזון איש - היה כאן יהודי מבראזיל ושמו בערקאוויטש והשאיר לצדקה צ"ק (טשעק) בן 500 \$ - סכום עתק בימים ההם, והועדתי את הצ"ק עבורך בעבור ה'פעילים', וכה אמר לו החזון איש, עתה הראית לדעת, שאין האדם עושה אלא 'השתדלות' - עשית השתדלות בלאנדאן ובאה ישועתך מבראזיל... הא לך שאין המעות תוצאת ההשתדלות.

שבפיו אומר שמאמין בה' שהוא המפרנס והמרושש, הממית והמחיה, המוחץ והמרפא, אבל בסתר ליבו בוטח הוא שפרנסתו תלויה לפי ריבוי או מיעוט השתדלותו, ורפואתו תלויה בתרופות הרופאים, ומכיון שסובר כך, הרי זו 'כפירה', ודוד המלך אמר על כך (תהלים לא ז) 'שנאתי השומרים הבלי שוא ואני אל ה' בטחתי'.

בניה אחת - בכח התפילה למנוע את החורבן

נראות מצינו בדברי המדרש (ילקוט תהלים רמו שכו) בשעה שנפרדו בני מירמיהו הנביא על נהרות בבל (ו"ל המדרש) נטלו הגלויות את עיניהם וראו את ירמיה שפירש מהם געו כלם בכביה וצווחו רבינו ירמיה הרי אתה מניחנו, ובכו כמו שנאמר (תהלים קלו א) 'על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו', ענה ירמיה ואמר להם מעיד אני עלי שמים וארץ שאם בביתם בכיה אחת עד שהייתם בציון לא גליתם, עכ"ל. הרי לך כוחה של תפילה, שבבכיה אחת שהיו בוכים תחילה היו מונעים מעצמם ומכל הדורות את כל הגלות כולה.

והתבונן בדברי הגמרא (תענית כט.) שבעת חורבן הבית אמרו הכהנים שירה וישב עליהם את אונם וברעתם 'יצמיתם' (תהלים צד כג), ולא הספיקו לומר 'יצמיתם ה' אלוקינו' עד שבאו נכרים וכבשום. יש אומרים ללמוד מכאן - שאם היו מספיקים לומר 'יצמיתם ה' אלוקינו היו מונעים את החורבן בכוח תפילתם אף שכבר נגזרה הגזירה, ראה נא כמה גדול כוחה של תפילה לבטל כל הגזירות.

היה יודע ומכיר שהפרנסה בידי ה' היא, וכל ענין ההשתדלות אינו אלא חובה המוטלת על האדם כיון שכך גזרה חכמתו יתברך - 'בזעת אפך תאכל לחם' (בראשית ג יט), אך לא היא המביאה לאדם את הפרנסה, שהיא באה מן השמים כפי הנקצב לו, ואינה תלויה בריבוי או מיעוט ההשתדלות²².

וכן כתב הרמח"ל ב'מסילת ישרים' (פכ"א) אמנם מה שיוכל לשמור את האדם... הוא הבטחון, שישליך יתנו על ה' לגמרי, כאשר ידע כי ודאי אי אפשר שיחסר לאדם מה שנקצב לו, וכמו שאמרו (ביצה מז:): כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, וכן אמרו (יומא לה:): אין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלוא נימא, ובאמת היה אפשר לאדם להיות יושב ובטל, והגזירה (גזירת קצבת מזונותיו) הייתה מתקיימת, אם לא שקדם הקנס לכל בני אדם - 'בזעת אפך תאכל לחם'. אשר על כן, חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו, שכן גזר המלך העליון, והרי זה כמס שפורע כל המון האנושי אשר אין להמלט ממנו.

ומוסר ה'מסילת ישרים', 'וברכך ה' אלוקיך' (דברים טו יח), ואמרו בספרי (שם) יכול אפילו עומד ובטל, תלמוד לומר 'בכל אשר תעשה', אך לא שהשתדלות היא המועיל אלא המוכרח - וכיוון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו, וכבר יש מקום לברכת שמים לחול ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות²³.

וכן כתב בספר 'המספיק לעובדי השם' לרבינו אברהם בן הרמב"ם (פ"ח הבטחון), שיש הבטח ב'השתדלותו' שהיא תביא לו הפרנסה, והרי זו 'כפירה נסתרת', והיינו

כב. אבל, צריך להאמין באמת ולא שיאמר בפיו שמאמין הוא ומעשיו מוכיחים להיפך... מעשה באחד שהוכיח את רעהו המשמש לפרנסתו כ'מזמר ומשורר' בשמחות, מדוע הינך מחזיק ברשותך סמארטפון, השיב לו הלה, איני עושה זאת רק לצרכי פרנסה... חזר האיש ואמר לו, דע לך כי עומד אני בעז"ה להשיא בקרוב את בני החתן וחשבתי לשכור אותך להנעים את השמחה, אבל 'לא יעשה כן במקומנו' להזמין מי שברשותו כלי כזה, ועוד רבים אחרים נוהגים כמוני, ונמצאת מפסיד הרבה, ואם כן, מצד 'פרנסה' עדיף לך לעזוב כלי זה, השיב לו ה'משורר', נו, פרנסה מן השמים היא... ראה באיזה 'סתירה' ואיזו 'חוכא ואיטולוא' חי האיש, מצד אחד פורץ גדר לצורך פרנסה ובפיו מכריז כי מאמין הוא שהכל מן השמים... והרבה יש לנו להיזהר שלא להידמות לו, כל אחד בעניינו שלו.

כג. הגה"צ רבי אליהו דסלר זצ"ל הסביר לפי דברי ה'מסילת ישרים' שהמרבה ב'השתדלות יתירה' דומה לסוחר ששילם את חובו לממונים מטעם השלטון על המס, והנה הוא רודף אחריהם שברצונו לשלם להם עוד ועוד מיסים, היש לך שוטה גדול מזה... ואכן, כאשר יחיה באמונה זאת, לא ייצר לו אם יבוא מאן דהוא להשיג גבולו, שהרי את הנקצב לו לא יוכל איש לקחת מעמו ולהחסירו, מעתה, מה איכפת לו שהלה יקל מעליו את עבודתו הקשה בהשתדלותו.

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

הדבר - על מה נחרב בית הראשון, מכיוון שהיה 'אוכלי עמי אכלו לחם ה' לא קראו' (תהלים יד ד), והיינו, שכל חורבן בית ראשון היה עבור שולזלו בתפילה - ה' לא קראו. וזה הפי' 'ודמעתה על לחיה' (איכה א ב), כי לחיה הוא שם שמושאל על תפילה, כדאיתא בגמ' (חולין קלד): לגבי מתנות כהונה שה'לחיים' ניתנים לכהנים בזכות 'ויעמוד פינחס ויפלל' (תהלים קו ל), וכלומר, ש'לחי' הוא המוכן לתפילה וועקה, וזה הפירוש 'ודמעתה על לחיה' שלא התפללו ולא קראו אל ה'.

וזוסיף ה'יערות דבש', 'ראו נא עד היכן מגיע כח התפילה אשר רק מחמת שלא קראו אל ה' נחתם גור דינם וצריך האדם להיות חרד בתפילה, כי זה אשר נשאר לנו בגלות ואין לנו עבודה בביהמ"ק, רק נשאר לנו כח התפילה שנקראת ג"כ 'עבודה', וכמה יש לאדם להתבונן בו ולעמוד בתפילה בהכנעה יתירה ובכפיפת קומה, ויתפלל בנחת ובכוונה, ואשרי

ואפילו הרשעים הכירו בכח זה, כדאיתא במדרש (איכ"ר ה ה) עה"פ 'יגענו ולא הונח לנו' (שם), שנבוכדנאצר הרשע ציווה לנבזראדן כשהגלה את בני ישראל על נהרות בבל, אלוקיהם של אלו מקבל בעלי תשובה וידו פשוטה לקבל שבים, ובאם יצעקו אליו מיד ישמע אליהם ויצילם מידך, על בן שמור עליהם שלא יעמדו מהילוכם אפילו רגע אחד, כדי שלא יוכלו להשים על לב ולזעוק אל ה'. ואכן כל מי שעצר מהליכתו לרגע קט חתכוהו איברים איברים - ומכאן נלמד כוח התפילה והתשובה בכל עת ובכל מצב".

תפילות במקום תמידים - במעלת התפילה, והיא לנו במקום קרבנות

איתא ב'יערות דבש' (דרוש ד), שעיקר בכייתנו כהיום הוא על חורבן בית הראשון, כי עוונם סבלנו עד היום הזה, וכל בנין בית שני לא היה כי אם 'פקידה לזמן'. מעתה, עלינו להעמיד תמיד לנגד עינינו סיבת

כד. בפרשתן (א י) 'והנכם היום ככוכבי השמים לרוב', פירש הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (אות יז) דהמשיל את בני ישראל ליום, כמו היום מאפיל בלילה ושוב מאיר, כן איש יהודי הוא עכשיו טוב ולפעמים נופל ממדרגתו ח"ו, ולעולם לא יתייאר רק ידע נאמנה שיכול לחזור וישוב בתשובה ויאיר כבראשונה.

אגב גררא, במדרש (רבה א יא) כתב על הפסוק הנזכר ה' אלוקיהם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב - זהו שאמר הכתוב (תהילים ה ח) אשתחוהו אל היכל קדשך ביראתך'. וצריך ביאור מה שייכות זה לזה, וביאר הגה"ק רבי שמשון מאוסטראפאליע זי"ע שקבלה מרב הונא (האמורא) כסגולה כנגד עין הרע - לומר הפסוק 'אשתחוהו אל היכל קדשך ביראתך', ועפ"ז יש לפרש, שהיה קשה לבעל המדרש היאך אמר משה רבנו ע"ה על עם ישראל שהינם ככוכבי השמים לרוב ולא חשש שמא יעורר בזה עינא בישא עליהם, ומתרץ המדרש 'זהו שאמר הכתוב' - שמשא רבינו אמר את הפסוק 'ואני ברוב חסדך...' לבטל העינא בישא (ספר קרניים מאמר י וב'דן יד'ן' שם, עיי' לקט אמ"ק בעלזא, דברים בשם המהר"ש).

וכתב הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע (בארות המים, עניני סגולות) בשם הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע, סגולה נגד עין הרע לומר ג"פ הפסוק (תהילים סט יד) 'ואני תפילתי לך ה' עת רצון ענני באמת ישעך', ואח"כ יאמר רבש"ע בעל השמות היוצאים מפסוק 'ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוהו אל היכל קדשך ביראתך' מהר"ת ומס"ת ומאמצעי תיבות תסיר העינא בישא מפלוני בן פלוני, אמן, ויה"ר כאילו כוונתי כל הכוונות שכיוון בהם רב הונא ע"ה. וינצל מכל עין הרע.

כה. והנה איתא בגמרא (יומא נד:) בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו את הכרובים והם עומדים כבשעה ש'עושין רצונו של מקום' - פניהם איש אל אחיו (עיי' ב"ב טז.), וכתב הגה"ק רבי חיים מוואלוז'ין זי"ע (עיי' נפש החיים שער א פ"ח) שכרוב אחד מורה על הקב"ה והכרוב השני מורה על ישראל, וכאשר ישראל עושין רצונו של מקום הרי הם דבוקים בו ית'. ולדמיון זאת היו הכרובים קרובים זה לזה. ויש לרמז בזה שבאו ללמד בזה לבני ישראל על סדר העבודה, שמכאן ולהלאה לאחר החורבן - יהיה הקשר והדבקות בין ישראל לאביהם שבשמים על ידי תפילה כראוי ממעמקי הלב, והוא כדוגמת הקרבה שנראה אז בכרובים.

והנה נאמר בהפטרה לתשעה באב 'אין ענבים בגפן ואין תאנים בתאנה והעלה נבל' (ירמיה ח יג), ולכאורה צריך ביאור, מה מקום להתאונן על חסרון הענבים והתאנה בשעה שצרות קשות ונוראות פקדו את ישראל - בזמן החורבן, אלא, שבא ללמדנו כי מהיום והלאה עלינו להתחנן ולהתפלל על כל פרט ופרט קטון כגדול, ואין ביכולתנו להשיג

לו אין אנו יודעין, אמר להם בכו והתפללו לפני ואני מקבל, אבותיכם כשנשתעבדו במצרים, וכי לא בתפלה פדיתי אותם שנאמר (שמות ב כג) 'ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו', ומאריך שם המדרש להביא כמה וכמה פסוקים שבכל שנות קיומם של בני ישראל לא נושעו אלא בזכות התפילה. עוד מביא את דברי מדרש תנחומא (וירא א) אמר להן הקב"ה לישראל הוּוּ זְהִירִין בתפלה שאין מדה אחרת יפה הימנה והיא גדולה מכל הקרבנות שנאמר (ישעיה א יא-טו) 'למה לי רוב זבחיכם... גם כי תרבו תפלה', מכלל שהיא גדולה מן הקרבנות (כך גם איתא בזה"ק ויקהל רא:), ואפילו אין אדם כדאי לענות בתפלתו ולעשות חסד עמו כיון שמתפלל ומרבה בתחנונים אני עושה חסד עמו.

מי שמתפלל בדמעה ובלב נשבר ונדכה, כי לא ישוב ריקם, ועל מה נבטח בגולה ומה יגן בעדינו, אם לא בתפילה ובקשה מקירות לב"י אוי לנו ממה שכתוב (איוב ג מד) 'סכותה בענן לך מעבור תפילה', וענן זה נעשה מההבל היוצא מדיבורים אסורים, וביחוד מתוך שיחה בטלה בבית הכנסת ומכל שכן בשעת התפילה, אך אם האדם מתפלל אחר כך בכזונה ובכבי זדמעה מעלה כל התפילות מכמה שנים אשר נקבצו לו, שנשארו עומדים ברפיון מבלי עליה, ובעת ע"י תפילה זו בכזונה בכבי וזדמעה הם עולים למעלה לפעול פעולתם לטובה ולברכה'.

כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ליקוטי אמרים פרק י), שכל הצרות הרבות, הבאות עלינו בגלותנו, הכל הוא רק מפני שאין אנו צועקים ומרבים בתפילה, כי לו התפללנו ושפכנו שיח לפני הקב"ה - בוודאי לא ישובו תפילתנו ובקשתינו ריקם.

ממעמקים - מעלת התפילה כשהיא באה ממעמקי הלב

בפרשת שלח (יד כא-לה), 'חי אני [פירש רש"י] לשון שבועה' [וימלא כבוד ה' את כל הארץ... אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם... במדבר

ומביא ה'חפץ חיים' (שם) דברי המדרש (שמו"ר תצוה לח ד), לפי שישראל אומרים רבון העולם... אמרו

דבר וחצי דבר ללא כוח התפילה. והנה בזמן שלמה המלך היו איש תחת גפנו ותחת תאנתו (מלכים א' ה ה), ובא לומר שמעתה אפילו ענבים ותאנים לא יהיו לנו לולי התפילה על כך.

ובעניין זה יש להביא מעשה באחד שנכנס אל החזן איש והבחין החזו"א שנעליו קרועות, עד שאין דרך 'אדם מן היישוב' להלך בכגון דא, ושאלו מדוע אינו קונה נעליים חדשות, והשיב הלה 'כי תם הכסף'... חזר החזו"א ושאלו, האם כבר ביקשת מהקב"ה שישלח לך מעות עבור רכישת מנעלים, השיב לו האיש, בוש ונכלם אנכי לבקש מהקב"ה אודות נעליים... אין זה מדרך הכבוד לבקש דברים קטנים כאלו, נענה לו החזו"א, שמע בני, 'הנהגה' זו אין מקורה מיראת הרוממות או מיראת הבושה... אלא מתוך 'ריחוק' וחסרון קשר ובשייכות לאבינו שבשמים, הגע בעצמך, אילו היית מרגיש באמת שהקב"ה הוא אביך והוא שומע תפילת כל פה, בוודאי לא היית רואה או מבין כל מקום לבושה, וכמו ילד הקטן שהוא מתחטא לאביו ואומר לו, אבי אבי, נקרעו מנעליי, אנא בוא נא עמי לחנות וקנה לי נעליים חדשות, ועל אחת כמה וכמה אם האב עשיר הוא ועתיר נכסים שלא היה מתבייש הילד לבקש ממנו, סיים החזו"א ואמר, וכי היד ה' תקצר, הרי אין אצל הקב"ה שום מחסור, וא"כ מה לך להתבייש לבקש על צרכיך. כן. ובפרט בזמן הזה, כמו שכתב בסידור הרוקח (על סדר התפילה ב'אנא מלך חנון ורחום', ב'הוא רחום ב'שני וחמישי') מיום שחרב בית המקדש אין הקב"ה משפיע טוב לישראל אלא בזכות התפילה.

כע"ז כתב ה'הפלאה' (כתובות סז: ד"ה ויש לפרש עוד) 'ידוע לכל המאמין בהשגחת הבורא יתברך כי הפרנסה והמחיה בגלותינו היא בשכר התפילה שהיא במקום העבודה של מזבח שהיה מזין את ישראל, כדלעיל (שם דף י) שמזבח נקרא על שם שמזין את ישראל'.

כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (ליקוטים, על תהלים) על הפסוק (תהלים קו ל-לא) 'ויעמוד פינחס ויפלל ותיעצר המגפה ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם', ולכאורה צריך ביאור, במה נשתבח פינחס שתחשב לו הצלת בני ישראל לצדקה לדור ודור, ואילו הצלתו של אהרן בהקרבת הקטורת לא נאמר כן. ומבאר הרה"ק, שאהרן הכהן עצר את המגיפה ב'קטורת' הקיימת רק בזמן שביהמ"ק קיים, מה נעשה עתה כשחרב הבית... לזה בא פינחס והעמיד את המגפה ב'תפילה' אשר עד עצם היום הזה יש בכוחו להתפלל בכל לב כדוגמת פינחס באותם הימים ללא כל שינוי - להציל רבבות אלפי בני ישראל מכל גזירה קשה ורעה, ובעבור העמדת כח זה תחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם.

באותו פרק זמן ממש, ואעפ"כ בכל שנה מתו ט"ו אלף, ומדוע - כי אחרי כל המורא הגדול עדיין היה עולה בדעת כל יחיד ויחיד מאן יימר שאף אני בכלל המתים בשנה זו, הרי לא ימותו אלא כט"ו אלף מתוך רבבות מה לי לחשוש שאני בכלל המתים, תפילה כזו לא תבטל את ה'גזרה', אבל בשנה האחרונה (שנת הארבעים) ידעו הנותרים שללא כל ספק הרי הם בכלל המתים - שהרי לא נשארו אלא ט"ו אלף מתוך כל בני דור המדבר. ומתוך כך התפללו מעומק לבם (בתפילת הערב) - 'והוא רחום יכפר עוון ולא ישחית', ותפילה כזאת בכוחה לפתוח את כל השערים¹². הרי לך שעל ידי תפילה מעומק הלב אפשר לקרוע אפילו גזר דין שנחתם בשבועת ה'.

אהבת חיים - על ידי אהבת חיים יבנה המקדש

כתב ה'נצי"ב' (חומש העמק דבר בפתיחה לספר בראשית) על הפסוק (דברים לב ד) 'הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט קל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא', בא הכתוב להצדיק דין הקב"ה בחורבן בית שני שהיה דור עקש ופתלתול, אף שהיו צדיקים חסידים ועמלי

הזה יתמו ושם ימותו'. נוראות מצינו בדברי התוס' המביא את שיטת 'רבינו תם' (מסכת ב"ב קבא. תוד"ה יום שכלו) שאף שנגזרה הגזירה וכביכול נשבע הקב"ה על כך - שכל דור המדבר ימותו (שישים רבוא שבין שנת העשרים לשנת שישים לחייהם), ואכן בכל ליל תשעה באב היו כל אלו האנשים נכנסים ל'קברים' אשר חפרו לעצמם כמו"ש חז"ל (מדרש איכה פתיחתא לג) 'כל ארבעים שנה שהיו במדבר, בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר צאו לחפור, והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר, וישן בו, שמא ימות קודם שיחפור, ולמחר הכרוז יוצא וקורא - 'יבדלו חיים מן המתים', וכל שהיתה בו רוח חיים היה עומד ויוצא, וכל שנה היו עושין כן' והנה מספר המתים בכל שנה עלה לכדי קצת יותר מט"ו אלף (עי' רש"י ותוס' תענית ל:) ומכל מקום בשנה האחרונה בטלה הגזירה ולא מתו ט"ו אלף האחרונים.

זהרי זה וודאי שאין לתאר ואין לשער היאך התפללו בני ישראל (תפלת ערבית) בכל ליל תשעה באב - בהשתפכות הנפש מתוך חזרה בתשובה, וכמו שאמרו (אבות פ"ב מ"י) 'ושוב יום אחד לפני מיתתך' - כ"ש

כז. כה סיפר 'מגיד מישרים' הגאון רבי ראובן קארלנשטיין זצ"ל מעשה שהוא היה עד לו בשהותו בבית החולים לצרכי רפואתו, אשה אחת מבנות ישראל חלתה ל"ע ב'מחלה' באופן נורא, כל בני מעיה נאכלו, עד שביום מן השמים הרימו הרופאים את ידיהם מתוך ייאוש, והכריזו כי הם את שלהם עשו, יותר אין להם מה לטפל באשה, ומן הנראה (עפ"י חכמת רפואתם) שבתוך שבוע תעלה נשמתה בסערה השמימה. ביקשה האשה מכתה בת ה'חמש עשרה' שנה שתצא מהחדר, הבת שנבהלה מיהרה לקרוא ל'אחות' (ע"י) ובבואה מצאו את האם שוכבת כשהיא מכוסה בסדינה מעל לראשה, ובזה הלשון היא שחה ומתפללת לפני יוצרה ובוראה, אבי שבמים, אנא ממך, וכי מה בצע בדמי ברדתי אל שחת כשאמות, עוד קדיש עוד פרק משניות, הנני מבטיחה, שאם אבריא ממיטת חוליי אקדיש את כל ימי עבוד התורה ועמליה, בכל יום אתנדב לבשל ולנקות בישיבה קדושה...

אחר הדברים האלה ביקשה האם מביתה כוס מים לשתות כי צמאונה גבר, אבל ה'אחות' אסרה על הבת לתת לה מים, כי מטבע הדברים היו המים הללו חונקים אותה מיד למוות, אבל משהוסיפה האם להפציר בביתה שוב ושוב נתנה לה כוס מים, האם בירכה בכוונה ושתתה המים, ולא ניזוקה כלל, שוב ביקשה עוד מים ולא אירע לה מאומה, עד שביקשה לאכול כי רעבונה גבר, הבת חששה מלתת לה אבל הפצרותיה גברו, נתנה לה הבת תפוח מרוסק, אכלה האם שבעה נפשה ולא אירע לה כל רע, עד שאפילו 'ראש הרופאים' בא לראות את ה'פלא' הגדול, נענה ואמר, זה לי כשלושים שנה בבית החולים, ומעודי לא ראיתי ניסים כגון דא, לא עברו שבוע ימים והאשה שוחררה לביתה כשהיא בריאה ושלימה... ואכן, היא זכרה את הבטחתה, ומיד פנתה ל'ישיבה' גדולה הסמוכה לביתה, שם נועדה עם ראשי הישיבה שאמרו לה שממש לפני כמה ימים ביקשה ה'מבשלת' שיוסיפו לה עוזרת כי נתרבו ספסלי הישיבה, ומן השמים באת הנה, ועד היום (יותר מכ' שנה בליעה"ר) היא עומדת ומשמשת כמבשלת באותה ישיבה כשהיא בריאה ושלימה... (אף בימי בין הזמנים היא מתנדבת בישיבת מיר, שם מבשלים עבור התלמידים גם בימים אלו). לדידן ייאמר, כי בכח התפילה להחיות מתים כפשוטו ממש, גם נראה מכאן גדולת העוסקים והמסייעים לעמלי תורה לעסוק בתלמודם על מי מנוחות.

תורה, אך לא היו ישרים^{כח} בהליכות עולמם^{כט}. ע"י שחשבו את מי שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' לצדוקי

כח. איתא בגמ' (ע"ז כה.) לפרש מה שנאמר (יהושע י יג) 'הלא היא כתובה על ספר הישר', מאי ספר הישר, אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, זה ספר אברהם יצחק ויעקב (- ספר בראשית) שנקראו ישרים שנאמר (במדבר כג י) 'תמות נפשי מות ישרים'. והרי ששיבח הכתוב את האבות הקדושים בעיקר במה שהיו 'ישרים', שלא נאמר קדושים וטהורים וכיו"ב, ללמדך עד כמה חשובה היא ההנהגה הישרה לפני המקום ב"ה.

וז"ל ה'מגיד משנה' (סוף הלכות שכנים פי"ד ה"ה), שתורתנו התמימה נתנה בתקון מידות האדם ובהנהגתו לעולם כללים וכו', וכן אמרה 'ועשית הישר והטוב' והכוונה שיתנהג בהנהגה טובה וישרה עם בני אדם, ולא היה מן הראוי בכל זה לצוות פרטים, לפי שמצוות התורה הם בכל עת ובכל זמן ובכל ענין וההכרח חייב לעשות כן, ומדות האדם והנהגתו מתחלפות לפי הזמן והאישים'.

איש תם וישר מתושבי העיר ווינא ניגש אל רב העיר הגאון רבי חיים שטערן זצ"ל, ובפיו 'בקשה', היות ומתקרב זמן הסתלקותו מן העולם הזה, על כן בקשתו בפיו שלא יספידוהו... בקשה זו נהפכה ל'שיחת הבריות', פלוני הולך למות... כאומר, מי גילה לו סוד חיי הנשמות כמה יאריכו ימיהם (והמה לא ידעו בגדלותו של האיש), ואכן, לא עבר זמן רב, והלה השיב את נשמתו ליוצרה, בעת ההלויה נענה המרא דאתרא הגר"ח, הנפטר ביקש שלא להספידו, אבל 'סיפור' דברים אחד הנני חייב להזכיר בזו השעה, מה שנעשה עמו מפעולת צדיק בימי ה'מלחמה' בשהותו ב'מחנות' העבודה. וזה דבר המעשה, באותם הימים היו הכל רעבים לפיסת לחם קטנה, כי 'רשעים' לא היו מעניקים אלא מנת אוכל זעומה וקטנה, רבים מתושבי המחנות היו מנסים מזלם ב'גניבת' מעט מזון להחיות נפשם מה'מטבח' הכללי, והיה אם נתפס איש סועד עצמו ב'מציאות' כאלו, היו תולים אותו במרכז המחנה למען ישמעו ויראו... (באופן שאינו מוכרח למות מתליה כזאת), פעם אחת תלו הרשעים אחד מבני ישראל, וה'מנוח' שלפנינו ניגש במסירות נפש אל הרשע, וכה אמר לו, הרי זה האיש רזה וצר הוא, לא תעבור מחצית השעה ונשמתו פורחת ממנו, אז מיד תצטרך להורידו מהתליה, ומה הרווחת בזה - הרי תושבי המחנה כמעט לא יראו את ה'עונש'... מוטב שתתלה אותי במקומו, כי חיי יאריכו יותר, ותבוא על תכליתך, להודיע ולהיוודע לכל תושבי המחנה, כי אוי לו למי שיהיה לגנוב אוכל מהמטבח, הרשע 'סבר וקיבל' וכן עשה, ומכאב התליה סבל המנוח כל ימיו מ'קור וחום', ודי ב'הספד' זה, וראו כל העם כוחה של מסירות נפש בין איש לרעהו עד היכן היא מגעת. ולדידן הדברים אמורים, כי ב"ה אין לנו כלל ענינים אלו, ליהרג או לתלות עצמו במקום רעהו, אבל, לכה"פ, נראה למסור נפשנו, לשתוק במקום שיצר הנקמה בוער בקרבנו, למסור נפשנו שלא לשלוח כחץ לשון איש ברעהו וכיו"ב.

כט. אגב אורחא, הגה"ק מטשעבין זי"ע היה אומר, שעל כל 'שארפע טריט' (צעד חריף) מתחרטים לבסוף. סיפר לי איש יהודי - צדיק בדרכיו וחסיד בכל מעשיו, מרביץ תורה ויראה נודע בשערים, כי לפני כמה שנים אירעה צרה בביתו, בנו בן השלוש עשרה החל יורד מדרך היהדות מטה מטה... ב'רגע של אמת' התבוננתי בנעשה, וחשבתי על מה עשה ה' לי ככה, בחור צעיר בא מבית טוב וחשוב, לומד במוסדות חינוך הטובים ביותר, מדוע הוא סר מן הדרך... עד שנזכרתי כי בבחרתי ישבתי עם כמה חברים חשובים מאד, ובדעתנו הענייה פתחנו פינו לדבר על קודש הקדשים 'הגר"א' מוילנא כי חשבנו שבזה נעשה יותר ל'חסידים', עתה ידעתי בשל מי הסער הגדול הזה, מיד עליתי בשעה שש בערב לביתו של הגאון הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א שהיה פוקד את ציונו של הגר"א בימי אלול לבקש מאתו שיחוס נא עלי ועל נפשות ביתי ויבקש מחילה מהצדיק למען ייטב לנו, אמר לי ר' מרדכי, בשנה זו כבר הייתי על ציון הקודש, אבל מכיר אנכי יהודי חשוב הנמצא בקרבת מקום, לכה ואשלחהו כ'שליח' מיוחד עבורך, השליח מיהר לקיים שליחותו. באותו זמן שהיה על הציון הראה השעון על 6:30, והנה, באותם רגעים ממש עלה בני על אוטובוס המוביל נוסעים לעיר מגורי אביו, בהיותו באוטובוס פגש בו 'חבר' נעוריו, שלמד אתו לפני כמה שנים ב'חידע' (תלמוד תורה), בראות החבר את מראהו הפוחז של בני, פתח פיו וגער בו, דו משוגענער (משוגע שכמותך) וכי ירדת מדעתך, מדוע הינך נראה כך, וגם אם אין לך חשק כל כך לעסוק בתורה וכו', מדוע תשחית את תואר פניך, ומראה לבושך... וכי נראה לך שתרוויח משהו, מהשערות הגדולות העומדים לך בקידמת ראשך, וכי תרוויח משהו מלבושך הקצר... וכה הוסיף לייסרו בשבט פיו, כי טיפת 'עולם הזה' לא ירוויח מכל השטויות הללו, ואכן, בבואו לביתו, ביקש בני מיד שאתן לו 'טלית קטן' חזר ללבשו, גם ביקש שאגלח את הררי שערו... ושוב חזרה לו א אידישע צורה (צורתו היהודית) עד עצם היום הזה (וראה נא את גדול ה'נס' כי זה פשוט שאם ה'משגיח' או ההורים היו גוערים

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

'ועשית הישר והטוב', אף שנכתבו בו עוד מאתיים מצוות לערך, ומדוע קראו את שם הספר דייקא על שם מצווה זו. אלא ביאורו, כי ממצווה זו נלמד כל הענין של הנהגת האדם לפני משורת הדין לך, וזוהו הריהו נדמה לצורו וקונו שהוא רחום וחנן לך, לכן חשובה מצווה זו ביותר לקרוא את החומש על שמה 'ספר הישר' (כע"ז איתא במהרש"א שם) לך.

ולאפיקורוס, לכן נגזר דינם, והיינו אף שהיו בעצמם צדיקים לא סבלו את מי שהיה סובר שלא כמותם, וע"ז אמר הכתוב 'צדיק וישר הוא', הקב"ה ישר הוא ואינו סובל צדיקים באלו, אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקמימות - אע"ג שהיא לשם שמים^ל, דוה גורם חורבן הבריאה והריסות ישובו של עולם לא.

איתא ב'אבות דרבי נתן' (פ"ד משנה ה) פעם אחת הלך רבי יוחנן בן זכאי בירושלים והיה מהלך רבי

זמהאי טעמא מצינו שחז"ל (ע"ז כה.) כינו את חומש דברים 'ספר הישר', לפי שכתובה בו מצוות

באופן כזה לא היו הדברים משפיעים עליו כלל, אבל מכיון שהדברים יצאו מפי חברו מנוער הבין הנער כי לא 'לחנכו' בא). **ללמדך עד היכן כוחו של דיבור, ק"ו בדיבור רע על 'גדולים', כי בסך הכל ישבו להם כמה צורבים צעירים שאינם נוגעים בקצה קצהו של גדולי ומאורי הדור, ואעפ"כ השפיע דיבורם באופן נורא כל כך, על כן, כל שומר נפשו ירחק מהם.**

ל. כבר אמרו - 'ולא תתורו אחרי לבבכם' (במדבר טו לט) אל תתירו לעצמכם מצוות חדשות אשר לבכם נוטה להתירו אחרי קנאת ושנאת הלב, כגון את פלוני מצוה לקבור, ואת אלמוני מצוה לבייש וכו' וכו'... (כע"ז בהעמק דבר להנצי"ב). וכבר הוכיח כן הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע למי שאמר לו 'את פלוני מצווה לקבור בעודו בחיים חיותו...' כי מצינו שבני ישראל היו 'ערומים מן המצוות' וכבר הגיעה העת להוציאם ממצרים ולכן נתן להם 'דם פסח ודם מילה' (מכילתא ה כח), והרואה יתמה, שהרי בשלושת ימי אפילה (שקדמו לאותו זמן) מתו רוב מנין ובנין מבני ישראל ולא נשארו אלא 'חומש' מבני ישראל בחיים (וי"א אחד מחמישים או אחד מחמש מאות) ובוודאי כל הנשארים היו 'מתנדבים' בחברא קדישא לקבור רבבות אלפי הרשעים מבני ישראל שמתו בג' ימים אלו... וכלל וכלל אינם ערומים מן המצוות אלא 'מלאים מצות כרימון', ומכאן, שלא כל 'קבורה' מצוה היא והמבין יבין... (עיי' מהר"ש מבעלזא שג"כ ביאר כן).

לא. כך פירש הרה"ק מקאצק זי"ע (ספר עמוד האמת) את דברי חז"ל (תנחומא פנחס א) כשם שפרצופיהן אינן שוות כך דעותיהם אינם שוות, והיינו כשם שאין לך טענה על חברך מדוע אין פרצוף פניך דומה לשלי, כך אין כל מקום לטענה על רעך מדוע אין דעתך כדעתי... כי כל אחד יבין וישכיל בדעו ושכלו שנתנו לו מן שמיא, כפי שעלה ברצון הבורא ית"ש.

לב. ידוע כי הרה"ק ה'קדושת ציון' היה 'מבין' והיה מכבד ומחשיב חפצים עתיקים (עתיקות) וירושות אבותיו וכיו"ב, ובכל פעם היה מתווכח עם המוכר להוריד במעט את מחירו אשר הוא מבקש, אמנם בבואו לשלם בפועל היה משלם כבקשתו הראשונה, פעם ביאר את מנהגו המשונה הלזה, שהוא עושה כן כדי שלא יצטער המוכר בחשבו אויה לי שלא ביקשתי מחיר יקר יותר - כידוע שאין מחיר מדויק לחפצים אלו, וכראות המוכר שהקונה משלם ככל אשר יושת עליו מבלי כל עוררין יש לו מקום לחשוב אילו בקשתי יותר הייתי מקבל יותר...

לג. הרה"ח מוה"ר נחום זאלץ ע"ה מקראקא סיפר שבפעם הראשונה שבא להסתופף בצל הרה"ק ה'קדושת ציון' זי"ע נדחקו החסידים לחטוף שיריים ומכיון שחפץ לחטוף שיריים נדחף גם הוא (ודחף אחרים), ה'קדושת ציון' הרגיש בדבר וקרא לו, ובתוכחת מוסר אמר לו, בזה שהנך נדחף הדי זה כאילו הנך עומד ומבקש מאתי שלא אחלק שיריים לאיש זולתך רק לך, שאם לא כן למה נדחפת, מעתה אומר לך - בטלן וואס דו ביסט, שטופ יענעם צו וועסטו פריער באקומען (בטלן שכמותך, דחוף את חברך לקרבם אלי, ואז גם אתה תקבל קודם), ר' נחום חקק דברים אלו על לוח לבו ובימי הזעם במלחמת העולם חירף את נפשו עבוד הזולת וניצל עי"ז (הובא בספרי הדרכה באבוב). גם יש בזה הדרכה לרבים, כי המקרב את ידידו ורעיו יתקרב אף הוא בזכות זה למעלה למעלה.

לד. הגה"ח רבי אליהו ראטה זי"ע (משמש בקודש של הרה"ק רבי שלומיקה מזוועהיל זי"ע) היה אומר בשם הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, מברכים אנו מידי יום ביומו - 'שלא עשני גוי', אך עדיין לא נודע כמה 'יהודי' הוא, וזה נמדד כפי מידתו להיטיב לאחרים, כגודל טובו וחסדיו עם אחרים כך גודל ה'יהודי' שבו.

בספר רמזי דחכמתא (עמו' קכב), מביא משם הרה"ג ר' אברהם מרדכי הרשברג ז"ל מתלמידי 'שיבת חכמי לובלין'. בשנת ת"ש היה בעיר ווילנא כשברח מפולין מפני המלחמה, והיו שם הרבה פליטים ובעיקר מתלמידי השיבות. בין

להם שארית. ומבאר שעל כך נאמר (מיכה ז יח) 'כי חפץ חסד הוא', שאף אם מידת הדין מקטרגת על ישראל מ"מ הקב"ה מרחם עליהם אם הם עושים חסד זה עם זה.

זמירה טובה מרובה, בסוף הפרשה כתוב שמשנה רבנו חיזק את בני ישראל ואמר להם לא תיראום,

כי ה' אלוקיכם הוא הנלחם לכם, ומיד לאחריו מתחלת פרשת 'ואתחנן אל ה'' - שמשנה רבנו התפלל שיוכה להיכנס לא"י, וכתב 'בעל הטורים' (ריש פר' ואתחנן) שמשנה רבינו אמר חזקתי את ישראל אולי ירחם עליה, הרי לך חשיבותו של המחוקק את רעהו, שמשנה רבינו טען

יהושע אחריו, וראו בית המקדש שהוא חרב, נענה רבי יהושע אוי לנו שחרב הבית שהיו מקריבין בו הקרבנות המכפרין עוונותיהם של ישראל, ועתה אין לנו קרבן לכפר, אמר לו רבי יוחנן, בני, אל ירע לך יש לנו כפרה אחרת שהיא כמותה - ואיזה, זה 'גמילות חסדים', שנאמר (יהושע ו ו) 'כי חסד חפצתי ולא זבח'.

נוראות מצינו בספח"ק 'תומר דבורה' (פ"א) שבשעת החורבן 'היה הדין מתחזק עד שבקש לבלות את הכל לקעקע ביצתן של ישראל מפני שנתחייבו בליה וכו', והיינו שאמר הקב"ה לגבריאל, הם גומלים חסדים אלו עם אלו, ואף אם הם חייבים ניצולו והיה

הפליטים היה גם הרה"ק ר' שאול ידידי ממאדזיץ זי"ע, ובשבת קודש באו לשולחנו הטהור מלבד החסידישע עולם (הציבור החסידי) גם הרבה מאלו שלא הלכו בדרך החסידות - אף שלא הורגלו בטיש'ן (עריכת שולחנות), אבל מצד נעימות הזמירות של הרה"ק ממאדזיץ נמשכו והתענגו מהזמירות. בעת חלוקת השיריים חטפו החסידים שיריים כנהוג, המה הליטאים ראו כן תמהו - מה מנהג הוא זה, ויהס הרבי את העם, ואמר, שא, שא. אילו ידעו העולם סוד השיריים הייתה המלחמה נפסקת... כששתקו כולם לשמוע מה כוונתו בזה, פירש הרבי דבריו, כי כל מלחמה באה רק כתוצאה ממה שהאדם מחשב שפלוני נוטל ממנו והוא מפסידו, וכשכל אחד דואג תמיד לעצמו מתפרצת המלחמה. אבל אם אדם נוטל רק מעט לעצמו - כסוד ה'שיריים', לקחת מעט לעצמו ולהשאיר הרבה לאחרים... וכשיכולים להניח לאחרים אין כל מלחמה פורצת, עכ"ד.

ואל יאמר אדם 'הרי זה שלי' - מדוע אעניקנו לאחרים, כי אדרבה בזה ייחשב ל'מעביר על מידותיו' ועושה לפני משורת הדין, ובשכר זה יזכה לכל הטוב, וכך איתא במדרש (ילקוט מדרשים ערך 'רבינו הקדוש, וכע"ז ר"ה יז). רב הונא בריה דרביב"ל חלש, ונמשך לאותו עולם כמה ימים ולילות, וכשחזר לעולם הזה אמר לתלמידיו 'בני, אשרי מי שאינו עומד על מידותיו (אלא הוא מוותר תמיד משלו). העבודה, באו כיתות של מלאכי השרת ולימדו עלי זכות ולא קיבלו מהם, עד שבא מלאך ואמר להם על מי אתם מלמדים זכות, שמא על זה שמעולם לא עמד על מידותיו, מיד פטרוני ממינתה לחיים'. והדברים מבהילים למתבונן, שהרי הגיעו כיתות של מלאכי השרת ללמד עליו זכות, וכל זכויות העצומות לא הועילו לו להציל ממות נפשו אלא זכות אחת שמעולם לא עמד על מידותיו.

לה. ידוע כי באחד מדרשותיו אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע שכהיום הזה חובה על כל אחד לחזק את לבות בני ישראל - כפי יכולתו. בשעה שירד מן הבימה שמע כמה מהנמצאים מדברים ביניהם, אכן, גדול כוחו של ה'חפץ חיים' לחזק את ליבות בני ישראל אך לא כל בר איניש בדרגה זו. אמר להם ה'חפץ חיים' משל לשר גדול שביקש משריו ועבדיו שיביאו לפניו מים חיים לצורך שתייתו, מיד הביאו לפניו המשרתים מים טרם שהספיקו לנקות ולזכך את המים. וחמת השר עלתה בהם - הכיצד תעיזו להביא לפני שר נכבד כמוני מים שאינם צלולים וזכים דיים. למחרת היום פרצה שריפה גדולה בארמונו של השר, וצעק אל עבדיו שיחושו להביא מים לכבות את השריפה, אך הם התמהמהו - מכיוון שפנו לנקות ולזכך את המים כיאה לשר נכבד כמוהו... פשיטא שכאשר גמרו את מלאכתם והביאו את המים כבר לא היה כל צורך במים, שכן לשונות האש כבר שרפו כמעט את כל רכושו של השר. שאג עליהם השר ואמר להם, שוטים, וכי לכיבוי אש הבוערת ממתינים על מים זכים וצלולים - הרי אש בוערת במחנה וכל רגע מיותר נותן לאש זמן לכלות עוד חלקה טובה, (ורק לשתיה יש לזככם).

אמר להם ה'חפץ חיים' - כיוצא בזה לדידן, בימים עברו, כשלא 'בערה האש' במחנה, הוצרכו דברי החיזוק להיות מנופים ומזוקקים, ולכן היתה היכולת לחזק אחרים רק ביד צדיקים ואנשי מעשה, אבל בדורנו דור עני ויתום, כש'אש' בוערת במחנה ישראל, וכל יום ויום נופלים עוד ועוד יהודים ברוחם, 'חוב קדוש' על כל מי שנשמת חיים באפו, לקום ולחזקם לבל יפלו בנפשם. וכ"ש לא לדבר דיבורים המכאיבים, ובזה יקרב את הגאולה בב"א.

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

שראוי שתעמוד לו זכות זו לבטל את הגזירה של 'מי מריבה' שיוכל להיכנס לא"י.

זאת. ועליכם אינו מוטל אלא לתקן את הריב והמחלוקת ושנאת חנם שבכם ל', וזהו אומרו 'טרחכם משאכם וריבכם', שעליכם מוטל טירחה ומשא קודש לתקן את ריבכם ושנאת חנם, ואז במהרה יבוא גואל'ח.

בין אדם לחברו - אהבת ישראל, הרחק מהמחלוקת

בפרשתן (א יב), 'איכה אשא לבדי טרחכם משאכם וריבכם', ומבאר הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (ד"ה או יאמר איכה) שמשנה רבינו אמר להם לבני ישראל מה שתלוי בעסק החורבן והגאולה אנכי לבדי אשא

ובך איתא ב'תנא דבי אליהו' (רבא כח) אמר להם הקב"ה לישראל בני אחובי... ומה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבין זה את זה ל' ותהיו מבבדין זה את זה מ'.

לו. כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (שמירת הלשון, ח"ב פ"ז), הבה נתבונן, אם יערכו 'דינער' (מסיבת התרמה) לרגל 'בנין בית המקדש השלישי' אזי ללא כל ספק שכל איש יתן את כל הון ביתו באהבה עבור מטרה גדולה זו, הוסיף ה'חפץ חיים' ואמר, אם כן, הרי הנביא אומר ושביה בצדקה - והיינו שבנין הבית השלישי נבנה על ידי קיום מצוות צדקה, עלינו להרבות בצדקה כל אחד עד כמה שידו מגעת, כי כל פרוטה לצדקה נחשבת כתרומה עבור בנין הבית השלישי. ולדין ייאמר, שאין הכוונה רק לנתינת מעות כפשוטו, דמה יעשה מי שאין לו מעות, אלא הכוונה לנדיבות הפה - שיחזקו בני ישראל זה את זה במילה טובה ורוח נדיבה.

וכך אמר הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, שכל בחור נזקק לחיותו כף אחת מלאה כבוד בכל יום ויום. ומדוע נביט על הנזק ולא נעניק לו די מחסורו, כשאינן הדבר עולה לנו אפילו שווה פרוטה.

לז. איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בליקוטי הרי"ם בין המצרים) וז"ל. יש לייגע עצמו בימים הללו, להפטר משנאת חנם. והיינו מה שעינו רעה בשל אחרים. ואפילו מי שאין לו עין טובה על כל אחד זה הוא שנאת חנם. וכל שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו (ירושלמי יומא, א א), וטוב עין הוא יבורך - ובזה יבנה הבית.

כתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (בהעלותך שנת תר"ע ד"ה ולכפר) וז"ל. ובמידת טובת עין נכללו כל המידות כאמרם ז"ל עין טובה כו'... ומידת טובת עין הרי היא כפרה גמורה לאדם.

לח. אחד מחמישה דברים שאירעו את אבותינו ב"ז בתמוז 'נשתברו הלוחות', ורמזו יש בזה כי 'שני לוחות' היו מחולקים א' לענייני בין אדם למקום כ'אנכי' ו'לא יהיה לך', והב' לבין אדם לחברו כ'לא תרצח' ו'לא תגנוב'. וזהו 'נשתברו הלוחות', שחילקו ביניהם, וקיימו רק את חלק התורה שבין אדם למקום, ואילו בבין אדם לחברו זלזלו לגמרי...

רמז לדבר מצינו בדברי המדרש (ויק"ר כ יב) א"ר יודן, מפני מה נסמכה מיתת אהרן לשבירת לוחות (דברים פרק י), אלא מלמד שהיה קשה לפני הקב"ה מיתתו של אהרן כשבירת לוחות, והיינו כי אהרן הכהן היה אוהב שלום ורודף שלום, ומשמנת אהרן - ופסקו להיזהר בחלק 'בין אדם לחברו', זהו שבירת הלוחות האמור כאן, שעזבו את אחד מהלוחות העוסק רק ב'בין אדם לחברו'...

איש יהודי היה בעיה"ק ירושלים בימי 'המלחמה' הנוראה ושמו רבי יעקב, הלה נגוע היה בנגע הצרעת על כן התרחקו ממנו הבריות, ואף לא ניתנה לו הרשות להציג רגלו אפילו במקווה טהרה אחת שבירושלים... והיה אומר הרה"ק רבי שלומיקה מזוועהיל זי"ע אילו היו נותנים לרבי יעקב דריסת רגל במקווה הייתה כל המלחמה הנוראה מתחוללת מעבר לים באופן אחר, והיינו, אף שנגזרה הגזירה, אך מכל מקום היה אפשר להמתיקה שלא תהא הגזירה קשה ואכזרית כל כך.

לט. מעשה באחת שהיתה 'מטופלת' בבעל חולה ל"ע שהיה נצרך לעזרה רבה על כל צעד ושעל, והיה הגה"צ רבי מאיר בראנדסדארפער זצ"ל מחזק אותה תמיד ודורש בשלומם וטובתם כל הימים, פעם אחת התקשר אליה רבי מאיר בער"ש לברכה לקראת שבת, ובתוך הדברים שאל אותה האם מגיעים אנשי חסד לעזור ולסייע, והשיבה 'הן, אמר לה ר"מ, אבקש ממך, לאחר שתדליקי את הנרות לכבוד שב"ק 'תספרי' זאת אל הקב"ה, ותאמרי לו שיש אברכים יקרים העומדים לסייע לנו, כי אין דבר אוהב לאבא יותר מלשמוע 'דברים טובים' אודות בניו...

מ. פעם ערך הבארון ראטשילד 'קידוש' לכבוד ה'שמחה' שהייתה במעונו, אל הקידוש הוזמנו הרבה מבני ישראל בראשות מאורי וגדולי הדור דאז, ויהי בהיכנסם לאולם הגדול לא מצאו על השולחנות הערוכים רק יין וגביעים

אלא מבאר ה'יערות דבש', ש'נתגלה' הכוונה שהוברר העוון לבני ישראל עצמם - שהבינו שיש עוון בדבר, הראשונים נתגלה עוונם - שעברו על ג' החמורות והכירו ב'עוונם' שהוא גרם את החורבן, והשכילו אחר החורבן לשוב בתשובה על כך, לכן היה קץ לגלותם לאחר מלאות שבעים שנה. אך בבית השני שעוונם היה 'שנאת חנם', וזוהו עדיין לא שבו, ועד היום מחזיקים בזממא לשנא חנם^מ, ונוהגים בדרך הצבועים - בפיו שלום ידבר עם רעהו ובלבו ישם ארבו, וישמח במפלתו ותקלתו, ולחכם ייחשב בעל התחבולות אשר 'ציד בפיו' ורובב על שני הסעיפים, ועד היום הזה עדיין לא השכילו לגלות ולראות עד כמה מתועב הדבר לפני הקב"ה, ועדיין לא חזרו בתשובה שלימה על זה, ומשום

איתא בגמרא (יומא ט): 'ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קיצם, אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קיצם' ופירושו שבחורבן בית הראשון 'נתגלה עוונם' שנאמר בקרא שנחרב מחמת שעברו על ג' העבירות החמורות (וגלמד מקרא עיי"ש בגמ'), 'נתגלה קיצם' - שהיה קץ לגלותם בסוף שבעים שנה, ואילו בבית שני שלא נכתב במקרא על מה נחרב, עדין לא נתגלה מתי יבוא סוף וקץ לגלותנו. הקשה הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש דרוש ז), מה ענין זה לזה - וכי מפני שגילו לנו בפסוק מפורש מהו חטאם לכן נתגלה קיצם, ועוד, הרי מה שלא נתגלה עוונם בבית שני הוא מאחר שכבר לא היו נביאים בבני ישראל, וכבר לא נכתבו כתבי הקודש.

לקדש בהם - ולא ידעו כיצד יקדשו, שהרי 'אין קידוש אלא במקום סעודה' (פסחים קא). כיצד יקדשו מבלי 'מזונות' על השולחן... והנה הופיע הבארון במלוא הודו ותפארתו ולידו ישב הגאון הגדול רבי חיים עוזר צוק"ל, נטל הבארון את הגביע בידו קידש על היין בברכת בפה"ג, ולאחמ"כ בירך 'בורא מיני מזונות' על הגביע ואכלו. ונתברר לכל כי הגביע הוא בעצמו 'בר אכילה' והוא ה'מזונות' כדי לצאת ידי קידוש במקום סעודה, לאחמ"כ כיבד הבארון את הגר"ע שיקדש על היין, הגר"ע מילא את ה'כוס' נטלו בידו והחל מתעמק במחשבותיו למשך זמן, עד שפתח וקידש עליו, ובירך בורא מיני מזונות על הכוס ואכלו... משיצא שאלוהו מקורביו, ילמדנו רבינו, במה התעמק כשהחזיק בגביע בידו ולא קידש מיד... ענה הגר"ע, נתעוררתי לחשוב כיצד אחזיק מזונות בידי ואקדש על יין, והרי את הפת יש לכסות 'שלא יראה הפת בושנתו' (עיי' א"ח רעא ט) ואף אם ב'מזונות' רבו המנהגים, מ"מ כשהנני אוחזם בידי וודאי יש לחשוש שלא יראו בושנתם, שוב חזרתי לחשוב, אם לא אקדש יתבייש הבארון ראטשילד, על כן אמרתי - מוטב שיראה ה'מזונות' בושנתו ולא ראטשילד (קובץ ישרון שנת תרע"ב).

מא. בפרשתן (א כח) 'אחינו המסו את לבבינו', וכתב הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע (קמד:): דהנה ב'טעמי המקרא יש על תיבת 'אחינו' תלישה קטנה ועל 'המסו את לבבינו' קדמא ואזלא. ומבאר שהכתוב מזהירנו להשמר מאד ב'אהבת חברים' מפירוד הלבבות אפילו במיעוטא דמיעוטא, והיינו אפילו מתלישא קטנה ביותר, א קליין רייס. כיון שכך טבע המחלוקת, מנקודה קטנה מתחזקת המחלוקת ומתלבה האש יותר ויותר, עד שנעשה 'המסו את לבבנו' בקדמא ואזלא, אזלא פי' 'הולך', שאש המחלוקת מתפשטת והולכת עד לשמים.

ידועים דברי חז"ל (סנהדרין ז): האי תיגרא דמיא לצנורא דבידקא דמיא, וברש"י, לצנורא דבידקא, כשהנהר גדל פעמים שהוא יוצא לשדות הסמוכים לו, כעין ניגרים וצינורות קטנים, ואם אינו סותמו מיד הולך ומרחיב ושוב אינו יכול לסותמו, וכמו שנאמר (משלי יז יד) פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש, כלומר ראשית מדון ומריבה דומה לפתיחת צנור המים - שאם לא יעצור אותו מבעוד מועד לא יוכל לסתמו יותר. וכן היא מציאות הדברים במחלוקת הנמשכת לפעמים ימים ושנים רבות - כשכבר כמעט נשכחה סיבת המחלוקת, ועדיין האש בוערת.

ובזה מבארים הא דאמרו (יומא ט): שבגין 'שנאת חנם' נחרב בית המקדש, וכי יש מי ששונא את חברו 'בחנם', הרי השנאה באה על זה שהזיק לו או דיבר עליו וכן כל כיו"ב, ואיננה בחנם כלל.

אלא צריך לומר, דהאש הבווערת בפיסת עץ קטנה תכבה תוך רגעים ספורים, כשיוסיפו לה עצים תבער למשך שעה, ובהוספת שמן ועוד חפצים הבווערים תבער האש כמה ימים וכן הלאה. כללו של דבר, כפי רוב השמן שיוסיפו למדורה כן תוסיף האש לבעור. כך ממש היא אש המחלוקת, אם לא יוסיף הלה לענות לו וכדו' תשקע האש מעצמה ותכבה, אך אם זה יענה וזה יצעק ויגרור אחרים וכיו"ב - אזי אי אפשר לידע עד כמה ימים ושנים תמשך המחלוקת. ועל הוספת השמן - הגערות והצעקות אמרו שהוא בחנם, כי אם לא היה מחזיר לו תיכף בכפלי כפלים לא הייתה האש מתפשטת למרחק גדול כל כך...

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

האומות, ובעלי הלשון השמיעו את כל ישראל אין נקי, כי תצא אש המחלוקת מסלע המחלוקת, האבות מבערים אש והבנים מלקטים עצים - על כן בערה בהם אש ה', לכך נאמר והסנה איננו אוכל כי אף על פי שאש התלאות יבער ביעקב מכל מקום מציאות הסנה נשאר קיים בכל דור ואיננו אוכל כי לא יכלו הקוצים מן כרם ה' צבאות בית ישראל, עכ"ל. ובזה מבאר נמי מה שאמרו 'מתוך' הסנה, כי כל 'לבת האש' של אורך הגלות והצרות הוא 'מתוך הסנה', מתוך שיש בהם דלטורין, ודבר שפתיים אך למותר.

והנה, רבים המקשים, מדוע אסרו חכמים 'שאילת שלום' ב'תשעה באב', הרי שורת הדין נותנת שאם הבית נחרב בבית שני בעוון שנאת חנם - יש להרבות בו ביום ביותר בשאילת שלום ואהבת חנם, ועוד קשה מדוע אסרו 'ללמוד תורה' ביום זה, בו בזמן שבית הראשון חרב 'על עזבם את תורתו'.

והענין יובן על פי דברי הגמרא במסכת גיטין (נה). מעשה בשוליא דנגרי (תלמיד שלמד אצל נגר אומנות הנרות) שברוע ליבו עשה תחבולות שארוננו הנגר יגרש את אשתו, וכשבא הרב לשאול את התלמיד 'מה אעשה וכתובתה מרובה', אמר לו התלמיד, 'אני אלוך

כך 'לא נתגלה קיצם' ואנו יושבים זמן רב בגולה^{מב}, כי כל זמן שהסיבה המביאה את החולי לא תוסר, אי אפשר לרפאות החולה ככל מיני מרקחת וסמים שבעולם^{מג}.

הבט נא בדברי ה'כלי יקר' בפסוק (שמות ג ב) 'ורא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל'. ולכאורה קצת תמוה א. מדוע אמר הסנה בוער באש, הרי האש בוערת ולא הסנה והיה לו לומר 'האש בוער בסנה' ב. מהו בלבת אש מתוך הסנה, הרי האש עצמה בוערת ולא הסנה מבעיר אותה.

אלא ביאורו, 'הסנה' - הוא השנאה שיש בין אדם לחבירו, וה'אש' היא הצרות הרבות העוברין על עם בני ישראל ה"י, והסנה בוער באש - הנהגת בני שמכאיבים זה לזה בקוצים' (כדוגמת 'הסנה' שהוא מלא קוצים) וזה מבעיר את אש הצרות והגלות. ובלשונו של ה'כלי יקר', בקוצים הללו המשמיעים קול כשהם בוערים באש, כך ישראל אפילו בזמן שאש הצרות מתלקחת סביבו, מכל מקום כל אחד לחבירו קוץ מכאוב וסילון ממאיר, כמנהג דורות הללו. ותמיד משמיעים קול... זו עיקר סיבת הגלות, מצד השנאה והקנאה שביניהם יותר מבכל

מב. ידוע דבר המעשה (הובא בשבחי האר"י) שהאר"י עשה באיזה זמן הסגר עם עשרה מתלמידיו, ותיקן חדרים לנשים והטף, וחדרים לתלמידים, היה מזהיר אותם תדיר, שמא יזהרו באהבת אחים ורעים זה עם זה, ושלא תדרוך רגל המחלוקת במחנם כלל וכלל, פעם אחת בערש"ק פרצה מחלוקת ביניהם, אשר החלה בנשים ומשם נתפשטה עד ראשי המשפחות תלמידי הגדולים של האר"י, לעת ערב יצא האר"י עם החברים כמנהגו לקבל השבת, ומוהר"ר רבי חיים וויטאל ראהו שפניו נפולות, לאחר שסיימו התפילה שאלו מהרח"ו ליגון זה מה עושה, אמר לו האר"י מפני שראיתי בעת קבלת שבת את הס"מ ואמר זה הפסוק - 'גם אתם גם מלככם תיספּו' (שמואל א' יב כה), ולא נחתם גזר הדין אלא בעבור שנעשה היום קטטה ביניכם, כי כל זמן שהיה שלום ביניכם לא היה לשטן בית כניסה לקטרג, ואכן באותו זמן נסתלק לשמי רום רבן של ישראל.

מג. כבר דברינו אמורים, רגיל היה הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל ז"ע לומר, כי על עבירות החמורות ש'בין אדם לחברו' נפרעים מן האדם בעולם הזה, ומשם באים רוב הצרות והייסורים ומכאובים הקשים שסובלים בהאי עלמא. וכל הגיהנום בעולם העליון אינו אלא על עוונות של 'בין אדם למקום'.

ידוע דבר המעשה שפעם הגיע ובא הרה"ק המהרי"ד מבעלזא ז"ע לעיר אחת, והגישו אצל השולחן 'לחיים' (מזונות וי"ש) ולא רצה הרה"ק לשנות, רק נענה 'כשיהודי דוקר את רעהו בלשונו בביהמ"ד, הרי הוא גורם שגוי ידקור איש מישראל בחרב' (סוף דבר הוברר ש'רוח הקודש' הייתה בביהמ"ד, שבאותה שעה אכן דקר גוי איש יהודי ברחובה של עיר, מפי גאב"ד נאראל ז"ע).

היה אומר הגה"ק ה'חפץ חיים' ז"ע שניתן לראות עד כמה היצר הרע מתגבר בעניין זה ביותר, שהנה לב יודע מרת נפשו שכאשר נכשל בעבירה רח"ל, כשמכניס לפיו דבר איסור וכו' הרי מיד 'רץ' הוא אל רבו להורות לו דרכי תשובה ולבקש 'תיקון' על אשר חטא, ואילו כשמוציא מפיו לשון הרע או שאר דברים בוטים כמדקרות חרב אזי ממשיך בשגרת החיים... בחשבו 'שלום עלי נפשי'.

הדבר הזה' - היכן כתוב בתורה שהדבר אסור, אך באמת, כל מהותו של מעשה זה מופרך מעיקרו, ומתנגד לרצון הבורא שנהיה דומים לו שהרי 'מה הוא רחום וחנן אף אתה רחום וחנן' (שבת קלג:), ורשעות אכזרית זו כדוגמת השוליא דנגרי הוא היפך קיום העולם^מ.

עפ"ז יבואר מדוע אסרו ביום תשעה באב לשאול כל אחד בשלום רעהו, כי הקב"ה יראה ללבב, שיש רבים המסבירים פנים אל רעיהם אבל 'רעה בלבבם', בתוככי ליבם שונאים הם את רעיהם וחושבים עליהם מחשבות להרע (כדברי הערות דבש דלעיל), ע"כ אמרו חז"ל, הנח ממנהגך יום אחד בשנה, אל תשאל בשלום רעה, ושב נא בפני עצמך והתבונן היטב בהנהגת 'בין אדם לחברו' כזאת. אולי בהתבוננות זו יתעורר להפוך את ליבו לטוב, כמו כן, מטעם זה אסרו הלימוד, שלא ירגיש אדם כי הוא מושלם בדרכיו - שהרי הוא עוסק בתורה, אלא יעצור ממרוצת החיים, ויתבונן במה שהיה עם אבותינו ועמנו ביום הזה, ואז יתחיל לשאול בשלום חברו מתוך אהבה וחיבה אמיתית, גם יעסוק בתורה ללמוד ע"מ לעשות ולקיים את 'רצון נותן התורה' באמת ובלב שלם, ולא ישתמש בתורה להתיר רשעותו ועוולותיו - כאותו שוליא דנגרי, שגרם עפ"י תורה להוציאה מתחת בעלה שהוא ישאנה^מ.

ותן לה כתובתה', עמד זה וגרשה, הלך התלמיד ונשאה, כיוון שהגיע זמנו לפרוע ההלוואה ולא היה לו לפרעו, אמר לו אותו תלמיד לאדונו הנגר (שעתה נשא את אשתו) בא ועשה עמי בחובך, (היינו שיעבוד אצלו בעבודת הבית ובשכרו יגרע מן החוב), והיו הם (התלמיד והאשה אשת הרב הנגר מתחילה) יושבים ואוכלים ושותין, והוא (בעלה הראשון) היה עומד ומשקה עליהן, והיו דמעות נושרות מעיניו ונופלות בכוסיהן, ועל אותה שעה נחתם גזר דין.

ולבאורה צריך ביאור, וכי עבור זה ראויים הם לעונש כזה - להחריב הבית ולהגלות את ישראל, והרי לא הייתה כאן כל עבירה על דין מפורש בתורה, כי מתחילה לא עבר שום עבירה, והנישואין היו כדת משה וישראל, ומדוע החמירו עליהם כל כך, אלא אומר היעב"ץ (בביאורו על הש"ס ד"ה נחתם), וז"ל. 'מכאן נראה ברור שיש עוון שאינו מפורש ומבואר בשום מקום, והוא חמור מאד ושנאוי בעיני המקום יותר מעבירות חמורות, להעניש הרבים בעבורו. בשביל שאין חוששין לו כלל עם היותו מתנגד לשכל (היינו ששכל האדם מבין שדבר זה שקוץ ומתועב לעשותו), והוא מפני שהיה דבר מתמיד בפרסום בכלל מאן דסני לך לחברך לא תעביד', עכ"ל. והיינו שאדרבה יש דברים שלא נכללו בשום איסור המפורש בתורה, ואפשר לו לאדם למעון 'מי אסר את

מד. סיפר הרה"ח ר' חיים ארנפעלד ז"ל ששמע מהרה"ק מקלויזנבורג זי"ע בליל יום הכיפורים מיד אחר המלחמה הנוראה, לבאר בלשון הכתוב (דברים לב יח-ט) 'צור ילדך תשי ותשכח קל מְחַלְלָך, וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו', צור ילדך תשי - הקב"ה מיטיב לכל ונותן להם חיים פרנסה וכבוד וכו', והרי הם שוכחים מכל טובותיו של הבורא וממרים כנגד רצונו, על זה מחוללך - מלשון מחול-לך, הקב"ה מוחל על חטאים אלו שבין אדם למקום, אך וירא ה' וינאץ - על מה יתרבה ויתגדל כעסו, מכעס בניו ובנותיו, על זה שמכעיסים ומכאיבים לבניו ולבנותיו, ע"ז אינו מוחל.

כע"ז אומרים משמיה דהגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע במה שנאמר (איכה ב ו) 'שכח ה' בציון מועד ושבט וינאץ בזעם אפו מלך וכהן', שכביכול שכח ה' והעביר את חטאם אשר חטאו במועד ושבט - שחללו שבת ויו"ט, ועל מה ינאץ בזעם אפו - על מה שעשו למלך ולכהן, שעל כך אינו מוחל.

מעשה שהיה בשנת תשע"ז בעי"ת מאנסי יצ"ו, באחד הסמינרים הידועים לשם ולתהילה באו כשש מבנות הכיתה בברית האירוסין בעודם בסמינר, ומאז ועד עתה לא נגמר אפילו שידוך אחד בין כל בנות הכיתה - במשך שנה ומחצה... ויהי הדבר לפלא, מכיוון שכן נאספו כולן, דנו בדבר והחליטו שכנראה אחת מהן פגעה באחת מהמורות והמחנכות במשך השנים, נדברו ביניהם ועשו סדר מי תפנה אל מי... ביום שלישי י' תמוז תשע"ז נגמר הדבר בכי טוב וכבר עמדו אחר כל מסע הטלפונים לכל המורות והמחנכות וביקשו מכל אחת סליחה ומחילה, ויהי לאות ולמופת, כי למחרת בי"א נגמר השידוך של אותה שניהלה את כל מסע הטלפונים, ביום חמישי נגמרו שני שידוכים באותה הכתה, וביום שישי (ומוצש"ק) נגמרו ג' שידוכים - אחר שנה ומחצה שלא זו מאומה...

מה. אמרו חז"ל (ב"מ מד.), הנותן 'מעות' לחברו תמורת איזה חפץ שברצונו לקנות ממנו, עדיין אפשר לו לחזור בו כל זמן שלא עשה קנין משיכה (כיון שרק משיכה קונה מן התורה ולא קנין כסף), אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

כוחה של בושא - חומר ענין המבזה את חבירו וגודל שכן של הנעלבין ואינן עולבין

איתא בגמרא (גיטין נו.), תניא, אמר רבי אלעזר, בא וראה כמה גדולה כחה של בושא^מ, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא, והחריב את ביתו ושרף את היכלו. ולדין ייאמר - אם כך 'גדול כח הבושא'

להחריב את הבית, וודאי שיש בכוחה להעלות את האדם לשמי רום, לראש הפסגה, כשיעצור בעצמו מלהשיב על עלבונו^מ, ויהיה מהשומעים חרפתם ואינם משיבים ועונים^מ - שאמרו בגמ' (שבת פח:): עליהם הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואזהביו כצאת השמש בגבורתו^מ.

דור הפלגה הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו, וצריך ביאור מדוע נקטו 'דור המבול והפלגה', ולא מי שפרע מפרעה ומצרים וכיו"ב, ובתלמוד ירושלמי (ב"מ פ"ד ה"ב) אמרו שאדם זה דומה לדור המבול כי עוון דור המבול היה 'כי מלאה הארץ חמס' (בראשית ו יג) והיינו שהיו גוזלים פחות פחות משווה פרוטה עד שנחסר הנגזל מכל ממונו - כמעשי אלו כך מעשי אלו, כי הם גזלו בגזלה שאי אפשר להוציאה בדיינים, ואף זה החוזר בו אי אפשר לתבעו בדיינים אבל הקב"ה יתבע ויפרע ממנו.

ויתבאר ביותר מה שדימו אלו לאלו, כי זה החוזר בו מהמקח אינו מתחשב כלל על שגורם בזה הפסד למוכר - בטענתו שעל פי תורה עדיין לא חל המקח ומותר לו לחזור בו, כיוצא בזה היו בני דור המבול שגזלו באופן שאין מקום לתבוע על פי תורה - ודייקא על זה אמר הקב"ה 'קץ כל בשר בא לפני' והחריב את כל העולם עבור זה, כי חרון אף של מעלה בא על זה שמחזיק ב'רשעותו' בשתי ידיים, אלא שלרוב 'צביעותו וצדקותו' הרי הוא מסדר את רשעותו באופן שלא נוכל לבוא עליו בטענה עפ"י תורה. מי יפרע ממנו - מי שפרע מדור המבול הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו, שאף הם נהגו כמנהגו של זה, מצצו דם איש לרעהו, מבלי שתוכל למצוא מקרא מפורש כנגדם בתורה.

מו. סיפר הגאון ר' מרדכי אלימלך וואזנער שליט"א כי ביזהו מאן דהו בבשוות נוראות והגדיל עשות שהבזיון היה בסמוך לאביו הגדול בעל השבט הלוי זצ"ל, אמר לו אביו, אמרו חז"ל במדרש (ויק"ר טו ד) כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו, א"ל משה, אל תתייראו, אלו לאומות העולם אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח שנאמר (תהלים לב י) רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו. וקשה להולמו, וכי הנגעים נאמרו לאומות העולם, ועוד, מהו אמרו 'אתם לאכול ולשתות ולשמוח', וביאר השב"ל, כי הנכרי אשר צריך לעבור זיכוך אין לו אין ברירה אחרת רק לעשותו מנוגע, אבל בני ישראל יש בידם כח הבושא ואז שפיר יש בידם 'לאכול ולשתות ולשמוח' כי הגיעו לידי הזיכוך בנקל ע"י הבזיון.

סיפר יהודי חשוב מתושבי בארא פארק שבארה"ב, הלה בר אוריין המתייגע על תלמודו במסירות נפש, ואף משמש כרב גדול בבית המדרש הסמוך לביתו. שמצאוהו צרות רבות ורעות, נהפך עליו הגלגל ובא עד כדי פת לחם ממש, כמו כן בת בוגרת יושבת בביתו אשר כבר זמן רב היא בפירקה ואינו מוצא עבורה זיווג הגון, ועל הכל נתדרדר אחד מבניו מדרך הישר, ובקושי הצילוהו אנשי חסד להעמידו על דרך טוב כדרך בני ישראל הכשרים. ביום מן הימים התיישב הרב הנ"ל, והחל מתבונן בנפשו על מה עשה לו ה' ככה. בתוך הדברים נזכר ממעשה שאירע לפני כעשרים שנה - שלמד אברך פלוני עמו כולל, ופעם אחת בעת שהלה אמר את סברתו מפרי חידושיו ולזל דבריו ולגלג עליהם, וחישב לעצמו - אולי קשר יש בין מצבי למעשה זה. וקיבל ע"ע לפייסו.

באותו היום יצא הרב לתפילת מנחה, והנה לנגד עיניו עומד 'ידיד' נעורים הלז, וישאלו איש לרעהו לשלום, אח"כ שאלו הרב, האם זוכר מע"כ את דבר המעשה מאז, ענה לו הידיד, אכן, אינני שוכח את ה'פגיעה' הנוראה מאז, ולא עוד, אלא שאז החלטתי שאם כן - שסברותי אינם ראויות, אף כל מהותי איננה שווה ללימוד התורה, ומני אז עזבתי את הכולל, ועד היום הזה אין לי מנוח... (אותו רב ביקש שנפרסם מעשה זה ברבים, אולי יחוס הבורא ותהיה לו כפרה פורתא, ופתחון לישועה).

מוז. אמנם זה אשר נתבייש כבר, ידע שמשמאי קזכו ליה בכפרת עוונות וישועות גדולות, וכפי שפירש השפ"א בדברי הגמרא (תענית כה.) שבבית רבי חנינא בן דוסא שררה עניות גדולה, עד כדי לחם צר ומים לחץ, וזוגתו שנתביישה במצבה - שמכל בתי ישראל עולה העשן בארובה בערש"ק, ומביתה 'אין עשן ואין אש', לכן הייתה מסיקה את התנור בכל ערב שבת בלא חלות בכדי שיראו ויריחו את העשן המיתמר ועולה מן הבית, שכנה רעה הייתה להם, שהכירה היטב את מצבם הדחוק, ואף גם זאת שהתנור ריק מכל, וסתם בוערת בו האש, לכך נכנסה

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

כג

באחת מערבי השבתות אל ביתם, כאשר ראתה אותה הרבנית ברחא מהר אל החדר הפנימי מרוב בושה וכלימה, באותו רגע אירע נס מן השמים וכל התנור התמלא בחלות, עד שהשכנה צעקה לה, הביאי מהר את המרדה לרדות את הפת, ענתה לה הרבנית, אכן, לכך נכנסתי אל החדר - להביא את המרדה, ואמרו ע"ז בגמרא **תנא**, אף היא להביא מרדה נכנסה מפני שמלומדת בניסים.

ומקשה ה'שפת אמת' (על הש"ס, שם), וכי דיברה אותה צדקנית דברי שקר, והיאך אמרה לשכנתה שנכנסה לחדר להביא את המרדה, בזמן שבאמת נכנסה בכדי לברוח מהבושה, ומתוך ה'שפת אמת' לא שיקרה אותה צדקת, אלא מכיוון שנתביישה כל כך ידעה שבוודאי יעשה לה נס, ונכנסה להביא מרדה ואמרה האמת.

כיוצא בזה מצאנו בדברי הגמרא (תענית כד): שרב פפא גזר תענית על עצירת גשמים אך עדיין בוששו הגשמים מלהגיע, הלך רב פפא לסעוד מעט את לבו בדייסא, אמר לו רב נחמן בר אושפזתי, אולי יאכל מר עוד מעט דייסא, ועל ידי זה יבא המטר, חלשה דעתו ומיד החלו הגשמים לירד. כותב הגה"ק היעב"ץ זי"ע (שם) **לקנטרו נתכוון כדי שיתבייש ויסבול בזיונו, בשכר זה תקובל תפילתו, יראה ה' בעניו וישיב לו טובה תחת בושתו, כי זהו כוחה של בושה, שהיא ממתקת את הדינים, ואף מביאה ניסים למעלה למעלה מדרך הטבע.**

מעשה (שהיה לפני כמה שנים) בבחור חשוב ממשפחה מיוחסת בישראל, אשר משום איזה סיבה יצאה שם רע ואות קלון על כל בני המשפחה, ושלא בצדק, מטבע הדברים פגעו הדברים ב'שידוכים' של בני המשפחה, בחור זה כבר התקרב ל'בן שמונה עשרה לחופה', ועוד אחות הייתה לו שזה עידן ועדנים באה לפרק 'האשה נקנית' והיה נראה כי ישועתם רחוקה עד מאד.

ביום מן הימים ערך הבחור וויכוח קשה עם אחד מבני ישיבתו, תוך כדי וויכוח לא נזהר הבחור השני בלשונו, והטיח בו דברים קשים כגידיים כשאת דבריו הינו 'מתבל' בכמה 'פנינים' אודות אותו הפגם אשר דבק במשפחה... והיו הדיבורים דוקרים כמחט בבשר החי בלבו של אותו בחור. הבחור שנפגע עד עמקי נשמתו החלו עיניו זולגות דמעות, וכבר רצה להשיבו דבר, אך תיכף נזכר במה ששמע ולמד על גודל העת רצון שיש בשעה מעין זו, וששערי שמים פתוחים לפניו בעת הזאת, על כן החליט להתעצם בעוז ותעצומות, ובכל כוחותיו למעלה מדרך הטבע. זעק מבעד לדמעותיו **מחול לך... מחול לך**... משם מיהר במרוצה לישיבה הסמוכה לישיבתו, שם קיוותה נפשו למצוא כמה מקרוביו - בחורים מבוגרים ל"ע, כי עלה ברצונו להעניק להם כוח ברכותיו ב'עת רצון' הגדול ולברכם בכל לבו, אך הבחורים לא היו באותו זמן בישיבה.

אשר על כן, רץ במהרה לביתו, שם פגש באחותו המבוגרת, משראה אותה, החל צועק מתוך רגשי לבו, 'תוך חודש מהיום ימצאו את ה'שידוך' המיוחל בעז"ה... אני מבטיח, עד חודש ימים... סתם ולא פירש... למעשה, לא עברו 'שבעת ימים' וכבר באה האחות בברית האירוסין עם בחור ממשפחה חשובה... ראה נא, כוחו של השותק בעת 'שפיכת דמו' בבושה וביזיון.

אגב אורחא, אחר הדברים האלה נענתה האחות ואמרה, אכן ב"ה זכיתי על ידי הביזיון לברכה מרובה, לחתן כליל המעלות. אך מכל מקום, ה'מחיר' היה יקר מידי, כי דברי הביזיון דקרו כחרב שנונה בלב האח, וימים ארוכים האריכו עד שנרפא לבו השותת והפצוע... על כן, ילמד כל איש לקח, כי הרבה הרבה יש לו לאדם להיזהר ולהישמר מדיבוריו... כי התוצאות הנוראות סופן מי ישורם...

וכבר כתב הרמב"ן ב'אגרתו', וחשוב הדיבור קודם שתוציאנו מפך. וידוע המאמר, בטרם תוציא הדיבור מפך הרי הינך ה'בעלים' על הדיבור... והיא, אך הוצאת את הדיבור מפך, נעשה הדיבור 'בעל הבית' עליך...

מח. כלל ראשון בבין אדם לחברו, לשתוק ולא להשיב למחרפיו דבר, וכמאמרו של הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, שיש לנו ללמוד מהרכבת (באן), שכל כוח המניע אותה למרחק מרחקים בא ממה שהקטר אוגר בתוכו את החום הנוצר מן האש (מהפחם), ובזה גדול כוחו להניע את כל הרכבת הכבידה ונוסעיה. **כיו"ב כשננצור פינו מלדבר בעת שבווער האש בקרבנו - נזכה להמשיך בדרכנו ביתר שאת ויתר עוז, לבוא לתכליתנו הטוב הן ברוחניות הן בגשמיות.** מעשה שאירע בעי"ת בני ברק לפני כמה שנים, שנולד בן זכר למז"ט לאביו ואמו שהמתינו שנים רבות לזש"ק, וזה דבר ישועתם, מחלוקת גדולה פרצה בין השכנים באותו בניין שדרים ההורים, בתוך המהומות והוויכוחים נענתה אחת השכנות בדיבורים בוטים כמדקרות חרב, באומרה, עתה ראיתי כי 'הקב"ה מבין היטב למי לא לתת ילדים'... אין צריך לבאר עד כמה דיבורים כגון דא מקרעים לב אומללים... ואכן האשה ברחא לביתה בבכי תמרורים... בבוא הבעל לביתו החליטו יחדיו כי הם מוחלים בלב שלם לאותה פוגעת... ואכן, נס גדול נעשה להם, ואחר כעשרה חודשים נולד להם בנם למז"ט יזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט ונאמר אמון.

נתתי לפניהם'. וצריך ביאור, אם החכמים והנביאים לא ידעו על מה נענשו בני ישראל בחורבן ביהמ"ק והגלות, א"כ מה טענה יש על בני ישראל, הרי ק"ו הוא שגם הם עצמם אינם יודעים על מה אבדה הארץ. אלא ביאור הדבר, כי אכן, פעמים רבות ידע האדם בננועי עצמו אף יותר טוב מהנביאים והחכמים, כי ענין התיקון שייך אצל כל אחד ואחד לפי מה שהוא... וכל אחד יודע את הדברים שבלב שהוא עצמו צריך לתקן ולשפר, וזהו שאמרו 'שאלו לחכמים, לנביאים ולא פירשוהו' ואעפ"כ יש ביד האדם עצמו לדעת היטב

בה אמר הרה"ק רבי שאול ידידיה ממאדוויץ זי"ע בשם הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע לרמוז בכתוב (אסתר א יח) 'וכדי ביוון וקצף', וז"ל, הביוון יהי די כדי לכפר על הקצף (ישא ברכה ח"ה עמו' כט).

ביודעי ומכירי - כל איש מכיר בעצמו היטב מה עליו לתקן איתא בגמרא (ב"מ פה:) על הפסוק (ירמיה ט יא) 'על מה אבדה הארץ' - אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, שנאמר (שם יב) 'ויאמר ה' על עזבם את תורת אשר

סיפר לי הרה"ח ר"י קלעצקי שליט"א המשמש מזה שנים רבות ב"מים נוראים' כבעל תפילה באחד מבתי המדרשות המפורסמים בארה"ב, והנה אחד מהמתפללים דשם התקשה במציאת זיווגים הגונים לשניים מבניו הי"ו שכבר הגיעו לגיל השלושים, על כן היה נוהג לקנות 'פתיחת הארון' שבתפילת נעילה (הנודעת כסגולה לכל מילי דמיטב) בכל סכום אשר יושת עליו, והיה עומד עם בניו אצל הארון הקודש במשך כל תפילת נעילה ובכך קיווה לפתוח שערי שמים לתפילותיו, בשלהי שנת תשע"ו פרצה מחלוקת בין היהודי לגבאי של ביהכנ"ס, עד שהגבאי החליט שבשנה זו לא ימכור לו בשום פו"א את 'פתיחת הארון', מה עשה, לקראת ראש השנה תשע"ז מכר את כל העלויות של ראש השנה ויוה"כ בצנינעא בין חבריו וכך ידע שלעולם לא יגיע איזה כיבוד ליריבו, בהגיע העת, וכבר התחיל החזן תפילת חזרת הש"ץ של נעילה פרץ היהודי לביהכנ"ס בבכי תמרורים על פגיעתו הקשה - שהרי הורגל מקדמת דנא להתכבד בפתיחה זו ועתה לא... וזעק מנהמת לבו היתכן שאפילו אחד מבין עשרות המתפללים איננו מוחה על כבודי שנתבזה ברבים, החזן שלבו התפלץ ברחמיו על היהודי רצה לפייסו אך לא היה בידו שהרי עמד באמצעה של תפילת העמידה... מיד במוצאי יוה"כ"פ אחר הבדלה מיהר החזן וביירר איה מקום מגוריו של הנפגע, עלה לביתו והסביר לו בטוב טעם ודעת שתפקידו של בעל התפילה שיתקבלו התפילות בשמים ממעל ובמצב כזה נראה כל הענין כמסוכן, על כן הוא מבקש ממנו ברחמים ותחנונים שימחול ויסלח לגבאי ולכל בני הקהילה, אך הלה לא אבה למחול לגודל הפגיעה כי קשה - יושבים להם כל יושבי ביהמ"ד ואחד מהם אינו מוחה על דמי שנשפך כמים לעין כל... אחר שעתיים של תחנונים אמר לך ה'חזן', שמע נא ידידי היקר, הרי לך שנים רבות שקנית 'פתיחה' ועדיין לא נושעת, הנני מוכן להבטיחך - אם תמחל לכל בני הקהילה, הרי בשנה הבאה בבואי הנה שוב לקראת ימים נוראים כבר יהיו שני בניך אחר העמדת בתים נאמנים בישראל... לזה כבר הסכים היהודי, ויען ויאמר 'מחול להם... מחול להם... מחול להם... מספר לי אותו החזן שליט"א, ביום שבעה עשר בתמוז תשע"ז דברתי עם הגבאי אודות סדרי התפילה לשנה הבעל"ט ר"ה תשע"ח, ושאלתיו אודות אותו היהודי הנפגע, אמר לי הגבאי, אין רגליו דורכות בבית מדרשנו, אך זאת אומר לך שבחורף האחרון השיא את שני בניו בשעטומ"צ. מכאן תבין כוחו של המעביר על מידותיו - שהרי בקושי רב עלה בידו למחול להם, ובזכות זה באה ישועתו הגדולה.

מט. כתיב בתורה (בראשית טז ו) 'ותענה שרה (את הגר) ותברח מפניה' ולאחמ"כ 'וימצאה מלאך ה'.' וצ"ב מהו הלשון 'וימצאה', שנראה שחיפש אותה מקודם לכן - על מה ולמה חיפש אותה המלאך, הווה ליה למימר 'ייראה אותה מלאך ה'', אלא מבאר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (וכן הוא בשפתי צדיק לך, אות לו), שהרי 'אלוקים יבקש את נרדף' (קהלת ג טו) ואמרו חז"ל (ויק"ר כז ה) אפילו צדיק רודף רשע, לכן 'חיפש' המלאך אחר 'נעלבין', עד ש'מצאה'... ללמדך גדולת הנרדפים, אף אם הנרדפת היא 'הגר' הבורחת מ'שרה אמנו' (הובא בליקוטי יהודה).

נ. כתיב (משלי ז ד) 'אמור לחכמה אחותי את', ודרשו חז"ל (שבת קמה:) אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה וכו', רמז נפלא נתן בזה הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, כשם שאחותך אסורה כך התחכמות אסור בעבודת ה', ולא יהיה לו אלא 'ראשית חכמה' - יראת ה'. הוסיף בנו הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (פינחס תש"י) שעל ענין זה נאמר 'הבא להרגך השכם להרגו', כי היצר בא להרגך ע"י ההתחכמות, ואף אתה השכם והרגו - ע"י התמימות, שעל ידי שמסיר מעליו כל מיני תירוצים והתחכמויות נאבדת חכמת היצר והסט"א.

ובכלל הדברים לעמוד כחומה בצורה ולהעמיד סביבו 'גדרים וסייגים' כדי שלא יהיה למשחית מדרס כף רגל,

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

כה

מה עליו לתקן, והוא דברים שבין אדם לקונו בלבד (הגאון רבי אמ"מ שך זצ"ל) נא.
'ראיה', שהקב"ה מראה לנו את הייעודים הטובים העתידים לבוא עלינו לעתיד לבוא יב.

כתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (לשבת חזון) י"ל אשר שבת חזון הוא יותר גדול במעלה מכל שבתות השנה. על דרך שנסאלתי פעם אחת לבאר המדרש (לא נודע) דאיתא שם לא היה יום מועד לישראל כיום שנחרב בית המקדש עד כאן והוא פלא (וכבר עמד בזה

רב לך שבת - קדושת שבת בכלל ובפרט בימי בין המצרים ושבת חזון

הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (איכה, ד"ה ואומר אבר נצחו) מסביר את הכינוי שבת 'חזון', שהוא מלשון

וכה מבאר הרה"ק מראפשיץ זי"ע (זרע קודש אמור) הא דאיתא בגמ' (מגילה ב:) 'מ"ם (סופית) וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים' (שהיו האותיות שבלוחות חקוקים מצד לצד, ואין דבר המעמיד ומחזיק אותיות אלו אלא בדרך נס), ורמז יש בדבר כי אותיות אלו הם עשויות כחומה סביב, ומאידך הם שמו של הס"מ, ונרמז בזה, שעל ידי שיעמיד עצמו כחומה בגדרות סביב סביב יזכה להינצל מהס"מ ב'דרך נס', כי אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו.

אמנם 'התחכמות' אחת מותרת, ללמוד מדברי היצר הרע ומאויבי תחכמני, וכגון המסופר על הגה"צ רבי אליהו דעסלער זצ"ל שהיה רגיל מאוד בעישון סיגריות. פעם אחת נכנס להיכל הישיבה, דפק על הבימה והשתיק את הקהל, והכריז בקול גדול, מעתה הנני פוסק מלעשן. והסביר לאחמ"כ את מעשיו, שהרי 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם', והנה 'העישון' נכלל ב'תאוה', וקשה היה לי להלחם עמה, מה עשיתי, גייסתי את 'הכבוד' שהוא ילחם ב'תאוה' זו, ואני אשאר כעומד וצופה מן הצד, מי ינצח את מי... (הגדת מעין המועד)

נא. פעם שאל הרופא (שהיה מהיראים לדבר ה') המפורסם ד"ר וולך ז"ל את הגה"צ רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצוק"ל מרא דארעא דישראל ת"ו, וביקש ממנו שיבאר לו דברי חז"ל (קידושין פב.) 'טוב שברופאים לגיהנם', השיב לו הגרי"ח אין איש בעולם היודע פירושו של מאמר כמו שידע מר את פירושה... כלומר שאין כל צורך להסביר לך התשובה, כי רק אתה מבין מדעתך... (כי מי כמו הרופא יודע בעצמו כמה פעמים אפשר להתאמץ יותר ולצאת מעל לגדרי הרפואה להציל חיי האדם, וכי"ב).

הרי לפניכם תוכן מכתב בו כותב אברך העומד ג' ימים לפני הכנסת בנו שנולד לו למזל"ט ל'בריתו של אברהם אבינו', כי היה נראה כי הוא וב"ב יישארו ערירים לעולם מבלי זש"ק. והנה, בני ביתו הייתה קשורה בכל לבה ונפשה ל'מכשיר' (פלאי שאינו כשר) שנאסר ע"י כל גדולי ישראל, ואף שנתעוררה מפעם לפעם להשליך ה'כלי' מביתם, מ"מ מה מאד קשה היה לה אפילו לחשוב על כך, כ"ש שלא הצליחה לעשות כן בפועל. אך בזו העת כששמעו תשובת הרופאים, נזכרו בדברי הרה"ק ה'אגרא דפירקא' (אות כד) וז"ל. אמר הרה"ק המגיד מה"ר יחיאל מיכל [מזלאטשוב] זצלה"ה, כשיצטרך האדם לפעול ענין שלא כטבע, דהיינו אם הוא בטבע אינו מוליד, יעשה מצוה גדולה שלא כטבע ויפעול למעלה מן הטבע. ע"כ החליטה באמיץ כח - שלא כטבע, לשבר ולהכניע את הקליפה. ותקח רומח בידה ותשבר את המכשיר. ואכן... כעבור עשרה חדשים חבקו ההורים את בנם בכורם, ויהי לפלא.

ומסיים האברך את מכתבו, למדתי ממעשה זה, כי לאו דווקא בביטול האינטערנעט (אינטרנט) יושע האדם, כי מה יעשה מי שאין לו אינטערנעט... אלא כל אדם יודע היטב את הנדרש ממנו - איש איש בנגעו ומכאובו שאינם גלויים אלא לאדם בכבודו ובעצמו - בינו לבין קונו, ואי אפשר לבריה בעולם שתאמר לו מה יעשה ומה יפעל, ומדרך העולם לחפש 'סגולות' ו'קבלות' - אבל את אשר ידעו בעמקי לבנם כי זאת עליהם לתקן יקשה להם לקבל על עצמם, אמנם, כאשר יתקן את הנדרש ממנו - למעלה מדרך הטבע, יזכה לכל מיני ישועות למעלה מהטבע... הנה מצינו בדברי בלעם הרשע לפני הקב"ה (רש"י במדבר כב י) 'אף על פי שאיני חשוב בעיניך, חשוב אני בעיני המלכים', והדברים תמוהים מה רצתה התורה ללמדנו בזה, ושמעתי בשם אחד מחשובי בני ירושלים חסידא ופרישא, כי כל איש יודע ומכיר היטב את עצמו ואת מידותיו, ופעמים הרבה שהאדם יודע היטב היטב כי איננו ממלא חובתו כראוי כלפי שמיא, ואדרבה הוא נצרך לישועה גדולה עד מאד, אבל, הוא מרגיע את עצמו ומשתיק את מצפונו בלבו בידיעתו שחבריו (שאינם בקיאים בצפוני לבו) מחשיבים אותו, בבית או בביהכ"ס מכבדים אותו... לזה גילו לנו, שמחשבות כגון דא - שירגיע האדם את עצמו מתוך מחשבה שבעיניך איני חשוב אבל בעיני המלכים חשוב אני... מבית בלעם הרשע הם באות.

נב. וכבר אמרו משמו (דרושי צמח צדק למגילת איכה ששמע מאביו בשם הרב מבא"ד שאמר בהיותו בשב"ק בק"ק בראהין) להמשיל את הדבר, למלך שעשה לבנו בגד יקר ומפואר בכל מיני פאר והדר, אך הבן לא השכיל להעריך את חשיבות הבגד

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

הרבי ר' יהונתן על פי מה דאיתא בירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) שבבית ראשון נבקעה חומת העיר בתשעה בתמוז וחורבן הבית היה באחד באב (כ"א יום לאחר ט' תמוז), וכבר מצינו שתשעה באב באותה שנה היה באחד בשבת (תענית כט.), נמצא שאחד באב חל בעצם יום השבת, ומשום כך היו הכרובים מעורים זה בזה, כי בשב"ק הקב"ה מראה חיבתו לישראל אפילו בשאינם עושים רצונו של מקום¹⁷. ובוה מבאר לשון המדרש (עי' זוה"ק ח"ג קעט): מעולם לא זזה שכינה מישראל ואפילו בשבתות של חול, וכבר עמדו המפרשים לבאר מהו 'שבתות של חול' ופירשו באופנים רבים ושונים, אך להאמור יש לומר שהכוונה היא לשבתות המתחללות שנוהגים בהם מנהג חול, אך מבל מקום לא זזה שכינה מישראל.

איתא מהרה"ק ה'שם משמואל' ז"ע (מסעי תר"ע) בשם הרה"ק 'היהודי הקדוש' ז"ע ששבתות אלו (וביותר בשבת חזון, עיי' שפתי צדיק ועוד) של בין המצרים - כל ה'מעת לעת' הוא 'רעוא דרעוין', שהרי כל הטעם שזמן

ה'משנה למלך' בספרו פרשת דרכים עיי"ש). אמנם בשום שכל והערת לב. יש לומר בזה כי בעת הפרידה מתעוררת אהבת רעים במלא תוקפה ועוזה, ובשעת חורבן הבית עת צאת בני ישראל לגלות חמר והנמהר הזה נפרד כביכול קוב"ה מבניו על כן נתעורר אז אהבה עזה ועצומה ביניהם, ואהבה וחיבה זו שבה ומתעוררת בכל שנה ושנה¹⁸.

ובבל יום שב"ק מתעורר ביותר אהבתו של הקב"ה לבניו חיביו עם קרובו, והוא משרה שכינתו עליהם ביותר בכל מצב שהם נמצאים בו. וכפי שביאר הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ ז"ע (יערות דבש ח"א דרוש י"ג) מה שאמרו בגמ' (יומא נד:) שבשעה שנכנסו אויבים להיכל ראו את הכרובים מעורים זה בזה, והקשו הראשונים (הר"י מינאש וריטב"א ב"ב צט. ושאר) שהרי איתא בגמ' (ב"ב צט.) שרק בשעה שעושים ישראל רצונו של מקום אזי פני הכרובים איש כלפי אחיו, אך כשאינם עושים רצונו של מקום פניהם אל הבית, ואם כן כיצד היו הכרובים מעורים זה בזה בשעת החורבן. ומבאר

ויקרו, ולא שמר עליו כראוי, ונקרע הבגד לכמה קרעים, והוכרח האב לתפור לו בגד חדש, ועדיין לא השכיל הבן להחשיב את יקר תפארת גדולת הבגד החדש, ושוב לא שמרו וקרעו כבתחילה, מה עשה האב ברחמיו על בנו, תפר לו בגד בשלישית, אך הפעם לא נתנו לבנו אלא תלאו במקום שמור, ומפעם לפעם קרא לבנו ואמר לו, ראה בני, זה הבגד מוכן עבורך, אמנם לא תקבלהו עד אשר תשוב מדרכיך הנלוזות ותלמד לשמור את עצמך ובגדיך - אז תשוב לקבל את הבגד המפואר, והנמשל, הקב"ה בנה לנו את בית הבחירה, וכבר נחרב הבית בראשונה ובשניה על אשר לא שמרנו עצמנו מטינוף ולכלוך, על כן בשלישית הכין לנו מקדשינו אלא שעדיין לא נתנו לנו, ובכל שנה ב'שבת חזון', קורא לנו, ומראה לנו - ראו נא את הבית השלישי עומד מוכן לרדת ארצה באש מן השמים, אמנם 'בידכם הדבר' - 'שובו אלי ואשובה אליכם'. אם תפסיקו לטנף מעשיכם ותשמרו עצמכם כראוי מיד אורידנו לכם מן השמים, במהרה בימינו אמן.

נג. אף שלא הותרה ה'עצבות' מעולם, ולא נצטוונו בתשעה באב ובימים הללו אלא 'להתאבל' על ירושלים, וכמו שידוע בשם החזו"א (מעשה איש ח"ד קסג, והובא לקמן) שאין אבלות זו סתירה לשמחה, מ"מ בשבת יש להיזהר במשנה זהירות בענין זה, וכבר אמרו חז"ל ב'ספרי' (בהעלותך יט) 'ביום שמחתכם אלו השבתות'... וכה הביא ב'שיח שרפי קודש' (החדש, שבת כד) שהרה"ק רבי בונם מפשיסחא ז"ע אמר פעם בנוגע לאיש 'עצבן' (יהודי השרוי בעצבות ל"ע) שרצה לבוא אליו על שב"ק ומן השמים סיבבו שלא עלה בידו להגיע עד 'פשיסחא' רק במוצש"ק. וכה אמר הר"ב, הנה יום השבת קודש, כשבא אצלו אורח טוב, יתן לו ויכבד אותו כפי ערכו. דהיינו אם חל ר"ח בשבת או חנוכה בשבת יכבד אותו קצת, דהיינו ב'קריאת מפטיר ובמוספים' של ר"ח. אם חל יו"ט בשבת יכבד אותו יותר, ויתן לו את כל הקריאה ואת כל התפלה של יו"ט, ואם חל יוה"כ בשבת אז יכבד אותו יותר ויותר, שיתן לו את המאכל - שאסור לאכול ביוה"כ שחל בשבת, ויבטל שבת א"ע כנגד יוה"כ. אך אם חל ט' באב בשבת, הרי הוא נדחה לאחר השבת, והשבת אינו מכבד אותו כלום, כי הש"ק אומר באורחים כאלו אין רצוני היום, רק יבואו לאחר השבת... (ורמו על 'עצבן' זה שנדחה מלהיות אורחו עד לאחר השבת).

נד. וכבר כתב הרמב"ן (במדבר כח ב) אין במוספי השבת חטאת כשאר כל המוספין מפני שכנסת ישראל בת זוגו והכל שלום, והמשכיל יבין.

ולא עוד, אלא ששבתות הגלות הם יותר נשגבים מאותם שבתות ששמרו ישראל בזמן שבית המקדש היה קיים, כי אז היו גם כל ימות החול בעבודת המקדש כראוי, אך בימינו אנו שימות החול חשוכים בשחור הגלות המר והנמהר, כל תקוותינו ורוח חיינו הוא יום השבת קודש, בה תנוח נפשינו מנוחת אהבה וידידות, באה שבת באה מנוחה, וממילא יום קדוש זה גבוה הרבה ביותר - בשלימות האהבה יותר משבתות של אותם ימים מקדם, ועל פי זה מבאר בקדשו 'אז' דיקא בעידן גלותא 'תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה' בימי השממה של הגלות או אז תשבות את אשר לא שבתה בשבתכם עליה' כי בזמן ביהמ"ק לא היו שבתים טובים כאלה עכ"ל. וזהו שאנו אומרים בברכת המזון 'שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו' פי' שהמקבל השבת ושומרה בשמחה כדת כראוי וכנכון, ממילא 'והראנו ה' בנחמת ציון עירך' - כאילו כבר רואה את ציון בבנינה.

קרא עלי מועד - קרבנתו אל ה' ביום זה, והעבודה מתוך שמחה

כתב בחת"ס (דרוש ז' אב תק"ס, עמוד ש"ז), כי עזו וחדווה במקומו, ואין השכינה שורה מתוך עצבות, אמנם יום תשעה באב נקרא יום מר כדכתיב (ישעי' כב יב) 'ויקרא ה' אלוקים ביום ההוא לבכי ולמספר ולקרחה', ולכן טוב ונכון לכל מרי נפש הנבוכים לבכות ולספור בימים הללו אשר אלוקינו בשמים ממעל עושה בכי והספד^{נ"ב}, כי אז עולה (המתאבל על החורבן) עד גבוה מעל גבוה, ואע"ג דאיהו לא חזי מוליה חזי, ושומע קולו של מעלה יתברך שמו בוכה בנגדו, וזהו 'בצר לך' בכל

המנחה דשבת קודש הוא רעוא דרעוין (פירוש 'רצון הרצונות' ועת רצון לכל היא), כי בשעה זו בכל ימות השבוע (בעת מנחה) מתגברים הדינים עד מאד, לאידך באותה שעה ביום השבת הם נמתקים מקדושת השבת, וכאשר דין נהפך לרחמים הרי הוא שעת רחמים ועת רצון גדול מאד, ולכך באותה שעה רעוא דרעוין אשתבח. עפ"ז יש לומר על ימי בין המצרים שבימות החול נחשב כל היום עת דין ומכאוב (לא רק בשעת מנחה), ממילא כאשר 'באה שבת באה מנוחה' והקב"ה פורש על העולם סוכת רחמים נמתקים הדינים השורים באלו הימים, וכל השבת כולה היא המתקת דינים והתעוררות שערי רחמים וכולה עידן רעוא דרעוין.

ובגדולת השבתות בכל ימות השנה בזמן הזה שאין הבית קיים גילה לנו הרה"ק התפארת שלמה זי"ע (בחוקותי, כיו"ב ב'שבת חזון) עה"פ (ויקרא כו לד) 'אז תרצה הארץ את שבתותיה וגו' כל ימי השמה תשבות את אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה' שהתורה הקדושה מרמות לנו בזה, כי כל החורבן כולו הוא רק לעניין ימות החול, אך בשבת קודש לא פגע כלל החורבן, וכאילו ביהמ"ק עדיין קיים.

וזמניך דבריו מהמבואר בספרי האריז"ל כי גם בזמן הזה אעפ"י שביהמ"ק חרב ואין עבודה ואין קרבן, מ"מ בשבת נעשים כל הייחודים שנעשו אז ע"י הקרבנות ועבודת ביהמ"ק ממילא בהעלאת העולמות כמו קודם פגם אדם הראשון, וזה פי' הפסוק (ויקרא יט ל) 'את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו', כאשר את שבתותי תשמורו ייחשב לכם כאילו המקדש על מכונו ונעשו כל העבודות.

נה. מסופר שבישיבתו של הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע בפרעשבורג, נהגו בכל יום מימי בין המצרים בהגיע עת חצות היום לערוך תיקון חצות כמובא במג"א (סי' תקנ"א מ"ה) זי"ל. 'ובכוונות האר"י כתב שיתאבל בימים ההם אחר חצות היום ויבכה כמו חצי שעה' (וכך נהיגי עד עצם היום בהרבה קהילות), כשליח ציבור שימש הגה"ק רבי פישל סופר זי"ע שהיה איש מורם מעם, ובכיה רבה בכה על הר ציון ששם, עד שכל הקהל געו אחריו בבכי ויללה, יומא חדא נעדר רבי פישל מבינות לספסלי דבי מדרשא, ושלחו במקומו נער אחד צעיר לימים שיואיל לגשת לפני התיבה באמירת תיקון חצות, אותו נער 'אמר' את התיקון, ואף הנעים בגרונו בסלסולים משל עומד הוא זה עתה בתפילת שבת ויו"ט, ולאחר שתמה אמירת התיקון חצות, נענה החתם סופר ואמר, נער זה צריך בדיקה אחריו אם אינו מכת ש"ץ חלילה... כי היאך יוכל אדם ירא שמים להוציא מפיו את התפילות והקינות על חורבן עיר האלוקים המושפלת עד שאול תחתיה, בכזו שאננות ושאט נפש, כאילו אין זה נוגע לו עצמו, והרבה יש בעובדא זה ללמדנו עד כמה צריך לקונן ולהזיל דמעות כתנים על שריפת בית אלוקינו.

החת"ס אמר שהבוכה בימים אלו על חורבן הבית זוכה לבנים טובים (הגר"ב מנדלזון גאב"ד קוממיות).

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

צרות גלות הרע והמר הזה, 'ומצאוך כל הדברים האלה' באחריתן של ימים שהוא ט' באב או ימצאוך ויעוררוך, ואז 'ושבת עד ה' אלוך' שיעלה בכיווך עד ה', והטעם כי אז 'ושמעת בקולו' גם כן, כי הוא אז גם למעלה גנחתי גנח.

ובספר זרע קודש (פר' דברים ד"ה במדרש ג) כתב, שהנה בקינות נאמר (איכה א א) 'איכה ישבה בדד', ופירוש תיבת 'איכה' הוא מלשון 'איכה' 'שכביכול יתברך שואל עלינו משך כל ימי גלותנו איה, ואיפה אנחנו עד שימצא אותנו כמו שנאמר (הושע ט י) 'מצאתי ישראל', וכשימצא אותנו כביכול ישמח איתנו - על ידי שלא יודך גיסא אנו מבקשים אותו בגלות ואנו שואלין איה מקום כבודו להעריצו... ע"כ".

הבט וראה, עד היכן הדברים מגיעים כי ביום הזה אנו כביכול באותו מצב של השכינה - שהיא גם כן בוכה על גלות ישראל והשכינה, וממילא קרבתנו אל ה' ממש כיום מועד, שהוא זמן קרבה גדולה אל הקב"ה, ולפי זה יובן מה שכתב ה'אמרי פנחס' שאז נמצא האדם כביכול באותו מקום שהקב"ה נמצא ועל כן יכול לפעול מה שרוצה".

איתא ב'עבודת ישראל' זי"ע (אבות ג א) כמשל לאחד שפיזר אבנים טובות בתוך האשפה, וציווה לבנו ללקט אותם ולנקותם מן המינפות, הרי וודאי שיגדל שכרו של הבן בקיום מצוות האב בזה, יותר מבציוויים אחרים, שהרי קשה עליו המלאכה - ללקט מתוך המינפות... יש ימים בשנה שהם שפלים, דהיינו בין המצרים, שאז ביד האדם להעלות יותר... ומה שיוכל אדם לתקן בט' באב שהוא בשפלות, אינו יכול לתקן בשמחת תורה.

ואולי לכן הפלינו קמאי בשכרם של המתאבלים על ירושלים, שזוכה ורואה בשמחתה, וכהנה מצאנו רבות בספרים. הרה"ק רבי חיים פאלאג'י (בספר 'מועד לכל חי' חודש אב אות 10) מביא בשם ספר 'קטורת המזבח' המקינן על חורבן הבית מכפרים עוונותיו וזוכה לאריכות ימים, ובניו לא ימותו בחייו יראה זרע יאריך ימים".

ודע, שעל ידי האבלות על חורבן הבית אנו ממשיכים את הקשר והדבקות לבורא כל העולמים, וכמו שאמר הרה"ק ה'החתם סופר' זי"ע (דרוש לו' אב תקצ"ט) על הפסוק (תהילים קמו ב) 'בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס', שלכאורה צריך ביאור מדוע נאמר 'בונה' בלשון הווה ולא 'יבנה' בעתיד. אלא, על פי שאמרו הו"ל

נו. משל לבן יקיר שראה איך שבאו מרצחים שפילים והורגים את אביו ואמו לעיניו, הרי הבן שרוי בצער ואבל ימים רבים ומ"מ אינו תר ומחפש אחריהם ביודעו כי הלכו לבית עולמם וכל עוד שלא יקיצו וירננו ישני עפר לא יזכה לראותם בעיניו... אבל אם רשע שפל לקח את האב והאם בשבי, יהפוך הבן את כל העולם כולו בחיפושיו אחר אביו ואמו, לא ינוח ולא ישקוט עד שימצא את שאהבה נפשו, ובשעה שימצאם יתרגש הבן עד מאד וישפוך נפשו בזעקתו ושאלתו לפני אביו - 'איכה' - חפשתי אחרך, והאב אומר לו - גם אני חפשתי תמיד אחרך...

נז. כתב הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אמרי פנחס אות שע"ח), 'שהשחוק בתשעה באב הוא סכנת נפשות, כי כשאדם במקום המלך אזי הוא נשמר, מה שאין כן כשנתרחק משם הוא בלא שמירה וביום הזה השכינה כביכול יושבת על הארץ'. כדברים האלו כתב באות ש"פ, 'במקום שהשי"ת שורה, שם כל המלאכים והעולמות והממונים', וכיון שביום זה כביכול השכינה מיללת 'לכך כשהאדם גם כן במקום הזה הוא נשמר בשמירה מעולה... ולכך בתשעה באב כשיושבין על הארץ, יכולין לפעול אצל השי"ת בתפילה מה שצריכים'. עוד כתב שם (אות שפ"א) שאם יחסר לאדם איזה דבר, עת טוב היא להתפלל ולבקש מהשי"ת על זה בתשעה באב בעת שיושבין על הארץ'.

יש שביארו (פרקי אמונה א-ב שסב, להגאון מרדכי גיפטער בשם רבו הי"ד) לפי זה את הפסוק (איכה א טו) 'קרא עלי מועד', ש'מועד' פירושו מלשון 'וועד' - שבו"ט בא הקב"ה להתוועד יחדיו עם עמו ישראל באהבתו כי רבה, ואף בתשעה באב הקב"ה מתוועד עמנו - כי אהבה גדולה יש לו לבניו בראותו היאך שהם יושבים על הארץ ומבכים מרה את ריחוקו מאיתנו ועל שכינתא בגלותא.

נח. מפורסמים הדברים שהרה"ק המהר"י אסאד היה שומר את הדמעות שהזיל בעת עריכת תיקון חצות, והיה משתמש בהם לעת מצוא להצלת בחורי ישראל מגיוסם לצבא הנכרים (תולדות שמואל, קליין תרצ"ו פ"ט ט - שהיה נותן לטעום מאותן הדמעות. מעדות הרה"ק המהר"י דושינסקי זי"ע, ועוד), וכמו כן הציל בהם מי שכבה מאור עיניו רח"ל, ועוד אותות ומופתים רבים פעל על ידם.

שמחה, א"כ קשה כיצד נתנבא ירמיהו את 'מגילת איכה' שהם דברים הקשים כגידים ומוציאים את האדם מכלל השמחה. אלא מכאן, שאפשר לשמוע נבואות קשות ואף לקונן עליהם - בכו תבכה בלילה... ובאותה העת גם להיות בשמחה, והיינו שוודאי צריך 'להתאבל' אבל לא להיות ב'עצבות' (והו' 'בין המצרים' שצריך להלך בין האבלות לשמחה, בלא ליפול לעצבות ח"ו).

ביו"ב כבר מצינו בדברי הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (פרשת מסעי) הגם שהומן גרמא להיות עצב ונאנח על חורבן בית ה', עם כל זה יש לחזק את עצמו ולטהר לבבו ולעבוד ה' בתורה ותפילה בשמחה, בפרט בשעת אמירת שירות ותשבחות. ולהבין זה על פי משל ומליצה, מדרך מלך בשר ודם שיש לו כל מיני טוב ומיני שמחה וגם מנגנים בתוף ומחול וכנור ועוגב, ובודאי כאשר טוב לב המלך והוא שרוי בשמחה אין מן הצורך לו אל המשוררים והמנעימים בקולי קולות, כי בלא הכי יש לו שמחת לב, אכן, כאשר לפעמים בא עת עצב ויגון ממקרה אשר קרהו, אז ייקראו הפורטים על נבל לשירם ולזמרם - לשמח לבבו ולהצהיל פנים. וכן הנמשל ודוגמא כביכול אל קדושתו יתברך, שבוודאי משרתיו ברקיע מנעימים לו ומקלסים שמו, רק בזמן שבית המקדש חרב יש לפניו עצב כביכול, אז צריכים מי אשר ה' בלבבו להתחזק ולכנס אל בתי גוזאי, להסיר מעליו כל מיני עצבות, ולשמח בבוד המלך - לומר לפניו אתה מלכנו מעולם, וגם עכשיו, ותמלוך לעולם

(מכילתא יתרו) כשאתם זוכים אתם מונים לבנינו, וכשאי אתם זוכים אתם מונים לחורבנו, ועומק הכוונה הוא בהקדם מה שאמרו (ר"ה ל. ברש"י ר"ה ל"צ, ועוד) שבית המקדש השלישי ירד בנוי מן השמים - ומי הוא הבונה אותו - זכמה יהיה נבנה, זהו על ידי הבניה והצער של אבילי ציון המתאבלים על חורבנו, ובכל שנה, בזה שבני ישראל מתקבצים לכבות על חורבנו הרי הם מוסיפים בבנינו, וכשיוגמר זה הבנין ירד למטה הבית בנוי ומשובלל^ט... והנה אנו עוסקים בבנינו זה כב' אלפי שנה - וכמספר השנים שאנו מתאבלין על חורבנו - כן מספר השנים שהוא נבנה כי ההספד והבכי על החורבן הוא עצמות הבנין. ולכן נאמר 'בונה' בלשון הווה, כי הקב"ה הולך ובונה בכל עת את ירושלים על ידי שנדחי ישראל מתכנסים כאחד לקונן ולבכות על אריכות הגלות המר הזה^פ.

ומטעם זה כתב השל"ה (מס' תענית פ' נר מצוה, מענין העבודה, אות ג) לבאר הטעם שאין אבלות בשבת (עיי' או"ח תקנ"א א), משום שכאמור האבלות היא היא בנין הבית, ואין בנין בית המקדש דוחה שבת.

אמנם אין הכוונה ב'אבלות' על החורבן 'לעצבות' גרידא, כי כבר אמר הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (מעשה איש ח"ד קסג, י"א בשם הגר"ז מבריסק), שלכאורה יש מקום להקשות שהרי 'איכה' דברי נבואה היא, והרי אמרו חז"ל (שבת ל:): 'אין השכינה שורה אלא מתוך

נט. פעם נתאחר הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע מלהיכנס לעריכת שולחנו הטהור, בעת ישיבתו אצל השולחן הסביר לחסידיו, הנה עתה היה אצלי משיח בן דוד גואל הצדק, ושאלתו בפיו האם יתגלה זה עתה ויגאל כבר את בני ישראל מגלותם המרה, או שעדיף שעוד יתמהמה מאחר שיש עוד נשמות רבות הצריכות לבא אל תיקונם, ולאחר ביאת הגואל לא יהא בידם לתקן עצמם עולמית, ועינתי לו, שלדעתי אכן יש לרחם על אלו הנשמות, ולכן עדיף שימתין להתגלות עד שיתוקנו כל הנשמות הצריכות תיקון. נענה אחד מהעומדים - וכי בגלל אותם כמה בני בליעל שעדיין לא הגיעו אל תיקונם אנו צריכים לסבול, הפטיר לעומתו הרה"ק ואמר לו, 'הן אתה הוא אחד מאלה'... כל אחד יתבונן בעצמו בשמעו עובדא זו... כי מי יאמר זיכיתי לבבי, ומי יודע בשל מי הסער הגדול הזה.

ס. בדרך זה ביאר הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב זי"ע (גנוי ישראל ואתחנן תרס"א) הא דאיתא בגמרא (מכות כד:): כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים התחילו הן בוכין ור"ע מצחק. אמרו לו מפני מה אתה מצחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו מקום שכתוב בו (במדבר א נא) 'והזר הקרב יומת' ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה, אמר להן לכך אני מצחק... עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. ולכאורה צריך ביאור שהרי רבי עקיבא היה מצחק מפני שבטח שגם נבואתו של זכריה תתקיים, ואם כן מהו שאמר לכך אני מצחק, שנראה ששמחתו תלויה בבכיתן של חבריו. אלא ביאורו, שאכן, לכך - מפני שעדיין אתם בוכים אני מצחק, שכל שמחתו באה מתוך שראה שהם מתאבלים על החורבן, וזה גופא סימן וראיה שעומד הבית להבנות בבנין ציון וירושלים.

ועיקר הענין להתחזק ולאמץ את לבבו בעתים הללו לבלתי יפול ברשת ההתרשלות מעבוד ה' חלילה, ואפילו בתשעה באב שהוא הושך למראה עין, הגם שיש לבכות במר נפש על כל אשר מצאתנו ביום ההוא, מכל מקום יש לשמח לב המלך בשמחה העתידה שבו יולד מנחם ויגאלנו במהרה וישמח ה' במעשיו והיתה לו המלוכה כימי קדם, ע"כ^ב.

ועדיין לא נושענו - כאילו נחרב מחדש בכל שנה

כתב החתם סופר (דרוש לו' אב תקפ"ו, עמ' שכו), הנה, בחורבן בית המקדש נתכפרו עוונותיהם של ישראל וכמו שכתב רש"י (יחזקאל כ ה, והוא מויק"ר ז א) 'הרי שהיתה שנאה זו כבושה לפני המקום קרוב לתשע מאות שנה משהיו במצרים', עוד איתא במדרש (אסת"ר, פתיחות יא). 'והיה כאשר נלכדה ירושלים... אף היא אינה צרה אלא שמחה שבו ביום נולד מנחם (משיח) ונטלו ישראל אפוכי (פרעון שטר חוב עוונותיהם) על עונותיהן, דאמר רבי שמואל אפוכי גדולה נטלו ישראל על עונותיהן בשעה שחרב בית המקדש הדא הוא דכתיב (איכה ד כב) תם עוונך בת ציון^ג.

ועד זהבל באין נגדך, ועלו מושיעים בהר ציון ויאתיו כל לעבדך ויתנו לך כתר מלוכה, עכ"ל. ודבר שפתיים אך למותר.

עוד הביא ב'עבודת ישראל' (שם) את דברי הרה"ק ה'מגיד' ממעזריטש זי"ע לבאר בפסוק (איכה א ג) 'כל רודפיה השיגוה בין המצרים', שמרמו לכל אדם מישראל הרודף קה - להמליך את הבורא יתב"ש על עצמו ועל העולם כולו, יוכל להשיג יותר בימים אלו ימי בין המצרים. והרי הדבר משול לשר ומלך גדול, אשר בעת שהוא יושב בביתו אזי אימתו מוטלת אשר לא כל איש ואיש יכול לבוא פנימה, ואין הפשוטים שבאנשים רשאים להיכנס לפני ולפנים. אך כשהמלך נודד במסעותיו ברחבי המדינה, בבחינת 'מלך בשדה', אז הוא קרוב לכל קוראיו ויזוין שזועת כל הקוראים בשמו וכל אחד יכול להרהיב עוז ולגשת אל הוד מעלת מלכותו, ולשאול ממנו כל, כאוות נפשו. וכן הנמשל, כי בזמן הזה שהשכינה כצפור נודדת מקינה (משלי כו ח)... לבן הרשות נתונה לכל אדם להתקרב אל מלכו של עולם והוא עונה אליהם^ד.

סא. ושמא יאמר אדם - היאך אתקרב אל הבורא ואין בידי עשות מאומה בעבודתו, ובפירוש אמרה תורה (שמות כג טו) ולא יראו פני ריקם, תשובתו בדברי ה'עבודת ישראל' עצמו בפירושו למסכת אבות (ב יד) ...לכך קל להתקרב עצמו אל הבורא יתברך בימים אלו משאר ימים, כדוגמא ומשל כשהשר יושב בפלטין שלו אז אינו בקל לבוא אצלו מחמת השומרים הסובבים אותו וגם צריך להביא לו תשורה גדולה לראות פניו, אבל כשהשר יוצא לדרך קל לבוא אצלו וגם תשורה מועטת נחשבה בעיניו... ומקבל אותו בסבר פנים יפות מחמת שהוא בדרך. סב. וכן מתאמרא בשם הרה"ק מבערז'אן זי"ע שאין זמן המסוגל לקבלת התפילות כימים אלו אשר הם במצב של 'תפילה לעני כי יעטוף' ומן המצר קראתי י-ה - ענני במרחב.

ומספרים שהרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זי"ע היה מצווה לפעמים בעת שהגישו לפניו פיתקא דרחמי בבקשת ישועה גדולה, להביאם אליו בתשעת הימים, כי אלו הימים הינם ימים מסוגלים לפעול בהם כל מיני ישועות. סג. כי חורבן הבית היה בכדי לכפר עוונותיהם של ישראל, וכדאיתא בחז"ל (תנחומא פר' פקודי, והובא ברש"י שם) על הפסוק (שמות לח כא) 'אלה פקודי המשכן העדות', ונאמר 'משכן' ב' פעמים רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עוונותיהם של ישראל, אך עתה שחרב הבית אין לנו במה להתכפר באים עלינו ל"ע צרות וייסורים, וכמשל לאחד שהיו לו חובות לרוב ולא היה בידו לשלם לנושים המרובים, שכל זמן שיש לבעל חוב 'בית דירה' עדיין ניתן לגבות את החובות על ידי שיקחו ממנו את דירתו וימכרוה, ובממון שיקבלו בעדה יפרעו את החובות, אכן אם כבר נמכר ביתו הרי שוב אין להם ממה לגבות את המגיע להם, ואזי מאיימים עליו ומכים אותו עד שישלם חובותיו. ועל דרך זה כל זמן שהיה ביהמ"ק קיים היה הבית משכון עבור חובות העוונות, אך בגלות המר והנמהר, הקב"ה משלח צרות רבות ורעות עד שישוב האדם בתשובה ויפרע חובותיו...

אמנם עלינו לדעת כי לא חפץ הקב"ה להכות בנו, ותכלית כל הצרות - לעורר אותנו להתקרב אליו יתב"ש, ואם נשים על לב לעבוד את ה' כפי כוחנו ומוחנו ננצל מכל פגע. וכך נשא המגיד מדובנא את משלו, לאב שבנו היחיד חלה, פנה האב לדרוש ברופאים מומחים, וכולם אמרו לו פה אחד - במצב כזה יש לשמור מאד את הבן שלא ישן אפילו רגע אחד, שכן סכנה גדולה היא שמא תיפול עליו תרדימה עולמית רח"ל, כשמוע האב את דבריהם

ועל כן אומר ה'חתם סופר' ולולי דמסתפינא הוזה אבא גופיה יום ששון ושמחה הוא, אך האבלות והבכי בכל שנה על חורבן חדש בעו"ה אמינא דיום ט' באב גופיה יום ששון ושמחה הוא, כי אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, ונחשב שהרי נאמר 'תם עוונך בת ציון לא יוסיף להגלותך' כמו שבכל שנה נחרב ביהמ"ק מחדש^ט, נמצא שמן

נטל את הכר אשר למראשותיו של הבן בכדי שלא יוכל לישון, כעבור זמן מה הורגל הבן לשכב אף ללא כר, וכמעט שנרדם בשינה, מיד נטל האב את המיטה בחשבו שכך וודאי לא יהא ביד הבן לישון, אך אף לזה הורגל הבן והחל לשכב על הארץ, עד שלא היה ברירה ביד האב אלא להכותו בכדי שלא יוכל להירדם מחמת הכאב, אך גם לזה הורגל הבן עד שהכהו האב מכות גדולות ונאמנות - כשכל מטרתו הוא לטובתו של בן, לבל ישקע בשינה ויסתכן. כך הקב"ה מייסר את בניו בכדי שלא ישקעו בשינת העולם הזה לגמרי... אלא יתעוררו לשוב אליו, ואם ח"ו אינם מבינים את מהות ותכלית הייסורים אזי מחויב כביכול להוסיף להביא מכות שונות ומשונות עד שנתעורר אליו בלבב שלם, אמנם כאשר נתעורר מיד ייפסקו הייסורים, ונס יגון ואנחה.

הרה"ק מהר"ש מבאבוב (השני) זי"ע נשא משלו לאב שיצא עם בנו לדרך ארוכה בין ההרים, והנה מבחין האב שניתק סלע מראש ההר, ועוד כמעט רגע תפגע האבן בבנו ותמחצנו תחתיה רח"ל, על כן קפץ האב והעמיד עצמו באמצע - באמרו מוטב יכנס הסלע בי ולא בבני. כך הקב"ה שפך חמתו על עצים ואבנים מרוב אהבתו לבניו. ורמז לדבר מזל אב אריה, שהנה אריה רומז על 'מידת החסד' (כמבואר בספרים) וזהו 'מזל אב אריה' שהאב נוהג כארי - בחסד וברחמים, אלא שהחסד היה בהסתר, וכמו שכתב הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (ד"ה דב) לפרש את הפסוק (איכה ג י) 'דב אורב הוא לי ארי במסתרים' שכלפי חוץ היה נראה הקב"ה בעת החורבן כדב אורב, אך במסתרים - בפנימיות הנהגת הבורא הייתה הנהגתו מבחי' ארי, שהמטרה הייתה מקשה אחת של חסד ורחמים (עיי"ש).

וכבר אמרו להמשיל לאב שמחמת אהבתו את בנו היה מסתתר מעמו - בכדי שהבן יחפש אחריו וימצאנו, וכך תתגדל אהבתם זה לזה. וכאשר מצאו הבן - הטמין עצמו במקום אחר בבית, וכך נשנה הדבר בזה אחר זה עד שהיו גלויים לפני הבן כל המסתורים של האב, הוכרח האב לזרוק את הבן לרחובה של עיר, והנה רואה הבן אריה מהלך לקראתו, אזי, אם הבן כסיל, מיד יבכה ויזעק אבי אבי למה עזבתני והפקרתני בידי ארי דורס, אבל אם הבן חכם ונבון יבין שוודאי לא זרקו אביו לתוך גוב האריות בסכנת נפשות, אלא וודאי, שהאב עצמו לבש על עצמו עור ארי, מרוב תשוקתו שיחפש הבן אחריו.

כתב הרה"ק ה'נועם מגדים' זי"ע (פר' בא) בזוה"ק הסמיכו את הפסוק 'אשרי העם יודעי תרועה' לפסוק 'בא אל פרעה', וביאר במשל למי שזכה להכנס לארמון המלך לדבר עמו, והנה בשעה שהמלך דיבר עמו היה הלה מביט על הציורים שעל כותלי הארמון ועל המנורות המפוארות דשם - תחת להביט בנועם זיו המלך ולשמוע את דברו. כראות המלך שאין הלה שומע את אשר הוא דובר אליו, החל מכה במקלו על ראשו, והנה, אם הלה שוטה יברח מיד מפחד מכות המלך, אך החכם יודע כי אדרבה - אין המלך מכהו אלא רק מאחר שעלה ברצונו לדבר עמו. וזהו 'אשרי העם יודעי תרועה' תרועה מלשון רעה - כשקורה אותם דבר רע יודעים הם את אשר לפניהם. (ועיי"ש מה שביאר את דברי זוה"ק).

והדבר דומה לאב שהגיע לביתו באישון ליל, וברצונו להיכנס אל ביתו ראה שבני הבית נעלו את הדלת, ואי אפשר לו להכנס כי כל בני הבית כבר עלו על יצועם, הקיש האב על הדלת פעמים רבות ובקול גדול, ו... לריק היו כל מאמציו - הם ממשיכים בשנתם העריבה, בלית ברירה הכניס האב לתוך הבית מוט ברזל ארוך והחל לדפוק בו על ראש בניו - לעוררם שיפתחו לו את שערי הבית ויוכל להיכנס להיות עמם. נבהל הבן והחל לבכות עד שכולם התעוררו ובכו אף הם, ולא הבינו מדוע עומד מאן דהוא מחוץ לבית ומכה אותם במקל מברזל, אך לו חכמו יבינו וישכילו, כי אין המכה אדם רע אלא אביהם אוהבם, אשר כל רצונו שיפתחו לו השערים, ויוכל להיכנס לבית להיות עמם בצוותא חדא... וזהו שנאמר (שה"ש ה ד) 'דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו' שהקב"ה רוצה להתקרב אלינו, אך לפעמים אין בידו אלא להשליך ידו מן החור רח"ל עד שנתעורר אליו.

סד. עפי"ז מבואר הא דאיתא במדרש (איכ"ר א כד) על הפסוק (איכה א ב) בכה תבכה בלילה, מעשה באשה אחת שהיתה בשכונתו של רבן גמליאל, והיה לה בן תשחורת ומת והיתה בוכה עליו בלילה, והיה רבן גמליאל שומע את קולה והיה נזכר חורבן בית המקדש והיה בוכה עמה עד שנשרו ריסי עיניו, ולכאורה צריך ביאור, מה ענין הבכיה על בית המקדש תחת הבכיה בהשתתפות בצערה שמת בנה. אלא, רבן גמליאל ידע והבין ששורש כל הצרות ומקורן

להמתיק הדינים ולהמשיך חסדים על ישראל, וזהו שאמרו (שבת פח.) 'הדר קבלוה בימי אחשוורוש' והכוונה היא על תורה שבעל פה (כדאיתא במדרש תנחומא פר' נח), שמאחר שהמן הרשע רצה להגביר כח הדינים לקטרג על ישראל משום כך קבלו על עצמם לעסוק בתורה שבעל פה להמתיק הדינים והגבורות בשורשם. וזה מבאר הא דאיתא (משנת חכמים תמוז אב פ"א א) שצירוף שם הוי"ה השולט בחודש תמוז הוא יוצא מסופי תיבות של 'זה איננו שוה לי' (אסתר ה יג), לרמוז שכמו בימי מרדכי היתה התשועה ומיתוק הגבורות על ידי קבלת לימוד התורה שבעל פה 'בן בימים האלו צריך לעסוק בתורה שבע"פ יותר מבשאר דברים', להשביח כל המקטרגים המתעוררים בימי בין המצרים. וזהו גם המעם ששם הוי"ה השייך לחודש אב יוצא מהפסוק (דברים כו ט) 'הסכת ושמע ישראל היום' (משנת חכמים שם פ"ב א), שדרשוהו חז"ל (ברכות סג:) על עסק התורה שבע"פ, וכמו שאמרו 'הסכת - עשו כתות ופסקו בתורה וכו', דבר אחר הסכת ושמע ישראל - כתתו עצמכם על דברי תורה' (ס"ח, כי בימים אלו שהם עת

הראוי היה לשמוח ולהודות לה' ביום ההוא על החורבן העבר... אלא מכיוון שעוונותינו האריכו קיצנו ומוסיפין יגון על און, ההספד החדש דוחה השמחה הישנה.

כי הם חיינו - מעלת לימוד התורה, בפרט בימים אלו באלו הימים הזמן גרמא להוסיף רבות בעסק התורה^{ס"ה} כמאמרם ז"ל (ברכות ה.) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, ובווהר הק' (ויקהל ר א) היכלא דקודשא בריך הוא אורייתא איהי, וכד בר נש עסוק באורייתא, קודשא בריך הוא קאים תמן ואצית לקליה (היכלו של הקב"ה היא התורה, ובשעה שהיהודי יושב ועוסק בתורה עומד שם הקב"ה ומקשיב לקולו).

וכך איתא במשנה (אבות ב יד) 'הוי שקוד ללמוד תורה', וביאר הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (אבות שם) שתובת 'הוי' עולה כמנין כ"א, ומרמו על כ"א ימי בין המצרים^{ס"ו}, שבהם יוסיף לשקוד על דלתי תורה^{ס"ז}.

וכה כתב הרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע (בלק ר"ה עור בפסוק) שעל ידי עסק התורה שבעל פה יכולים

הוא מחורבן בית המקדש, על כן כאשר שמע את קולה בוכה על צערה הפרטי נזכר בחורבן הבית שהוא הוא הגורם למיתת הבן.

נמצא שחורבן הבית ב'תשעה באב' הוא מקור כל הצרות המתרגשות לבוא לעולם, ועל כן יש לנו להתאונן על חורבן הבית, וכמו שכתב ה'חתם סופר' (דרוש לז' אב תקנ"ט, ד"ה ירמיה, עמו שז) 'וכבר מילתנו אמורה שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא מירושלים'.

ס"ה. כתב הגה"ק החיד"א בספרו 'חומת אנך' לפרש בלשון המקרא שבריש פרשתן (א א) 'אלה הדברים אשר דבר משה', כי הנה אמרו חז"ל (ב"ב קסה.) שאין אדם ניצל מאבק לשון הרע, והדרך להינצל שלא יבוא לידי זה הוא על ידי לימוד התורה (ערכין טו:), ומעתה יתפרש הכתוב כי 'אלה' ר"ת אבק לשון הרע, שדרך התיקון לחטא זה הוא על ידי הדברים אשר דבר משה, ר"ל על ידי ריבוי הלימוד בתורת משה.

סו. כתב ה'קב הישר' זי"ע (פצ"ג) וקבלה אמיתית היא בידי, כל מי שבליבו תדיר צער על גלות השכינה זוכה לכתר תורה. סז. בסוף ימיו נסע הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע לעיר וויען כדי לדרוש שם ברופאים, והתלווה אליו בנו הרה"ק מהר"ד מבעלזא זי"ע, ושהו שם במשך כמה שבועות, ביום השב"ק הבחין מהר"ד בבחור מבוגר שעוסק בתורה במשך כל יום השבת בהתמדה גדולה ובחשק עצום, ומאד התפעל מעבודתו ומלימודו, ניגש אליו ושאלו מאין הוא ומה מעשיו, נענה הבחור ואמר, שאנשי הצבא הנכריים גייסו אותו לשרת בצבאם, והיה מוכרח לחלל את השב"ק, לכן פנה אל מפקדיו שיתנו לו יום מנוחה בשבת, ותמורת כן יעבוד שעות ארוכות יותר בששת ימי המעשה, וזכה לשאת חן בעיניהם והרשעים הללו יצאו מגדרם והסכימו להצעתו, מאז קיבל על עצמו לעשות את יום מנוחתו - יום השבת, כולו תורה, כשמוע מהר"ד את תשובתו נענה ואמר 'מי יודע אם בחור זה אינו מעכב את הגאולה...?' שהרי בבוא גואל יוסר עול הגלויות ועול הגויים מעל צווארינו, ואז לא יוכל עוד כביכול להשתעשע עם לימוד התורה במסירות נפש כשל בחור זה.

אגב, ידוע שהגה"ק ה'סטייפלער' זי"ע היה מורה לכל מי שבקש ממנו דרך תשובה ותיקון לחטאים, שהתיקון הגדול ביותר הוא לימוד התורה כשאין לו חשק ותענוג...

סח. איתא בגמ' (מגילה ג.) על הפסוק (יהושע ה יג) 'ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו' שהגיע מלאך ה' לייסרו ולהוכיחו, 'אמר לו (המלאך) אמש בטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו בטלתם תלמוד

שבועונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות. שבשעה שנכנס רבי יוסי לאותה חורבה בודאי עלה צער בליבו על חורבן ירושלים, ושוב אין השכינה שורה מתוך עצבות, אולם רבי יוסי התגבר לעבודת הבורא והתפלל בשמחה, והתנכרות זו גרמה נחת רוח במרומים עד שכביכול התחרט הקב"ה על החורבן, וזה הייתה הבת קול ששמע אוי לבנים וכו'.

הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע (דברי אמת - לקושי כתובים איכה ג כו ד"ה לסיום) ביאר מדוע נפסק (או"ה תקנ"א י ברמ"א) שבסעודת ברית מילה שחל בתשעת הימים הותר רק ל'מנין' להשתתף (וכיו"ב לשאר הדעות שם), ואילו בסעודת סיום מסכתא אין שום חומרא, וכל הרוצה ישתתף, אלא, כי כל סיבת החורבן הנורא הייתה כמאמר הכתוב (ירמיהו ט יא) 'על מה אבדה הארץ על עזבם את תורת', נמצא שעסק התורה הוא התיקון לחורבן זה, וגם הגאולה תהיה ע"י התורה כמו שאמרו רז"ל (ב"ב ה. ה) לכן מותר לכל להשתתף בסיום, ואין צריך לומר שעל כל אחד לעסוק בהתמדה בדברי תורה בימים הללו, כי בזה מקרב הוא את הגאולה השלימה".

תגבורת הדינין צריכין ישראל לעסוק בתורה שבע"פ כדי להמתיק הגבורות^ט.

עוד כתב ה'מאור ושמש' זי"ע (פינתם, ד"ה עוד בפסוקים הנזכרים) שהנה אמרו בגמ' (ברכות לב:) שהקב"ה מתחרט על שברא את יצר הרע, ואימתי בא הקב"ה לידי חרטה - כאשר בני ישראל מתגברים לעבדו ית"ש על אף הצער והרוחק ועול השעבוד, וכן בימי בין המצרים שהוא זמן תגבורת הדינין והיצר מבלבל ומקטרג כמו שהיה באותו הזמן עד שהביא את הקב"ה להרחיב את ביתו, 'ואעפ"כ הן מתגברין על היצה"ר ועוסקים בתורה ובמצוות בכל נפשם, מזה מקבל הקב"ה שעשועין גדולים ומתחרט על שהחריב את ביתו והגלה את בניו לבין האומות'.

ובזה מפרש במעשה שהובא בגמ' (ברכות ג.) אמר רבי יוסי, יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל, בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח עד שסיימתי תפילתי וכו', ואמר לי בני מה קול שמעת בחורבה זו, ואמרתי לו שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת אוי לבנים

תורה, אמר לו על איזה מהן באת, אמר לו עתה באתי, וכלומר שהגיע על ביטול תורה. ומעתה יש להקשות שאם כן לאיזה צורך אמר לו 'אמש בטלתם תמיד של בין הערביים', אלא, שבא לרמז לו על ענין הקביעות, שקרבן התמיד ולימוד התורה עניינם שווה הוא שצריכים להיות דבר קבוע כחק ולא יעבור, ועל כך הוכיחו המלאך על שבטלו את הקביעות הן בהקרבת התמיד והן בביטול תורה, והפגם אחד הוא.

ט. הנה אמרו חז"ל (ברכות סג:) אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. מסופר על החסיד ר' זעליג שעראנסקי זצ"ל (היה נוסע אל הרה"ק ר' ברוך ממעז'בוז' זי"ע ובסוף ימיו נסע לקאצק, ובפעם האחרונה שהיה בקאצק) שאמר לו הרה"ק מקאצק זי"ע שכל אחד חייב לדעת לכל הפחות מסכת אחת בעל פה, ויהיה לו מכך תועלת, מיד התיישב רבי זעליג ללמוד מסכת תענית עם כל המפרשים בעיון ובבהירות עד שידעה על בורייה, ואכן מיד אח"כ איבד מאור עיניו רח"ל. אז נענה ר' זעליג ואמר, חבל שלקחתי לעצמי מסכת תענית, הייתי צריך לקבל ע"ע ללמוד מסכת בבא בתרא (שהיא ארוכה פי שש ממס' תענית) ועדיין הייתי רואה בעיניי... (אגב, רבי זעליג היה ונשאר מלא שמחה, וכשאיבד מאור עיניו אמר 'לרקוד אפשר גם בחשיכה', ומסופר שפעם אמר להרה"ק ר' וואלף מסטריקוב זי"ע, את הכל כבר אינני רואה, אבל 'את עצמי' עדיין הנני רואה בכל זמן, ילמדני רבינו, כיצד אעשה זאת - שגם את עצמי לא אראה, רק אבין שיש עוד בריות בעולם זולתי).

וזאת יש לרמז, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה - שילמד מתוך מחשבה כאילו הולך למות וחייב לחטוף במהרה' עוד ועוד כדי שיהיה לו תורה מונח בכיסו (ואם ימשיך לחיות אז 'הכל ריווח'... אבל כעת מוטל עליו לחטוף וללמוד מה שיותר).

וכמו שסיפר הגה"צ רבי אריה לעווין זצ"ל, שפעם נקרא ע"י שוטרים אנגליים (בזמן שלטון האנגליים בארץ הקודש), לבוא עימם 'כלא עכו', מכיוון שהרשעים עמדו לעלות לגרדום כמה מאחינו בני ישראל, וכששאלו אותם לבקשתם האחרונה, השיבו שברצונם לדבר עם ר' אריה לעווין, והיתה מטרתם בכדי שיניח להם תפילין (דרכו היה לילך כל היום עם תפילין), ואכן מילא בקשתם והניח להם ובכו בדמעות שלישי, לאחמ"כ היה רבי אריה חוזר ואומר, מהם למדתי כיצד צריכה להיראות הנחת תפילין, והדבקות עם בורא עולם, כלומר שייביט בכל פעם כאילו שזו לו הפעם האחרונה... ע. כעין זה מובא בשם הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע, שלכן התירו לאכול בשר ולשתות יין בסיום מסכתא, להורות, שכשיהודי לומד תורה אין אז כלל חורבן.

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

אבינו מלכנו^{ע"א} רחם עלינו, והפך לנו את יום המר כולנו כאחד בירושלים הבנויה^{ע"ב}, בביאת גואל צדק והנמחר ליום חג ומועד, ונעלה יחדיו לחוג אותו במהרה בימינו אבי"ר.

עא. ודע, כי מעולם לא פסקה אהבת הבורא אלינו - בניו רחומיו, הגאון רבי יוסף שאול נאטנזאהן זצ"ל ביאר בדברי הגמרא (יומא נד.) בשעה שנכנסו אויבים להיכל ראו את הכרובים מעורים זה בזה, והרי רק כשהיו עושין רצונו של מקום היו הכרובים פניהם איש אל אחיו, ובשעה שאין עושין רצונו היו פניהם אל הבית (ב"ב צט.), אלא ביאורו, דגבי נכרים נחשבים תמיד בני"י כעושים רצונו של מקום, ע"כ, כשנכנסו אויבים להיכל נתגלית אהבת אב לבנים והיו הכרובים פניהם איש אל אחיו.

עב. כי אין חפץ לה' בריחוקם של בני ישראל מעליו, אדרבה, וכלשון התנא דבי אליהו (רבא, פל"א) מעיד אני עלי שמים וארץ, שהקב"ה יושב ומצפה להן לישראל יותר ממה שמצפה האב לבנו שיעשו תשובה, כדי שיגאל אותם ויבנה להם בית המקדש שלא יחרב לעולם. אין לנו אלא למלא את ההשתוקקות שיש כביכול לבורא עולם על בניו שיתקרבו אליו ואז מיד יבנה בית מקדשנו ולא ייחרב לעולם, ויהא הקשר מחדש קשר של קיימא בבנין עדי עד בב"א.

"בליל זה יבכיון ויילילון בני"

הננו להודיע על מספרי הטלפון אליהם יהיה ניתן לשמוע
שידור חי [ל"י"ו הוק-א"פ] מדרשת נהי קינה ומספד (אידיש)
ממורנו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א
ליל תשעה באב - בביהמ"ד תולדות אהרן עיה"ק ירושלים תובב"א

ארה"ב - בשעה 10:45 (בערב)

קול הלשון:

(צריך להקיש * ל"י"ו הוק-א"פ)

(718) 906-6400 - *
Direct #: (718) 906-6444 - *
Monsey: (845) 678-3337 - *
Lakewood: (732) 806-8199 - *
Los Angeles: (310) 659-8000 - *
Montreal: (514) 667-3599 - *
Toronto: (416) 800-2146 - *
Eretz Yisroel: 03-929-0709 - *

קול מבשר:

(212) 444-1100,8,1
Monsey: (845) 414-1100,8,1
Monroe & Upstate: (845) 351-1200,8,1
072-333-3111 -8,1 : ארה"ק
קו מיוחד לליל ת"ב:
347-841-7294

ארץ ישראל - בשעה 10:00

קול הלשון:

073-295-1710 - 03-617-1122
מספר ארה"ב: 718-521-5231

קול הדף: 02-64-000-22

קול הבאר: 073-2-122-100

קו החבורות: 0-723-723-720

קול התורה - תו"א:

03-3723-613/02-3722-700

קוים מיוחדים לליל ת"ב:

072-315-2035/074-717-2000
0799-2000-40/0799-204-204
0723-81-9999/1700-725-242

South Africa:

115-680-938

שווייץ:

445-087-456

אוסטרליה:

390-216-884

צרפת:

980-091-256

ענגלאנד:

208-191-7000

גבאים המעוניינים לשדר השיעור
בליל ת"ב בבתי מדרשם
ניתן לפנות:

support@kolhl.com

שיעורים ודרשות בענייני ת"ב משנים קודמות:

ארה"ק: (03-617-1111)

קול הדף: 02-640-00-20 | קול הבאר: 073-2-122-100

קו החבורות 0-723-723-720 להקיש 7

ארה"ב: (718-906-6444) להקיש 1 - 2 - 6 - 14

ויה"ר שנזכה לראות בנין בית המקדש בתפארתו במהרה בימינו אמן